

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Katedra výtvarné výchovy

Diplomová práce
Bc. Kristýna Ševčíková

Tvorba didaktického prostředku zaměřeného na zprostředkování národní
kulturní památky hrad Bouzov

Olomouc 2021

vedoucí práce: doc. Mgr. Petra Šobánková, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně a za použití uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne

.....

podpis

Poděkování

Děkuji tímto vedoucí práce doc. Mgr. Petře Šobánkové, Ph.D za cenné rady a připomínky, které mi pomohly vytvořit tuto práci.

Obsah

1	Úvod	6
2	Teoretická část.....	7
2.1	Hrady a zámky Olomouckého kraje	7
2.2	Hrad Bouzov	9
2.2.1	Historie hradu Bouzov	9
2.3	Didaktické pomůcky zprostředkující národní kulturní památky	14
2.3.1	Definice didaktické pomůcky.....	14
2.3.2	Klasifikace didaktického prostředku	14
2.3.3	Didaktické prostředky v muzejní edukaci	16
2.4	Funkce a funkčnost didaktických prostředků v muzejní edukaci.....	32
2.4.1	Funkce didaktických prostředků v muzejní edukaci	32
2.4.2	Funkčnost didaktických prostředků	32
2.4.3	Reflexe, sebereflexe a evaluace.....	34
2.5	Publikace zabývající se zprostředkováním historických památek dětem.....	37
3	Praktická část.....	43
3.1	Didaktická pomůcka ... <i>a jak to bylo s hradem Bouzov?</i>	43
3.2	Realizace didaktické pomůcky	44
3.3	Popis didaktické pomůcky	45
3.4	Jak s pomůckou pracovat.....	49
3.5	Doplňující materiály k pomůcce.....	50
3.5.1	Legenda ukrytá v korunce	50
3.5.2	Mapa památek Olomouckého kraje.....	51
3.5.3	Pexeso.....	52
3.5.4	Pracovní listy	53
3.5.5	Web k didaktické pomůcce ... <i>a jak to bylo s hradem Bouzov?</i>	55
3.6	Zpětná vazba od uživatelů pomůcky	55

4	Závěr.....	58
5	Seznam použité literatury	59
6	Elektronické zdroje	62
7	Seznam obrázků	65
8	Seznam příloh.....	68
9	Příloha č. 1 Didaktická pomůcka ... <i>a jak to bylo s hradem Bouzov?</i>	69
10	Příloha č. 2 Příběh <i>Legenda ukrytá v korunce</i>	74
11	Příloha č. 3 Dotazník k diplomové práci	83
12	Anotace.....	85

1 Úvod

Hrad Bouzov je jedním z nejnavštěvovanějších hradů v České republice. S jistotou mohu říct, že je brán jako jedna z dominant Olomouckého kraje. Vždy jsem se svými rodiči ráda navštěvovala památky České republiky, zapisovala si pro mě důležité údaje a informace do vytvořených cestovatelských deníků, a to mi zůstalo dodnes. Zároveň ráda bloudím v populárně naučných knížkách pro děti a mládež, ať už je to dětský atlas světa nebo atlas lidského těla. Nejen tyto knihy mi poskytují inspiraci při mém tvoření. To všechno jsem se snažila skloubit v této diplomové práci, jejímž cílem je vytvořit didaktickou pomůcku zprostředkující hrad Bouzov.

Teoretická část uvádí materiální didaktické pomůcky sloužící převážně ke zprostředkování památek se zaměřením na ty, které jsou často využívány na hradech a zámcích, nejen během edukačních programů, ale převážně během samostatných prohlídek a prohlídek s průvodcem. Tyto pomůcky doplňuji o příklady využívané na vybraných hradech a zámcích v Olomouckém kraji. Nemohu opominout ani samotné zaměření se na hrad Bouzov, na jeho historii a současný stav v muzejně edukační sféře. Analýza vybraných didaktických prostředků využívaných na památkách v Olomouckém kraji mi byla odrazovým můstkem pro vytvoření části praktické.

Cílem praktické části je vytvořit didaktickou pomůcku zprostředkující hrad Bouzov pro děti od 9 let a pro jejich rodiče, která představí historii hradu, osobnosti a zajímavosti spojené s památkou. Zároveň motivuje k tvoření a k přemýšlení o věcech souvisejících nejen s hradem, ale i s životem samotných čtenářů. Tohoto cíle bych ráda dosáhla prostřednictvím pomůcky s názvem ... *a jak to bylo s hradem Bouzov?*. Pomůcka je vytvořena formou knížečky, která je doplněna o pracovní listy související s tématem hradu, samostatnými úkoly a otázkami. Po splnění úkolů a otázek má čtenář možnost naskenovat QR kód a rozluštit smyšlenou záhadu *Legendy ukryté v korunce*. Součástí je zároveň Cestovatelská mapa Olomouckého kraje, pexeso sloužící jako prostředek k opakování si motivů vyobrazených ve zmíněných pomůčkách a samoobslužné pracovní listy využitelné pro děti a mládež během prohlídky hradu.

2 Teoretická část

2.1 Hrady a zámky Olomouckého kraje

Olomoucký kraj je rozmanitým regionem České republiky, který nabízí jak milovníkům přírody, tak zájemcům o historii zajímavé památky – hrady, zámky, zříceniny, muzea i galerie. Centrum města Olomouce je zapsané na seznam UNESCO. Nedaleko se mezi lesy tyčí jeden z nejznámějších hradů na Moravě, hrad **Bouzov**. Tato na pohled středověká památka je oblíbeným místem nejen pro turisty, ale také pro filmaře či pro milovníky festivalů. Každoročně se zde koná například hudební festival Hrady nebo Balony nad Bouzovem, kde desítky horkovzdušných balónů oživí pohled na hrad. **Hrad Šternberk** je dominantou stejnojmenného města na okraji Nízkého Jeseníku. Milovníci holandského a vlámského barokního malířství si přijdou na své. Jsou zde vystaveny kopie děl, jejichž originály lze obdivovat v Ermitáži či Louvru.¹ Jestliže jsem zde chtěla zmínit významné hrady Olomouckého kraje, nemohu opomenout ani **Olomoucký hrad**, v jehož prostorách je dnes umístěno **Arcidiecézní muzeum Olomouc**. Celosvětově známý kovářský festival *Hefaiston* se koná na středověkém hradě **Helfštýn** nedaleko Hranic nad Bečvou. Svou rozlohou se řadí mezi nejrozsáhlejší hrady v Evropě.²

Hrad Helfštýn spadá pod správu **Muzea Komenského v Přerově** umístěného na **zámku v Přerově**. Původně gotický hrad vlastnil rod Perštejnů. Na přelomu 16. a 17. století získal stavbu Karel starší ze Žerotína, který přestavěl zámek do renesanční podoby. Další významná přestavba byla provedena v 19. století Antonínem hrabětem Magnisem a jeho synem Vilémem. Od 20. století je zámek v majetku města, který jej uzpůsobil pro muzejní účely. Dnes zde sídlí Muzeum Komenského, jehož expozice jsou zaměřeny na archeologii Přerovska, mineralogii, entomologii, na vývoj školních tříd a působení Jana Amose Komenského a Jana Blahoslava v Přerově.³ S rodem Perštejnů je spojen i manýristický **zámek Plumlov** nedaleko Prostějova. Zámek byl mnohokrát rozsáhle poškozen, naposledy zachvátil požár levé křídlo zámku

¹ Šternberk: OFICIÁLNÍ WEBOVÁ PREZENTACE STÁTNIHO HRADU. www.npu.cz [online]. PORTA [cit. 2020-12-28]. Dostupné z: <https://www.hrad-sternberk.cz/cs>

² Muzeum Komenského v Přerově: *Hrad Helfštýn* [online]. Muzeum Komenského v Přerově, 2020 [cit. 2020-12-28]. Dostupné z: <http://www.helfstyn.cz/>

³ Muzeum Komenského v Přerově: *Zámek Přerov* [online]. Muzeum Komenského v Přerově, 2020 [cit. 2020-12-28]. Dostupné z: <http://www.prerovmuzeum.cz/zamek-prerov/stale-expozice>

v roce 2016. Přesto zde probíhají komentované prohlídky, konají se zde svatby a kulturní akce.⁴ Malý gotický **zámek Úsov**, jeden z nejstarších hradů na Moravě, ve svých prostorách nabízí návštěvníkům lovecko-lesnické muzeum prezentující lichtenštejnské lovecké a přírodní sbírky. Český malíř Josef Mánes obohatil svými díly interiéry klasicistního zámku **Čechy pod Kosířem**.⁵ Malíř zámek často navštěvoval a v letech 1849–1870 zde pobýval. Se zámkem je spojen šlechtický rod Silva Tarouca. Nedaleko zámku sídlí největší muzeum kočárů čítajících 50 exponátů. Díky tomu je největším muzeem tohoto druhu v České republice. Klasicistní zámek obklopen kruhovým anglickým parkem se nachází v **Náměšti na Hané**. Zámek nabízí návštěvníkům unikátní sbírku míšeňského porcelánu. Malým dětem neunikne expozice dětských kočárků a dospělě zaujme honosně zdobený arcibiskupský kočár.⁶ Zajímavým místem Olomouckého kraje je renesanční zámek ve **Velkých Losinách**. Každý čtenář jistě zná knihu *Kladivo na čarodějnice* od Josefa Kaplického popisující čarodějnické procesy v 17. století odehrávající se právě na tomto zámku.⁷ Město Velké Losiny je známo svými papírnami, kde se i dnes vyrábí ruční papír, který si našel své zákazníky doma i ve světě.

Dalšími památkami tohoto kraje, které nabízí alespoň částečné zpřístupnění interiérů široké veřejnosti, jsou např. zámek Loučná nad Desnou, státní zámek Jánský Vrch, zámek Tovačov, zámek Konice, zámek Sobotín, zámek Dřevohostice či zámek Bludov. Řada z nich nabízí svým návštěvníkům expozice zaměřené na zajímavá témata. Např. na dřevohostickém zámku jsou exponáty z oblasti léčitelství, psychotroniky a bioekologie.⁸ Zámek Jánský Vrch vystavuje v jedné ze svých expozic dýmky a kuřácké potřeby z různých koutů světa.⁹ Jednu z největších sbírek sekyr, která je zapsána i do Guinnessovy knihy rekordů, si mohou návštěvníci prohlédnout na zámku v Konici.¹⁰ Řada těchto památek slouží i jako místo, kde se pořádají svatební obřady a za tímto účelem jsou některé místnosti tak vybaveny a vyzdobeny.

⁴ *Zámek Plumlov: OFICIÁLNÍ STRÁNKY ZÁMKU PLUMLOV* [online]. Zámek Plumlov: Created by GPStudio, 2020 [cit. 2020-12-28]. Dostupné z: <https://www.plumlov-zamek.cz/zamecke-info/prohlidkove-trasy/prohlidkova-trasa-1>

⁵ *Zámek Čechy pod Kosířem* [online]. [cit. 2020-12-28]. Dostupné z: <https://www.zamekcechy.cz/>

⁶ *Zámek Náměšť na Hané* [online]. Zámku Náměšť na Hané: Galileo Corporation, 2020 [cit. 2020-12-28]. Dostupné z: <http://www.zamek.namestnahane.cz/>

⁷ *Velké Losiny: OFICIÁLNÍ WEBOVÁ PREZENTACE STÁTNÍHO HRADU*. Wwww.npu.cz [online]. PORTA [cit. 2020-12-28]. Dostupné z: <https://www.zamek-velkelosiny.cz/cs>

⁸ *Zámek Dřevohostice - renesanční zámek v podhůří Hostýnských vrchů*. <https://www.kudyznudy.cz/aktivity/zamek-drevohostice> [online]. CzechTourism, 2021 [cit. 2021-5-8]. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/>

⁹ *Zámek Jánský Vrch - největší sbírka dýmek v ČR*. Kudyznudy.cz [online]. CzechTourism, 2021 [cit. 2021-5-8]. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/aktivity/na-zamek-jansky-vrch-za-nejvetsi-sbirkou-dymek-v-c>

¹⁰ *Zámek Konice - stálá expozice zvyků a řemesel a největší česká sbírka seker*. Kudyznudy.cz [online]. CzechTourism, 2021 [cit. 2021-5-8]. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/aktivity/stala-expozice-zvyku-a-remesel-konice>

2.2 Hrad Bouzov

2.2.1 Historie hradu Bouzov

Romantický hrad Bouzov se nachází ve stejnojmenné obci Bouzov asi 40 km od Olomouce. Je položen na strategickém místě uprostřed severní Moravy a v minulosti chránil obchodníky na cestě z Olomouce do Loštic. Dnešní podoba s výrazným cimbuřím, arkýři, střílnami a chrličí je však výsledkem romanticko-historické přestavby z roku 1895-1910, kdy jej vlastnil Řád německých rytířů.¹¹

Název hradu Bouzov zněl nejprve podle vlastníka hradu Búze, tedy Buzov či Búzov. Avšak lidové nářečí změnilo název na Bouzov. Podle hradu se pojmenovala i obec.¹² První písemné zmínky jsou spojeny s vlastníkem hradu Búzem z Bouzova (či Búzova) a datují se již do roku 1317. Hrad byl dle těchto zmínek postaven zřejmě v roce 1300 a jeho podoba není známá.¹³ O 40 let později získávají hrad Vildenberkové. Ti se dostali do finančních potíží a majitelem se stává markrabě Jošt. Nejstarší budova, která může být s těmito pány spojena, se nacházela na místě dnešního Alžbětina křídla. V prvním patře byl umístěn rytířský sál a obytné prostory, v přízemí kuchyně. Hrad byl do konce 14. století opevněn dřevěnou palisádou. Ta se později vyměnila za kamenné opevnění.¹⁴

Od roku 1396 až do 15. století vlastnil hrad rod pánů z Kunštátu. V letech 1429 zde sídlil i Viktorín z Poděbrad a Kunštátu, otec Jiřího z Poděbrad, a proto je možné, že se zde narodil pozdější český král Jiří.¹⁵ Viktorín jej daroval společně s šestnácti okolními vesnicemi svému příteli šlechtici Zdeňku Kostkovi z Postupic. V roce 1437 se nacházel při severní zdi nový dvoupatrový palác. Stará budova se přestavěla na zbrojnici s prachárnou. Během Česko-uherské války, někdy nazývané také jako Druhá válka husitská, vpadl do země uherský král Matyáš Korvín. Na jeho stranu se přidala moravská města Olomouc, Brno a Znojmo. Na straně krále Jiřího z Poděbrad zůstal Bouzov i Klášterní hradisko. Obě tato místa nepodlehla, byla však poničena a Zdeněk Kostka, tehdejší majitel, byl těžce raněn a posléze zemřel.¹⁶

¹¹ KUTHAN, Jiří a MUCHKA, Ivan. *Aristokratická sídla v českých zemích: 1780-1914*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2014. s. 439. ISBN 978-80-7422-332-7. c

¹² VOJKOVSKÝ, Rostislav a NOVÁK, Stanislav. *Bouzov: hrad jižně od Mohelnice*. Dobruška: Beatris, 2009. s. 2. ISBN 978-80-86737-93-5.

¹³ Tamtéž, s. 2.

¹⁴ Tamtéž, s. 1-3.

¹⁵ KALLÁB, Karel, JIST, Adam a SEKÝRKA, Tomáš. *Pověsti hradů moravských a slezských*. Praha: Melantrich, 1996. s. 26. ISBN 80-7023-235-8.

¹⁶ VAŇKOVÁ, Lenka. *Bouzov*. Plzeň: Fraus, c2005, s. 4. Památky (Fraus). ISBN 80-723-8381-7.

V 2. polovině 15. století hrad a jeho okolí prosperovalo, byla nalezena ložiska železné rudy a založena huť s hamrem. Podoba hradu se stále měnila, rod Haugviců přistavěl východní palác a vytvořil se tak uzavřený celek. V roce 1546 se stal majitelem Prokop Podstatský z Prusinovic, stoupenec Jednoty bratrské, avšak o dva roky později hrad vyhořel a zůstala z něj zřícenina. Tu částečně zrekonstruoval výstavbou nového paláce v jihovýchodním křídle Bedřich z Oppersdorfu. Renesanční část se dochovala až do 1. poloviny 19. století. Během třicetileté války byl hrad znovu zbídačen a okolí vylidněno. Po mnoha peripetiích se dostal hrad do rukou hraběte Františka Josefa Filipa z Hodic a ten jej v roce 1696 prodal Řádu německých rytířů.¹⁷

Řád německých rytířů založil v roce 1190 při třetí křížové výpravě Bedřich Švábský. Do Českých zemí se dostal okolo roku 1204. Původně se vyvinul ze špitálního bratrstva brémských a lübeckých kupců. Mezi hlavní úkoly řádu patřilo pečovat o nemocné a šířit křesťanství mezi pohany. V čele řádu byl velmistr. Husitské války byly pro řád kritickým obdobím, většina řádových komend v českých zemích zanikla. Pobělohorská doba řádu přála, jelikož získává do vlastnictví rozsáhlý majetek především na severní Moravě (např. hrad Bouzov, zámek Červenou Lhotu v jižních Čechách). Řád se během 19. století zaměřil na charitativní činnost, zakládá nemocnice, starobince, školy a sirotčince.¹⁸ Do čela řádu byl jmenován velmistr, v souvislosti s hradem Bouzov můžeme zmínit Evžena Rakousko-Těšínského, jehož hlavním cílem bylo pozvednout slávu rytířských ideálů a snoubit křesťanského ducha i mravy. Evžen se zasloužil o rozsáhlou rekonstrukci hradu Bouzov, zřídil na hradě Sovinec řádové muzeum a centrum pro meditační pobyty řádových členů. Dále řád provozoval 16 městských škol, 3 hospici, 5 dětských útulků a podílel se na sanitní službě během světové války.¹⁹

Řád z něj chtěl zprvu učinit své sídlo, ale v 18. století investoval peníze do obnovy Bruntálu. Řád německých rytířů převzal správu nejen nad hradem, ale také nad velkostatkem, lesy, pivovarem, palírnou a výrobou železné rudy. Hrad přesto chátral až do roku 1895, kdy se velmistr Evžen Rakouský rozhodl pro rozsáhlou rekonstrukci.²⁰ Proměnil tak hrad na reprezentativní sídlo řádu a na letní sídlo pro sebe i svou matku. Architektem byl profesor mnichovské univerzity, Georg von Hauberisser, „který pojal nový hrad jako syntézu

¹⁷ KALLÁB, Karel, JIST, Adam a SEKYRKA, Tomáš. *Pověsti hradů moravských a slezských*. Praha: Melantrich, 1996. s. 26. ISBN 80-7023-235-8.

¹⁸ ŽENOŽIČKA, Jiří a ŽŮREK, Zbyněk. *Bouzovsko: krajina & lidé*. Bouzov: Obec Bouzov, 2006, s. 186. ISBN 80-260-3720-0.

¹⁹ Tamtéž, s. 184-185.

²⁰ Tamtéž, s. 184-185.

*historických slohů s převažujícími gotickými prvky, přičemž vycházel z německé a rakouské architektury.*²¹

George Hauberisser vystudoval mnichovskou akademii, stavební akademii v Berlíně a výtvarné umění na vídeňské akademii. Mezi jeho návrhy patří radnice na Mariánském náměstí v Mnichově s gotickými prvky. Ty můžeme vidět i na radnici v Landshutu, na mnichovském kostele sv. Pavla či kostele Srdce Páně ve Štýrském Hradci. Inspiroval se také prvky německé renesance při stavbě vlastního domu v Mnichově. Další stavbou, jak jsem již v předešlém odstavci zmínila, byl hrad Bouzov. Na přestavbě si dal velmi záležet, to dokládá soubor 2800 výkresů. Projekt byl ale v průběhu celé stavby upravován a pozměňován.²²

Rekonstrukce započala průzkumem a zabezpečením starého objektu, díky tomu se odkrylo mnoho původních ozdobných kamenů. Ty byly vyjmuty a podle nich vytvořili sochaři kopie, které se použily při rekonstrukci. Vše bylo náležitě fotograficky dokumentováno. Dále bylo objeveno původní zdivo věže Hlásky, neznámé místnosti a řada zbraní, mučících nástrojů a keramiky. Součástí byla i výstavba vodojemu, vodovodu a silnice do Loštic. Výstavba započala již dříve zříceným severním křídlem, vystaven byl nový dvoupatrový objekt v duchu německé pozdní gotiky a renesance s rytířskou síní. První patro obývali hosté, přízemí sloužilo pro služebnictvo, které zajišťovalo provoz.²³

Jižní Oppersdorfský palác byl stržen a znovu postaven, sloužil jako sídlo velmistra Evžena a jeho pobočníka. Od roku 1897 probíhala stavba na 61 m vysoké hlavní věži Hlásky, která je ze 4metrové silné stěny a na výšku měří 61 metrů. Oprava nejstaršího hradního paláce a zbrojnice proběhla v roce 1898. Téhož roku bylo vybudováno tzv. Alžbětino křídlo, kde byly umístěny pokoje pro arcivévodkyni Alžbětu, matku velmistra. Roku 1899 bylo opravováno východní křídlo s knížecími pokoji a o rok později vystavěna hradní kaple. Po celém hradě může návštěvník spatřit nápisy a hesla řádu. Největším a nejhonosnějším místem na hradě je velký Rytířský sál s dřevěnou valenou klenbou nacházející se v severním křídle. Hrad byl vytápěn tradičními krby, kachlovými kamny i moderním teplovzdušným topením, nebyl však nikdy elektrifikován. Nechyběly ani koupelny a splachovací záchod.²⁴

²¹ ŽENOŽIČKA, Jiří a ŽŮREK, Zbyněk. *Bouzovsko: krajina & lidé*. Bouzov: Obec Bouzov, 2006. s. 181. ISBN 80-260-3720-0.

²² KUTHAN, Jiří a MUCHKA, Ivan. *Aristokratická sídla v českých zemích: 1780-1914*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2014. s. 439. ISBN 978-80-7422-332-7. c

²³ Tamtéž, s. 439.

²⁴ Tamtéž, s. 440-443.

Dále byly postupně opravovány také hradby, bašty a mosty v předhradí. Stavba byla zdobena obrannými ochozy, cimbuřím či střílnami. Vše bylo pouze dekorační. Postaveno za účelem připomenout slávu a moc starého rytířského řádu. Tato myšlenka se odrážela i ve vybavení některých prostor, které byly pojaty muzeálním způsobem. Naopak obytné místnosti jsou vybaveny komfortně. Umělecké, řemeslné práce a starobylý nábytek zdobí interiér hradu, který byl doplněn o umělecké předměty přivezené z jiných řádových objektů.²⁵ Před vstupem do kaple se nachází socha sv. Jiří z 15. století. V hradní kapli jsou umístěny středověké náhrobky velmistřů.

Přestavba trvala 17 let, poté byla památka zpřístupněna veřejnosti. Hradní příkop obývali tři medvědi z Konopiště darovaní následníkem trůnu Františkem Ferdinandem d'Este. V okolí hradu nechal majitel vysázet park a vystavět drobné účelové stavby. Celá přestavba byla velmi nákladná, stála dvacet milionů rakouských korun.²⁶

Po 1. světové válce byla část inventáře zestátněna a pozemky přerozděleny. V roce 1939 Řád německých rytířů zrušili nacisté. Hrad přešel do správy Společnosti pro podporu a péči o německé kulturní památky. Během 2. světové války se stal hrad majetkem nacistických okupantů. Do osobního vlastnictví jej dostal Heinrich Himmler, který hrad využil jako sídlo pro jednotky SS. Ti také 5. května 1945 vypálili obec Javoříčko s několika nedalekými jeskyněmi. Po 2. světové válce se řád znovu obnovil, majetek na území Československa byl však zkonfiskován a rytíři německé národnosti odsunuti.²⁷

Dnes je hrad v majetku České republiky a správu zajišťuje Národní památkový ústav. Roku 1964 byl prohlášen za národní kulturní památku a v roce 1999 zapsán na seznam národních kulturních památek. Od 2. světové války prochází hrad postupně různými druhy oprav interiéru i exteriéru. Zároveň zde dochází k restaurátorským, stavebním, historickým, uměleckohistorickým průzkumům a projektovým dokumentacím.²⁸ Hrad je jedním z nejnavštěvovanějších památek v České republice. Nabízí svým návštěvníkům deset prohlídkových okruhů. Řada z nich je v současnosti uzavřena. Základní prohlídkové trasy nabízí pohled do reprezentačních a obytných prostor hradu sloužících v 19. a začátkem

²⁵ ŽENOŽIČKA, Jiří a ŽŮREK, Zbyněk. *Bouzovsko: krajina & lidé*. Bouzov: Obec Bouzov, 2006. s. 180-183. ISBN 80-260-3720-0.

²⁶ KUTHAN, Jiří a MUCHKA, Ivan. *Aristokratická sídla v českých zemích: 1780-1914*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2014. s. 439-443. ISBN 978-80-7422-332-7. c

²⁷ KALLÁB, Karel, JIST, Adam a SEKÝRKA, Tomáš. *Pověsti hradů moravských a slezských*. Praha: Melantrich, 1996. s. 26. ISBN 80-7023-235-8.

²⁸ KUTHAN, Jiří a MUCHKA, Ivan. *Aristokratická sídla v českých zemích: 1780-1914*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2014. s. 439-443. ISBN 978-80-7422-332-7. c

20. století jako sídlo Řádu německých rytířů. Dále je zpřístupněn hradní příkop, sklepení a věž Hláska.²⁹ Zároveň jsou na hradě uzpůsobeny prostory pro konání svateb a dalších slavnostních událostí. Hrad je i oblíbeným místem filmařů.

Obr. 1. vzhled hradu v první polovině 19. století, před rekonstrukcí

Obr. 2. arcivévoda Evžen Rakouský, velmistr Řádu německých rytířů

Obr. 3. Evžen na nádvoří hradu Bouzov v roce 1897

²⁹ *Prohlídkové okruhy*. Bouzov [online]. www.npu.cz [cit. 2021-01-03]. Dostupné z: <https://www.hrad-bouzov.cz/cs/informace-pro-navstevniky/prohlidkove-okruhy>

2.3 Didaktické pomůcky zprostředkující národní kulturní památky

2.3.1 Definice didaktické pomůcky

Didaktický prostředek či pomůcka je pojem, který je důležitý nejen ve školní pedagogice, ale také v pedagogice muzejní. Již Jan Ámos Komenský ve své knize *Didaktika* zmiňuje metodu názornosti „*Proto budiž učitelům zlatým pravidlem, aby všechno bylo předváděno smyslům, kolika možno. Tudiž věci viditelné zraku, slyšitelné sluchu, vonné čichu, chutnatelné chuti a hmatatelné hmatu; a může-li něco býti vnímáno najednou více smysly, budiž to předváděno více smyslům...*“³⁰, která odkazuje na pestrou škálu didaktických prostředků, které by měl učitel ve svých hodinách a muzejní pedagog během animačních programů využívat. O. Obst definuje pojem takto: „*prostředkem rozumíme vše, čeho učitel a žáci mohou využít k dosažení výukových cílů. Takovým prostředkem může být metoda výuky, vyučovací forma, didaktická zásada... školní tabule, učebnice, učební prostory, výpočetní technika apod.*“³¹ Definice pojmu se v publikacích jednotlivých autorů příliš neliší. Stejně tak J. Maňák popisuje didaktickou pomůcku jako „*všechny materiální předměty, které zajišťují, podmiňují a zefektivňují průběh vyučovacího procesu. Jde o takové předměty, které v úzké souvislosti s vyučovací metodou a organizační formou výuky napomáhají dosažení výchovně vzdělávacích cílů.*“³²

Pojem didaktická pomůcka je tedy velmi široký, přestože je zobrazen na školním prostředí, můžeme si představit jeho širokou škálu i v muzeu či galerii. Není typ didaktického prostředku, který by nešel využít právě zde. Převážně při práci s předškolními dětmi a dětmi na prvním stupni se doporučuje využívat z pestré nabídky předmětů.³³

2.3.2 Klasifikace didaktického prostředku

Stejně jako definic, tak i klasifikací didaktických pomůcek je celá řada a v mnoha případech se od sebe nijak zásadně neliší. S ohledem na muzejní edukaci bych zmínila rozdělení dle

³⁰ KOMENSKÝ, J. A. *Didaktika Velká*. Praha : Dědictví Komenského, 1905, s. 230

³¹ KALHOUS, Zdeněk a OBST, Otto. *Školní didaktika*. Praha: Portál, 2002. s. 337. ISBN 80-7178-253-X. 9

³² MAŇÁK, Josef. *Nárys didaktiky*. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2003. s. 50. ISBN 80-210-3123-9.

³³ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Muzejní edukace*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, s. 103. Památky (Fraus). ISBN 978-80-244-3003-4.

J. Maňáka, který z hlediska vztahu k zprostředkovávané skutečnosti dělí kategorie pomůcek následovně:

1. *reálné předměty a jevy,*
2. *věrné zobrazení skutečnosti,*
3. *pozměněné zobrazení skutečnosti,*
4. *znakové zobrazení skutečnosti.*³⁴

Z mého pohledu je v muzejní edukaci funkční i podrobnější rozdělení uvedené v publikaci *Pedagogická encyklopedie*, kde J. Průcha dělí didaktické prostředky takto:

1. *skutečné předměty (přírodniny, preparáty, výrobky),*
2. *modely (statické, dynamické),*
3. *přístroje, technická zařízení, stroje,*
4. *zobrazení:*
 - a. *obraz, náčrt, kresby, fotografie,*
 - b. *statická projekce (zpětná projekce),*
 - c. *dynamická projekce (film, televizor, video),*
5. *zvukové pomůcky (hudební nástroje, CD),*
6. *dotykové obrazové pomůcky (reliéfní obrazy, slepecké písmo),*
7. *literární pomůcky (knihy, učebnice, mapy, atlasy),*
8. *nosiče informací pro PC.*³⁵

Do muzejního kontextu aplikovala P. Šobáňová rozdělení materiálních didaktických prostředků podle J. Malacha³⁶, který jej však také spojuje se školním prostředím. V *Muzejní edukaci* jsou rozděleny didaktické prostředky následovně:

1. *originální předměty a reálné skutečnosti,*
 - a. *přírodniny v původním stavu (minerály, rostlinné části),*
 - b. *přírodniny upravené (vycpaniny, lihové preparáty),*
 - c. *lidské výtvary a výrobky (přístroje, umělecká díla),*
 - d. *jevy a děje (fyzikální, chemické),*
2. *technické výukové prostředky,*

³⁴ MAŇÁK, Josef. *Nárys didaktiky*. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2003. s. 50. ISBN 80-210-3123-9.

³⁵ PRŮCHA, Jan, JANÍK, Tomáš a RABUŠICOVÁ, Milada. *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009. s. 259. ISBN 978-80-7367-546-2.

³⁶ MALACH, Josef. *Materiální didaktické prostředky*. In KURELOVÁ, Milena, ŠTEFLÍČKOVÁ, Eva. *Pedagogika II*. Ostrava : Pedagogická fakulta OU, 1993. s. 224–247. ISBN 80-7042-068-5.

3. *organizační a reprografická technika,*
4. *výukové prostory a jejich vybavení,*
5. *vybavení učitele a žáka.*³⁷

Národní kulturní památky využívají širokou škálu pomůcek pro jejich zprostředkování. Jednotlivé prvky a jejich vhodná kombinace slouží k lepšímu porozumění a uvědomění si hodnot vystavených exponátů. V následující kapitole se zaměřím pouze na prvky spojené s již zmíněnými národními kulturními památkami, doplním je o příklady využívané u památek v Olomouckém kraji, které byly obsahem předešlé kapitoly. Následující výčet a popis didaktických prostředků v muzejní edukaci je dle výše zmíněného dělení P. Šobáňové.

2.3.3 Didaktické prostředky v muzejní edukaci

Obsahem následující kapitoly je výčet a vysvětlení některých didaktických prostředků doplněných o příklady z praxe, které jsou výrazným prvkem, dobrým či ojedinělým příkladem ve zprostředkování památky. Tyto příklady se omezují na hrady a zámky Olomouckého kraje. Následující kapitola obsahující mimo jiné i konkrétní příklady vybraných didaktických pomůcek, mi byla inspiračním zdrojem pro vytvoření praktické části.

2.3.3.1 Originální předměty a reálné skutečnosti

Školní kabinet je plný pomůcek, originálních a reálných předmětů. V muzeu je nazýváme **muzeálie**, jsou tam uchovávány za účelem jejich významu, muzejní hodnoty a jako svědectví dob a událostí minulých, nikoliv za didaktickým potenciálem. Selektce, tedy výběr těchto předmětů a zapsání do evidence sbírkových předmětů muzea, uznává předměty za muzeálie.³⁸ Úkolem muzea je „*shromažďovat přírodniny a lidské výtvořiny pro vědecké a studijní účely, zkoumat prostředí, z něž jsou přírodniny a lidské výtvořiny získávány, z vybraných přírodnin*

³⁷ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Muzejní edukace*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, s. 101-103. Památky (Fraus). ISBN 978-80-244-3003-4.

³⁸ BURIÁNKOVÁ, Michaela, KOMÁRKOVÁ, Anna, ŠEBEK, František a Asociace muzeí a galerií České republiky. *Úvod do muzejní praxe: učební texty základního kurzu Školy muzejní propedeutiky Asociace muzeí a galerií České republiky*. Praha: Asociace muzeí a galerií České republiky, 2010. s. 92. ISBN 978-80-86611-40-2.

a lidských výtvorů vytvářet sbírku...“³⁹ Řada muzejních sbírek vznikla právě darováním školních sbírek a tento způsob označujeme jako pedagogicko didaktickou tradici.⁴⁰

Originální předměty jsou v památkových institucích chráněny. To znamená, že s nimi nemůžeme zacházet stejně jako s předměty ve školním kabinetu. K tomu slouží repliky, přestože ztrácejí autenticitu, jsou dobrým aktivizačním prvkem pro návštěvníky. Některé edukační pomůcky nemusí být přímo vázány na památku. Slouží spíše k lepšímu pochopení či ke zefektivnění programu.⁴¹ Všechny edukační pomůcky i prostředky „využívané v památkové edukaci, naplňují svůj pravý smysl teprve tehdy, když podporují rozvoj znalostí, dovedností, hodnot a postojů návštěvníků památek a tím utvářejí podmínky pro zodpovědnou a samostatnou péči o kulturní dědictví jako takové.“⁴²

Substituty

Jednou z didaktických pomůcek v muzejní edukaci jsou **substituty**. Nahrazují originály, s nimiž není možné manipulovat. Předměty mohou být vyrobeny i tak, aby ukázaly informace na první pohled skryté. Například změna velikosti umožní vystavit předměty, které by nebylo možné prezentovat a zprostředkovat špatně viditelné detaily na předmětech.⁴³ Mohou mít různé funkce: nahrazovat, zastupovat, upomínat, doplňovat i rozšiřovat originální předmět.⁴⁴ Substitut by měl být vždy jasně označen, aby návštěvník vždy pochopil, že neobdivuje originální předmět, který nedisponuje tou nejdůležitější vlastností, a to autenticitou.⁴⁵ Na vytváření substitutů se vždy nepohlíželo jako na kladnou věc. Dnes se hojně využívají ke komunikaci s návštěvníky, která je díky nim poutavá a interaktivní.⁴⁶

P. Šobáňová v publikaci *Muzejní edukace* zmiňuje rozdělení dle F. Waidachera následovně: ze stejného, nebo podobného materiálu a stejnou, nebo podobnou technikou jako originální obrazy

³⁹ BURIÁNKOVÁ, Michaela, KOMÁRKOVÁ, Anna, ŠEBEK, František a Asociace muzeí a galerií České republiky. *Úvod do muzejní praxe: učební texty základního kurzu Školy muzejní propedeutiky Asociace muzeí a galerií České republiky*. Praha: Asociace muzeí a galerií České republiky, 2010. s. 75. ISBN 978-80-86611-40-2.

⁴⁰ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Muzejní edukace*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, s. 103. Památky (Fraus). ISBN 978-80-244-3003-4.

⁴¹ Tamtéž, s. 103.

⁴² HAVLŮJOVÁ, Hana, Petr HUDEC a Martina INDROVÁ. *Památky nás baví*. Praha: Národní památkový ústav, 2015. s. 61. ISBN 978-80-905631-6-2.

⁴³ W Aidacher, Friedrich. *Príručka všeobecnej muzeológie*. Bratislava: Slovenské národné muzeum, 1999, s. 285. ISBN 80-8060-015-5.

⁴⁴ Tamtéž, s. 114.

⁴⁵ TKÁČ, Vladimír. *Třídění a terminologie vyjadřovacích prostředků v muzejní prezentaci*. In: Muzeologické sešity X/8 6. Brno: Moravské muzeum, 1986, s. 55.

⁴⁶ Waidacher, Friedrich. *Príručka všeobecnej muzeológie*. Bratislava: Slovenské národné muzeum, 1999, s. 114. ISBN 80-8060-015-5.

a sochy se vytváří jejich **kopie**.⁴⁷ Jsou odrazem myšlenky díla a dokumentují řemeslo, technologii a materiál. Postrádají hodnotu originálu, která je získána časem.⁴⁸

Vzácné knihy a listiny nelze volně zpřístupnit v expozici, proto jsou zhotoveny jejich **faksimile**, které věrně napodobují vzhled originálu. Někdy se můžeme setkat i s pojmem umělecká faksimile, jejíž hodnota je dána svým vzhledem i kvalitou provedení. Zhotovení faksimile je časově i finančně náročné, a to z toho důvodu, že listiny získaly v průběhu času určitou patinu, která je pro tvůrce těžko dosažitelná.⁴⁹

Fotografie obrazů a soch se nazývají **reprodukce**. Umožňují vytvořit kopii různými technikami i z jiného materiálu, než je originál.⁵⁰

Kopie originálních soch vytvořených z jiného materiálu se nazývají **odlitky**, jejich povrch je však upraven stejně jako originál. Odlitky mohou sloužit i jako didaktické pomůcky v expozici přizpůsobené pro osoby se zrakovým postižením.⁵¹

Předměty záměrně zhotovené odlišnou technikou, způsobem a často levnějším materiálem jsou **imitace**. Lze je odlišit od originálu na první pohled.⁵²

Řada exponátů nejen z období starověku, pravěku či středověku se nedochovala celá, nebo z nich máme jen střípky. Abychom viděli, jak takový předmět vypadá, provede se **rekonstrukce** na základě dochovaných sekundárních dokladů. Rekonstrukce je běžná při archeologických vykopávkách.⁵³

Zmenšeniny trojrozměrných předmětů se stejnou funkcí jsou **modely a makety**. Řada autorů je od sebe odděluje, ale v praxi se rozdíl stírají. Modely i makety mohou být vytvořeny v různém měřítku a díky tomu zobrazují předměty, které by v muzeu nebylo možné prezentovat.⁵⁴

⁴⁷ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Muzejní edukace*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, s. 104. Památky (Fraus). ISBN 978-80-244-3003-4.

⁴⁸ MENSCH, Peter van. In: *Muzeologické sešity X/8 6*. Brno: Moravské muzeum, 1986, s. 42.

⁴⁹ BENEŠ, Josef. *Muzeologický slovník*. Praha: Národní muzeum v Praze, 1978, s. 37.

⁵⁰ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Muzejní edukace*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, s. 104. Památky (Fraus). ISBN 978-80-244-3003-4.

⁵¹ BENEŠ, Josef. *Muzeologický slovník*. Praha: Národní muzeum v Praze, 1978, s. 64-65.

⁵² ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Muzejní edukace*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, s. 104. Památky (Fraus). ISBN 978-80-244-3003-4.

⁵³ Tamtéž, s. 104.

⁵⁴ BENEŠ, Josef. *Muzeologický slovník*. Praha: Národní muzeum v Praze, 1978, s. 72.

Zámek Úsov, stálá expozice Putování středověkem

Interiéry kulturních památek, konkrétně hradů a zámků, jsou plné substitutů i originálních předmětů. Výběr těchto předmětů má svůj důvod. Na hradě Úsov mohou návštěvníci vyzkoušet interaktivní expozici *Putování středověkem*, v níž jsou vystaveny technické předměty středověkých řemesel (hrnčířství, stavebnictví, těžení kovů). Tento hrad je známý i svou rozsáhlou sbírkou loveckých trofejí africké fauny, evropské lovné zvěře, kopytníků, domácí fauny a flóry a lovných zbraní nacházející se ve stálé expozici. Předměty jsou originální substituty, které získávají na hodnotě nejen díky instalaci v původních historických vitrínách, ale také díky její celistvosti a autentičnosti, neboť podoba se zachovala téměř nezměněná více než 100 let.⁵⁵

Zámek Přerov, model zámku Přerov

Muzeum Komenského v Přerově vytvořilo repliku zámku, kterou umístilo do prostor pokladny. Každý návštěvník si může prohlédnout, jak vypadá celý zámek z ptáčích perspektiv. V tomto případě však slouží haptický model zámku vyrobený ze dřeva o rozměrech 65x65 cm i pro nevidomé a těžce slabozraké k hmatovému prohlížení, díky němuž získají představu o památce. Model nechalo vyrobit TyfloCentrum v Olomouci.⁵⁶

Muzejní kufřík

Jedním z aktivizujících prostředků v galerii je i tzv. muzejní kufřík. Je to pomůcka, která jak už název vypovídá, je skutečný kufřík, ve kterém jsou uloženy různé pomůcky, tedy originální předměty, substituty, repliky sbírkových předmětů, modely, doprovodné texty, obrazový materiál či laboratorní nástroje. Předměty jsou voleny s ohledem na dílčí didaktický cíl tak, aby zapadal do celkového pojetí edukačního programu. Na vytvoření muzejního kufříku nepracuje pouze muzejní pedagog, který si formuluje jasný didaktický cíl. Je dobré spolupracovat

⁵⁵ *Stálá expozice Lovecko-lesnické muzeum v Úsově. Vlastivědné muzeum v Šumperku* [online]. Vlastivědné muzeum v Šumperku, 2016 [cit. 2020-12-28]. Dostupné z: <http://muzeum-sumperk.cz/domains/muzeum-sumperk.cz/index.php/cs/expozice/lovecko-lesnicke-muzeum-na-zamku-usov>

⁵⁶ POLÁKOVÁ-UVÍROVÁ, Petra. *Novinka pro nevidomé. Mohou si "osahat" haptický model přerovského zámku* Zdroj: https://prerovsky.denik.cz/zpravy_region/novinka-pro-nevidome-mohou-si-osahat-hapticky-model-prerovskeho-zamku-20180116.html. Přerovský deník.cz [online]. [cit. 2021-04-17]. Dostupné z: https://prerovsky.denik.cz/zpravy_region/novinka-pro-nevidome-mohou-si-osahat-hapticky-model-prerovskeho-zamku-20180116.html

i s kurátory. Ti pomohou vyzdvihnout témata vhodná k prezentaci touto formou.⁵⁷ Kufřík je založen na tzv. metodě hands-on, tedy „ochytat“ si vybrané předměty, vytvářet si souvislosti a logicky uspořádat informace.

Tento druh pomůcky se začal používat ve spojitosti s rozvojem galerijní a muzejní pedagogiky v 50. letech minulého století. Jednou z prvních institucí, která muzejní kufřík začala používat je Centre Pompidou v Paříži. Vytvářela kufříky zaměřené na jednotlivé umělce, slohy i technologie.⁵⁸

Horáček odkazuje na H. Hildebrand z Muzea umění ve Vídni, která vidí největší využití tehdy, jestliže si vyučující půjčí muzejní kufřík ještě před navštívením výstavy a využije jej ve svých hodinách. Podá základní informace o muzeu i tématu a díky tomu si žák lépe užije a pochopí výstavu.⁵⁹ Muzeum může nabízet kufříky do různých institucí (středisko volného času, domov seniorů atd.), ne, jen do škol. Díky tomu může motivovat k návštěvě výstavy, rozvíjet a doplnit informace, které ve výstavě nejsou zmíněny.

2.3.3.2 Technické výukové prostředky

Technické a zvukové prostředky jsou v současné době oblíbeným prvkem přinášející nové možnosti interpretace kulturního dědictví. Umožňují představit exponáty výstižněji, atraktivněji a realističtěji. Jelikož se tyto prostředky neustále vyvíjí a přináší nové, někdy až nevídané možnosti, ráda bych se jim v této kapitole věnovala podrobněji. P. Šobáňová rozděljuje typy expozičních prvků digitální povahy následovně:

- *digitální substituční prvky,*
- *didaktické exponáty využívající digitální obsah,*
- *exponáty zábavního charakteru využívající digitální technologie,*
- *referenční prvky digitální povahy,*
- *referenční prvky nevizuální,*
- *explikační prvky,*

⁵⁷ MERTO VÁ, Soňa. *Muzejní kufřík: metodická příručka* [online]. s. 3 [cit. 2020-12-08]. Dostupné z: http://www.mcmp.cz/fileadmin/user_upload/vzdelavani/metodicke_texty/METODIKA_KUFRIK.pdf

⁵⁸ HORÁČEK, Radek. *Galerijní animace a zprostředkování umění: poslání, možnosti a podoby seznámení veřejnosti se soudobým výtvarným uměním prostřednictvím aktivizujících programů na výstavách*. Brno]: CERM, 1998. s. 79. ISBN 80-7204-084-7.

⁵⁹ Tamtéž, s. 79

- *hybridní prvky*.⁶⁰

Digitální substituční prvky nahrazují nebo rekonstruují autentický doklad skutečnosti prostřednictvím nových technologií, jako jsou např. hologramy, interaktivní projekce. Také 3D technologie dnes umožňuje digitální reprodukce obrazů, textových dokumentů. Pomocí 3D tisku se vytváří kopie, modely a makety soch různých historických objektů i archeologických nálezů. **Didaktickými exponáty využívající digitální obsah** rozumíme takové technické pomůcky, které mají podobu simulátorů nějakých dějů, interaktivních stanovišť, vědeckých hraček, projekce multimediálního obsahu s využitím audiovizuálních efektů atd. Jsou na bázi technických zařízení, ale nemusejí být vždy digitální. Jejich cílem je pomoci návštěvníkům osvojit si nové informace a dovednosti. Naopak relaxaci a hru poskytují **exponáty zábavního charakteru využívající digitální technologie**, které jsou umístěny v hernách a relaxačních zónách expozic. V expozici se návštěvník může setkat i s ilustracemi, nákresy, dokumenty, schémata prezentované prostřednictvím **referenčních prvků digitální povahy**, tedy kiosky, tablety, interaktivní tabule atd. Díky **explikačním prvkům digitální podoby** (textová i audiovizuální podoba) jsou exponáty zasazeny do kontextu, pomáhají k interpretaci a identifikaci. Návštěvník má možnost zhlédnout videa, jejich obsahem je např. rozhovor s autorem, kurátorem, dokumentární film o exponátu, době, dobových i regionálních událostech atd. **Hybridní prvky** kombinující vizuální a verbální prostředky jsou nedílnou součástí expozic. Smíšené obsahy jsou umístěny do tabletů, kiosků, monitorů a jiných technologií v expozicích. Technické prostředky mají nejen klady, ale také zápory. Při použití je nutné si uvědomit, že všeho moc škodí, proto by výběr a kombinace těchto prostředků měla být účelná s jasně zvoleným cílem. Neměla by na sebe strhávat větší pozornost než samotný exponát a dílo.⁶¹

2.3.3.3 Typy technických zařízení

Kulturní instituce dnes pracují s celou řadou technických prostředků nejen k prezentaci, ale také ke zprostředkování památky. Setkat se můžeme s audioprůvodci, tablety, mobilními aplikacemi, dotykovými obrazovkami, informačními kiosky, GPS navigacemi. Všechny tyto prostředky umožňují prezentovat v elektronické podobě informace textové, obrazový

⁶⁰ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Využití digitálních technologií v muzejní prezentaci a edukaci*. Brno: Moravské zemské muzeum, Metodické centrum muzejní pedagogiky, 2019, s. 9. ISBN 978-80-7028-522-0.

⁶¹ Tamtéž, s. 9-11.

a fotografický materiál, audio a videozáznamy.⁶² Dnes se můžeme setkat i s kombinací těchto zařízení, a to v multimediálních expozicích, které návštěvníkům nabízí vizuální, zvukové podněty, 3D projekce, animace a videa.

V publikaci *Využití digitálních technologií v muzejní prezentaci a edukaci* rozděljuje P. Šobánková technické zařízení do následujících skupin:

- počítače, notebooky, tablety,
- PC příslušenství, komponenty a software (monitory, sluchátka a mikrofony, herní ovladače, grafické tablety, skenery, webkamery...),
- elektronika (dataprojektory, audio a video technika, reproduktory, čtečky, 3D televize, fotoaparáty a kamery, MP3 nebo MP4 přehrávače, DVD technika, audiosystémy),
- speciální projekční technika (projektory umožňující 3D projekci, videomapping, hologram)
- audioguidy, videoguidy, mobilní telefony
- další technika související s prezentací sbírkových předmětů podléhajících zvláštní ochraně, jako např. klimatizace a ventilátory, nebo s provozem veřejně přístupných prostor.⁶³

Audioprůvodce

Jestliže navštívíme zahraniční památky, často se setkáváme s audioprůvodci, které zpravidla obsahují výklady v různých jazycích. Tento způsob využívají i velké komerční putovní výstavy (např. Titanik, Poklad Inků atd.). Audioprůvodce nabízí výklad, hudební i zvukové nahrávky doplněné o fotografie, plány i videa. Nahrávky si návštěvník spustí sám, nebo je průvodce propojen s GPS navigací a při vstupu do další místnosti se nahrávka spustí automaticky. Díky tomu je ovládání velmi snadné. S využíváním těchto prostředků se váže řada nevýhod. Při použití je nutné mít sluchátka. S tím se pojí otázka jejich kvality a dnes hlavně dodržení hygienických norem.

⁶² HUDEC, Petr a Lenka KŘESADLOVÁ. *Způsoby prezentace památek zahradního umění* [online]. Praha: Národní památkový ústav, 2015, s. 74 [cit. 2021-04-17]. ISBN 978-80-7480-028-3. Dostupné z: <https://www.npu.cz/publikace/met57-nczk-prezentace-zahradniho-umeni.pdf>

⁶³ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Využití digitálních technologií v muzejní prezentaci a edukaci*. Brno: Moravské zemské muzeum, Metodické centrum muzejní pedagogiky, 2019, s. 11-12. ISBN 978-80-7028-522-0.

Počítače, tablety, mobilní telefony

Řada institucí dnes místo audioprůvodce volí tablety a telefony, které nabízejí řadu možností, jak je využít. Jednou z nich je mobilní aplikace. Mobilní aplikace jsou speciální softwary navržené pro danou zakázku. Jejich tvorba není levnou záležitostí a odvíjí se od požadovaných funkcí výsledné aplikace. Vývoj je i časově náročný a je důležité, aby aplikace splnila svůj cíl, proto je vhodné zvolit po použití aplikace návštěvníkem, vhodnou formu evaluace. Zadavatel si musí být vědom i faktu, že návštěvníci mají různé druhy operačních systémů ve svých zařízeních. Aplikace tak musí být vytvořena pro každý systém zvlášť. Tento problém může být vyřešen tablety, které jsou ve vlastnictví instituce. Mobilní aplikace umožňuje interaktivní poznávání památky a její ovládání by mělo být intuitivní. Díky GPS navigaci v zařízení se návštěvník pohybuje po památce, mobilní aplikace sleduje pohyb a slovně či textově prezentuje informace o exponátu nebo uměleckém díle. Další způsob, jak prezentovat informace prostřednictvím mobilních aplikací a elektronických zařízení je pomocí QR kódu. K přečtení slouží jednoduchý software, který odkáže na danou informaci i webovou stránku. Nevýhodou je, že pro využití tohoto způsobu je nutné připojení k internetu.⁶⁴ Zajímavě lze pojmout výstavu i památku formou videohry.

Arcidiecézní muzeum Olomouc, aplikace Sen biskupa Karla, audioprůvodce Ke slávě a chvále, webová platforma Bez názvu. Nedatováno - Muzeum z pokoje

Biskup Karel II. z Lichtenštejna-Kastelkornu, významný mecenáš umění, provede návštěvníky stálou expozicí Arcidiecézního muzea. Každý má možnost si během návštěvy muzea vypůjčit tablet s interaktivní aplikací *Sen biskupa Karla*. Zábavnou a tvořivou formou pomůže rozkrýt historii, význam a souvislosti vybraných exponátů.⁶⁵ Aplikace je určena pro rodiny s dětmi, které postupně projdou deseti zastaveními. Průvodcem není nikdo jiný, než sám biskup Karel a děti mají možnost poznávat expozici prostřednictvím her a úkolů. Aplikace nemá za cíl nahradit samotné exponáty, ale pouze na ně upozornit, proto jsou ztvárněny graficky autorkou Eliškou Chytkovou.⁶⁶

⁶⁴ HUDEC, Petr a Lenka KŘESADLOVÁ. *Způsoby prezentace památek zahradního umění* [online]. Praha: Národní památkový ústav, 2015, s. 72-74 [cit. 2021-04-17]. ISBN 978-80-7480-028-3. Dostupné z: <https://www.npu.cz/publikace/met57-nczk-prezentace-zahradniho-umeni.pdf>

⁶⁵ *Sen biskupa Karla. Muzeum umění Olomouc* [online]. MUZEUM UMĚNÍ OLOMOUC, 2016 [cit. 2020-12-28]. Dostupné z: <https://www.muoz.cz/rodice-s-detmi/sen-biskupa-karla--1859/>

⁶⁶ *Nová aplikace arcidiecézního muzea vás zavede do snu biskupa Karla. Muzeum umění Olomouc* [online]. MUZEUM UMĚNÍ OLOMOUC, 2016 [cit. 2020-12-28]. Dostupné z: <https://www.muoz.cz/nova-aplikace-arcidieceznihomuzea-vas-zavede-do-snu-biskupa-karla--1746/>

Na webových stránkách MUO je volně přístupný audioprůvodce ke stálé expozici Arcidiecézního muzea *Ke slávě a chvále* i *Století relativity*, stálé expozici Muzea umění. Audioprůvodce je v sedmi světových jazycích (česky, polsky, anglicky, rusky, německy, čínsky, vietnamsky), obsahuje celkem 36 nahrávek, každá trvá okolo jedné minuty. Nahrávky pojednávají o nejvýznamnějších exponátech (např. Kočárovna, kočár biskupa Ferdinanda Julia Troyera), o jednotlivých místnostech a částech budovy (např. Románský biskupský palác).

Rok 2020 nepřál hojným návštěvám kulturních institucí a každá se s touto situací poprala jiným způsobem. MUO a Arcidiecézní muzeum vytvořilo tvůrčí edukativní videa *EDU na drátě*, kde lektoři obou institucí inspirují děti a jejich rodiče k tvoření prostřednictvím různých aktivit, které čerpají z výstav a stálých expozic. Autoři nezůstali pouze u videí a na webových stránkách je dostupná široká škála pracovních listů, která vybízí k dalšímu tvoření. Stále rozšiřující a inspirativní je také projekt *Bez názvu. Nedatováno*, který nabízí tvůrčí aktivity pro děti a jejich rodiče v domácím prostředí. Webové stránky poskytují širokou škálu pracovních listů i videí. Je zde také sekce *Muzeum z pokoje*, kde jsou umístěny pracovní listy, na nich spolupracovalo Arcidiecézní muzeum s autory projektu z Katedry výtvarné výchovy Univerzity Palackého v Olomouci. Pracovní listy navazují např. na díla *Mystické zasnoubení sv. Kateřiny Alexandrijské* od malíře Martina Antonína Lublinského nebo na *Madonu s rouškou* od Sebastiana Lucianiho.⁶⁷

Zámek Úsov, virtuální prohlídka stálá expozice Lovecko-lesnické muzeum

Zámek Úsov nabízí svým virtuálním návštěvníkům prohlídku stálé expozice. Tu je nyní možné zhlédnout i samostatně díky rekonstrukci a inovaci prostředků použitých v expozici. Odkaz na virtuální prohlídku najdeme na stránkách v záložce prohlídky. Zpřístupněno je takto osm místností. Po otevření stránky vidíme v dolním levém rohu obrazovky plán budovy. Díky tomu můžeme přecházet z jednotlivých místností. Pohybovat se lze pomocí myši i klávesnice. Některé exponáty mají na sobě nápis 3D model. Předmět je detailně naskenován ze všech stran a návštěvník ho může takto prozkoumat. Možnost pečlivého prozkoumání není u všech předmětů běžná. Vystavené exponáty nelze pozorovat z té nejbližší vzdálenosti, jak je tomu např. u děl v aplikaci Google arts. Popisky nejen u vitrín jsou špatně čitelné, někdy až nečitelné.

⁶⁷ *Muzeum z pokoje. Bez názvu. nedatováno* [online]. Bez názvu. Nedatováno, 2020 [cit. 2020-12-28]. Dostupné z: <https://www.nedatovano.cz/muzeum-z-pokoje>

Celkově však prohlídka působí příjemně, budoucí návštěvník získá představu o tom, co ho může čekat naživo.⁶⁸

Dotykové obrazovky, informační kiosky, dataprojektory, interaktivní tabule

Informační kiosek je terminál umístěn vždy tak, aby poskytl veřejnosti aktuální informace o muzeu a expozicích. Tyto dotykové přístroje jsou interaktivní složkou výstav nabízející např. databázi sbírkových předmětů, audiovizuální dokumenty. Inovativním prvkem v současných expozicích je videomapping, který dodává expozicím jiný rozměr. K realizaci je zapotřebí dataprojektor a zvolený prostor, na který se bude promítat vytvořený obraz či video. Tato média jsou vždy vytvořena pro určité místo, a to nejen z hlediska prostoru, ale i obsahu. Můžeme to tedy nazvat jako „site specific“. Díky promítání se divák stává součástí dění. Kvalitně vytvořený program pohltí návštěvníka, který získá informace a zároveň si odnese i zážitek. Videomapping běžně využívají současní umělci ke své tvorbě. Některé expozice jsou dnes postavené převážně na digitálním obsahu.⁶⁹

Technologie a prezentace instituce

Díky webovým stránkám a sociálním sítím (Instagram, Facebook, Youtube, Vimeo) se zvyšuje dostupnost kulturních institucí budoucím i stálým návštěvníkům. Dnes je tento způsob prezentace standartní. Obsah je zaměřen na základní informace o památce, na plán instituce, návštěvní řád, historii, či online katalog.⁷⁰ Webové stránky nabízí i celou řadu aktivit, pracovních listů, metodických listů pro učitele, videa, virtuální prohlídky i odkazy na sociální sítě instituce, na nichž jsou sdíleny aktuality či další inspirativní výzvy. Tento způsob prezentace instituce se rozšířil během covidové doby, kdy byly kulturní památky uzavřeny. Muzejní pedagogové se právě prostřednictvím tvořivých a inspirativních videí a výzev na sociálních sítích snažili přiblížit virtuálním návštěvníkům své sbírky i samotnou památku.⁷¹

⁶⁸ Lovecko-lesnické muzeum v Úsově [online]. [cit. 2020-12-28]. Dostupné z: <http://www.virtual-tours.cz/usov/tour.html>

⁶⁹ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Využití digitálních technologií v muzejní prezentaci a edukaci* [online]. Brno: Moravské zemské muzeum, Metodické centrum muzejní pedagogiky, 2019, s. 12-13 [cit. 2021-04-17]. ISBN 978-80-7028-522-0. Dostupné z: http://www.mcmp.cz/fileadmin/user_upload/vzdelavani/metodicke_texty/metodika_Sobanova.pdf

⁷⁰ HUDEC, Petr a Lenka KŘESADLOVÁ. *Způsoby prezentace památek zahradního umění* [online]. Praha: Národní památkový ústav, 2015, s. 67 [cit. 2021-04-17]. ISBN 978-80-7480-028-3. Dostupné z: <https://www.npu.cz/publikace/met57-nczk-prezentace-zahradniho-umeni.pdf>

⁷¹ LISTY ČESKÉ SEKCE INSEA [online]. 2020, 9(1), 27-29 [cit. 2020-12-28]. Dostupné z: https://f8a41b37-3228-4025-872f-f61b1c40af15.filesusr.com/ugd/01fd51_19473476764d4687963bf94e148285c0.pdf

2.3.3.4 Textové pomůcky

Textové pomůcky jsou a vždy byly důležitou pomůckou v muzeu. Pomáhají návštěvníkům v poznávání a orientování se v expozici a k osvojování si základních informací. Textovými pomůckami rozumíme průvodce, katalogy, knihy, brožury. Musíme si ale uvědomit, že cílem návštěvníka není tyto pomůcky číst, ale obdivovat objekt či architekturu.⁷²

Pojem pracovní listy zahrnuje širší škálu tohoto druhu materiálů. V. Jůva je rozděluje následovně: *samostatné informační listy* se základními informacemi o výstavě, *samostatné pracovní listy* s aktivitami a podněty, *informační sešity* s větším množstvím informací o výstavě či expozici, *pracovní sešity* plné aktivit a podnětů uložené ve složce, *dětské katalogy*, *komplexní sada doprovodných materiálů*.^{73 74}

Pracovní listy a **pracovní sešity** jsou v metodickém materiálu Moravského zemského muzea v Brně charakterizovány následovně: „*Pracovními listy k výstavě či expozici rozumíme zpravidla tištěný materiál, který vytvářejí pracovníci muzea a který je v muzejní instituci návštěvníkům k dispozici. Jeho účelem je usnadnění porozumění výstavě či expozici, její doplnění a oživení.*“⁷⁵ Pracovní listy mají přimět návštěvníka pečlivěji vnímat vystavené předměty. Orientovat se ve výstavě a promyšleně navazovat na vystavené předměty. Rozvíjet osobní zájem o téma a fixovat nové poznatky. Neméně důležitou funkcí je motivovat k dalšímu zájmu o téma. Toho všeho lze dosáhnout prostřednictvím vhodně zvolených podnětů a úkolů.⁷⁶ Pracovní listy by neměly být samoúčelné. V některých typech výstav zaměřených zážitkově a emočně jsou nevhodné.

Jestliže chce muzejní pedagog vytvořit pracovní list k výstavě pro školní skupiny, měl by brát v úvahu Rámcový vzdělávací program tak, aby výstava navazovala na průřezová témata i klíčové kompetence. Při tvorbě si autor zvolí cíle, kterých chce díky pomůcce dosáhnout. Cíle by se měly shodovat s cílem výstavy (jestliže je určen k realizaci při animačním programu). Je důležité si uvědomit, zdali je cílem představit problematiku, a tedy jít pouze po povrchu tématu, nebo jít do hloubky. Zvolit tak pár exponátů z velkého množství vystavených a s těmi

⁷² ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Muzejní edukace*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, s. 105. ISBN 978-80-244-3003-4.

⁷³ JŮVA, Vladimír. *Dětské muzeum: edukační fenomén pro 21. století*. Brno: Paido, 2004, s. 137. ISBN 80-731-5090-5.

⁷⁴ JAGOŠOVÁ, Lucie, JŮVA, Vladimír a MRÁZOVÁ KRAJÍČKOVÁ, Lenka. *Muzejní pedagogika: metodologické a didaktické aspekty muzejní edukace*. Brno: Paido, 2010, s. 257. ISBN 978-80-7315-207-9.

⁷⁵ MRÁZOVÁ, Lenka. *Tvorba pracovních listů: metodický materiál*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2013, s. 5. ISBN 978-80-7028-403-2.

⁷⁶ Tamtéž, s. 6.

pracovat. Zvolené aktivity by měly rozvíjet složky kognitivní, afektivní i psychomotorické. Návštěvníci by měli mít možnost „bádat, uvědomovat si své pocity, vytvářet postoje k danému tématu i zkoušet různé praktické dovednosti a postupy práce, výroby či tvorby.“⁷⁷

Pracovní listy mají velký potenciál během samostatných prohlídek. Návštěvníky neprovází průvodce ani lektor. Tento typ se nazývá samoobslužné pracovní listy, mohou mít různý rozsah, jelikož nepočítají s doplněním informací od lektora. Samozřejmostí je i klíč k úkolům a otázkám či slovníček pojmů.⁷⁸ Jestliže jsou pracovní listy součástí lektorovaného programu, může pak sloužit k dalším navazujícím činnostem, nebo jako suvenýr.⁷⁹ Tento typ pracovního listu by měl být menšího rozsahu. Téma doplňuje fotografickým a informačním materiálem, místem pro poznámky i tvořivými aktivitami.⁸⁰

Pracovní listy se mohou vytvářet pro všechny typy návštěvníků: pro dospělé, pro rodiny i pro školní skupiny. Tento faktor určuje podobu, náplň, obtížnost i zvolený jazyk. Podoba a zvolené úlohy by neměly rozptylovat a odvádět pozornost od výstavy. Musíme si ale uvědomit, že v současné době jsou stále oblíbenější a dostupnější nejrůznější varianty technologických pomůcek s textovým obsahem. Využívají se tablety, mobilní telefony, obrazovky i monitory, které mohou nahrazovat papírovou variantu textových pomůcek.⁸¹

Některá muzea a galerie vytváří textové materiály, pracovní listy a metodické listy pro učitele. Jako příklad zde mohu uvést Národní galerii, která na svých webových stránkách zveřejňuje metodický materiál k vybraným výstavám. Materiály mohou využít vyučujících ve svých hodinách i během návštěvy instituce.⁸²

Průvodce památkami pro děti

Projekt *První průvodce památkami pro děti* je vytvořen pro následující památky Olomouckého kraje: hrad Bouzov, zámek Velké Losiny, zámek Náměšť na Hané, zámek Jánský Vrch.

⁷⁷ MRÁZOVÁ, Lenka. *Tvorba pracovních listů: metodický materiál*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2013, s. 17. ISBN 978-80-7028-403-2.

⁷⁸ ŠOBÁŇ, Marek, David HRBEK a Vladimír HAVLÍK. *Škola muzejní pedagogiky 6: metodický materiál*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, s. 38. ISBN 978-80-244-1871-1.

⁷⁹ HUDEC, Petr. *Pomůcky pro realizaci edukačních aktivit v památkách zahradního umění*. Praha: NPÚ, 2016, s. 18. ISBN 978-807480-067-2.

⁸⁰ ŠOBÁŇ, Marek, David HRBEK a Vladimír HAVLÍK. *Škola muzejní pedagogiky 6: metodický materiál*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, s. 37. ISBN 978-80-244-1871-1.

⁸¹ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Využití digitálních technologií v muzejní prezentaci a edukaci*. Brno: Moravské zemské muzeum, Metodické centrum muzejní pedagogiky, 2019, s. 112-113. ISBN 978-80-7028-522-0.

⁸² ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Využití digitálních technologií v muzejní prezentaci a edukaci*. Brno: Moravské zemské muzeum, Metodické centrum muzejní pedagogiky, 2019, s. 249. ISBN 978-80-7028-522-0.

Autorka Eva Chupíková představuje dětem památky prostřednictvím úkolů, vhodně zvoleným a přetransformovaným textem. Sešitky velikosti A5 jsou vyrobeny z pevnějšího papíru, prodávají se společně se sadou pěti pastelek. Průvodce je pro děti dostupný v obchodě se suvenýry, ve vybraných knihkupectvích a na webových stránkách www.pamatkyprodeti.cz. Sešitky vychází v nakladatelství Hranostaj. Zmíněné památky je využívají jako své průvodce pro děti, jelikož nemají své vlastní prostředky, které by umožnily poznat hrad či zámek zábavnou formou.⁸³

2.3.3.5 Výukové prostory, vybavení, organizační a reprografická technika

Výukové prostory v kulturních institucích nejsou stále samozřejmostí, což je v některých případech pochopitelné. Zároveň je to však pro muzejního pedagoga omezující, jestliže se veškeré výukové aktivity a činnosti musejí odehrávat v expozici. Učebny, dílny, laboratoře, ateliéry by měly obsahovat základní i speciální vybavení, pomůcky podle druhů činnosti a zaměření instituce. Zařízení, která tyto možnosti nemají, mohou zřídit speciální studijní a interaktivní koutky.⁸⁴

Výčet vybavení edukačních prostor v muzeích, galeriích či na hradech a zámcích je opravdu velmi široký. Využit se může vše, díky čemu bude dosaženo stanoveného cíle, tedy veškerých materiálních prvků (psací potřeby, hudební nástroje, oděvy, technika, ateliéry, herny, speciální koutky atd.). Jelikož je má praktická část zaměřena na zprostředkování hradu, uvedu v této kapitole pouze předměty, které jsou často s tímto prostředím viditelně spojeny. Konkrétně to jsou kostýmy a loutky využívané během edukačních programů a komentovaných prohlídek.

Kostýmy

Kostýmy jsou oblíbeným prostředkem, jak přiblížit návštěvníkovi památku. Jsou však častým tématem kritiků, jelikož jejich provedení a prezentace může působit až kýčovitě. Kostým musí odpovídat dobovým pravidlům, v tom případě je nutné myslet na veškeré detaily kostýmu (obuv, vlasy, pokrývka hlavy, rukavice atd.). Věrohodný kostým může mít na sobě lektor i průvodce, který se vžije do role. Uzpůsobí tomu chování, vyjadřování i slovník. Taktéž se může návštěvník během prohlídky kulturní památky vžít do role princezny, prince

⁸³ *O nás. První průvodce památkami pro děti* [online]. Památky pro děti, 2020 [cit. 2020-12-28]. Dostupné z: <https://www.pamatkyprodeti.cz/o-nas/>

⁸⁴ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Muzejní edukace*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, s. 106-107. ISBN 978-80-244-3003-4.

i zahradníka. Stává se tak součástí prostředí. Kostým je motivací k určitému druhu chování charakteristického pro zvolenou postavu (např. hovořit a pohybovat se jako princezna). S tím je spojena řada negativních aspektů: kostýmy jsou nákladné, složité dodržování hygieny a jejich následné čištění. Kostým může na sebe strhávat větší pozornost, než prožívání prohlídky a odvést pozornost od samotné památky. Naopak i samotné oblékání se do kostýmu může být částí edukačního programu. Kostým musí být na kvalitní úrovni, autentický době a prostředí, ve kterém se nachází.⁸⁵

Hrad Bouzov, zámek Náměš' na Hané, hrad Šternberk, zámek Jánský Vrch; akce spojené s kostýmy

Oblíbeným prostředkem, jak zaujmout a nalákat návštěvníky malé i velké jsou prohlídky v kostýmech, ať už jsou součástí komentovaných prohlídek, tak doprovodných akcí. Kostýmy mohou mít na sobě průvodci i návštěvníci. Na **hradě Bouzov** jsou takto organizovány večerní kostýmované prohlídky. Hrad je osvětlen svíčkami a figuríny strašidel doplňují historický interiér hradu. Pro děti jsou připraveny prohlídky, a to výstava ve sklepení severního paláce a pohádková prohlídka s průvodcem převlečeným za Ohnivce pro předškolní děti.⁸⁶ Zámek **Náměš' na Hané** organizuje během roku doprovodné akce, např. *Z pohádky do pohádky*, *Hradozámecká noc*, *Tajemný zámek*, *Odpoledne s Večerníčkem*. Během těchto akcí jsou průvodci i návštěvníci oblečeni do vlastních masek.⁸⁷ Zámek **Jánský Vrch** nabízí dětem od 3 do 8 let komentovanou prohlídku, během níž se oblečou do kostýmů princů a princezen a zábavnou formou, prostřednictvím plnění úkolů, poznávají hrad.⁸⁸ Masky mají ve všech zmíněných případech pouze zábavný charakter, nikoliv edukační.

Loutky a maňásci

Dalším prostředkem, jak představit památku převážně malým dětem jsou loutky a maňásci podporující imaginaci a magické myšlení. Loutky jsou nejčastěji vyrobeny ze dřeva. Znázorňují

⁸⁵ HUDEC, Petr. *Pomůcky pro realizaci edukačních aktivit v památkách zahradního umění*. Praha: NPÚ, 2016, s. 58-62. ISBN 978-807480-067-2.

⁸⁶ Prohlídkové okruhy. Bouzov [online]. www.npu.cz [cit. 2020-12-28]. Dostupné z: <https://www.hrad-bouzov.cz/cs/informace-pro-navstevniky/prohlidkove-okruhy>

⁸⁷ Fotogalerie. Zámek Náměš' na Hané [online]. Oficiální stránky Zámku Náměš' na Hané [cit. 2021-01-03]. Dostupné z: <http://www.zamek.namestnahane.cz/aktuality/fotogalerie/>

⁸⁸ Akce pro děti a školní kolektivy. Jánský Vrch [online]. www.npu.cz [cit. 2020-12-28]. Dostupné z: <https://www.zamek-janskyvrch.cz/cs/pro-deti>

lidskou, nebo zvířecí postavu z pohádkového světa. Loutku děti vnímají přirozeněji než cizího člověka, proto může být dobrou variantou, jak navázat s malými návštěvníky kontakt na začátku programu. Jestliže si lektor zvolí tento způsob, musí si uvědomit, že loutka je prostředkem, nikoliv cílem. Samotné použití není jednoduché, vodění loutek záleží na zručnosti, hravosti, pozorovacím talentu lektora, který musí reagovat na své publikum. Jestliže je loutka využita během celého programu, P. Hudec „doporučuje, aby byli do programu zapojeni dva lektori. Jeden ovládá loutku, druhý je společně s dětmi partnerem v dialogu, zabezpečuje program po organizační stránce.“⁸⁹ Oproti loutce je jednodušší maňásek. Ten se navléká pouze na jednu ruku. Edukační program nabízí i variantu, že si samotný návštěvník vyrobí loutku/maňásku sám. Důležité je dbát na náročnost výroby a materiál, který by měl odpovídat edukačnímu programu. Použití loutek stejně jako kostýmů, by mělo být účelné, nikoliv pouze na efekt.⁹⁰

Zámek Čechy pod Kosířem, edukační program Princeznina zahrada

Zámek Čechy pod Kosířem organizuje pro žáky základních škol řadu edukačních programů. Jedním z nich je i program Princezna zahrada. Název nám napovídá, že děti jsou provázeny maňáskem princezny, kterého lektor používá, aby dětem ukázal stavby v parku a jejich účel.⁹¹

2.3.3.6 Vybavení učitele a organizační a reprografická technika

Z pohledu materiálních prostředků u muzejního pedagoga a žáka jako návštěvníka muzea, můžeme zařadit do vybavení např. potřeby k výtvarnému, hudebnímu, dramatickému i literárnímu tvoření, technické vybavení, pracovní oděvy atd.⁹²

Mezi organizační a reprografickou techniku J. Malach řadí s ohledem na současnost např. počítače, kopírovací a rozmnožovací techniku, uložistiště a záznamová média.⁹³

⁸⁹ HUDEC, Petr. *Pomůcky pro realizaci edukačních aktivit v památkách zahradního umění*. Praha: NPÚ, 2016, s. 67. ISBN 978-807480-067-2.

⁹⁰ Tamtéž, s. 23-30.

⁹¹ Edukační programy. Zámek Čechy pod Kosířem [online]. [cit. 2020-12-28]. Dostupné z: <https://www.zamekcechy.cz/edukacni-programy-19>

⁹² KALHOUS, Zdeněk. *Základy školní didaktiky*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1995. s. 89. ISBN 80-7067-546-2.

⁹³ KALHOUS, Zdeněk. *Základy školní didaktiky*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1995. s. 88. ISBN 80-7067-546-2.

Hrad Šternberk, Výtvarné dílny

Hrady a zámky využívají Velikonoce a Vánoce k představení typických zvyků a obyčejů pro daný region. Výjimkou není ani hrad Šternberk, jehož prostory jsou tematicky vyzdobeny a pro děti mateřských a základních škol jsou připraveny výtvarné dílny s netradičními výtvarnými technikami, s nimiž se děti běžně nesetkají. Netradiční techniky vyžadují i speciální vybavení, které je nutné pořídit na každý workshop. Lektor musí při přípravě brát v potaz počet účastníků, jejich věk a schopnosti. Tyto workshopy vždy vede zkušený lektor. Akce jsou určeny i pro nevidomé a tělesně handicapované.⁹⁴

⁹⁴ Akce pro děti a školní kolektivy: Speciální dětské prohlídky, školní výlety, akce pro děti. Šternberk [online]. www.npu.cz [cit. 2020-12-28]. Dostupné z: <https://www.hrad-sternberk.cz/cs/informace-pro-navstevniky/akce-pro-deti>

2.4 Funkce a funkčnost didaktických prostředků v muzejní edukaci

2.4.1 Funkce didaktických prostředků v muzejní edukaci

Lektor má možnost při své práci využívat celou škálu didaktických prostředků. Výběr vyplývá z jejich funkcí a následného zhodnocení, zdali je jejich využití opravdu funkční. Hlavní funkce didaktických materiálních prostředků uvádí ve své publikaci *Školní didaktika* i Z. Kalous a O. Obst. Funkce jsou děleny a dále rozvinuty podle J. Geschwinderera (1994):

- *Funkce základní:*
 - *informační,*
 - *formativní,*
 - *instrumentální.*
- *Funkce didaktická:*
 - *motivační a situační,*
 - *racionalizační ve vztahu k učiteli i k žákovi,*
 - *zpevnování informací pomocí opakování,*
 - *systematizační, tzn. nový obsah je začleňován do již dříve získaných vědomostí,*
 - *kontrolní a řídicí.*
- *Funkce ergonomické a řídicí:*
 - *snížení neproduktivních časů učitele a žáka,*
 - *objektivizace zpětné vazby, zpětnovazebních informací a následné využití pro řízení výuky.⁹⁵*

2.4.2 Funkčnost didaktických prostředků

Funkčnost je jednou z hlavních vlastností didaktické pomůcky. L. Jagošová definuje principy, které při realizaci zajišťují funkčnost pomůcky. Jmenuje hlavní zásady na pracovních list, ale uplatnit je můžeme na jakékoliv další didaktické pomůcky. Didaktická pomůcka by měla být dobře přístupná široké škále recipientů a využívání by nemělo být omezeno např. umístěním předmětu příliš vysoko, odraz ve skle vitríny by neměl bránit dobré viditelnosti. Pracovní listy a jiné textové pomůcky obsahující otázky, ty by měly být jasně a vhodně definovány s ohledem

⁹⁵ KALHOUS, Zdeněk a Otto OBST. *Školní didaktika*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009, s. 340. ISBN 978-80-7367-571-4.

na cílovou skupinu (věk, znalosti). Vzhled nejen textových pomůcek by měl být přehledný a jednoduchý s menším množstvím textu. Mnoho textu návštěvníka spíše odradí, jelikož jeho cílem není text, ale exponáty a umělecká díla.⁹⁶

Vhodně zvolené pomůcky by měly „*motivovat k přemýšlení, hledání souvislostí, vlastnímu bádání, které podněcuje zvědavost, zájem i fantazii.*“⁹⁷ Přemíra informací a aktivit způsobí opačný efekt. Důležitá je také materiální stránka pomůcky. Jestliže ji budeme využívat opakovaně, zvolíme kvalitnější a trvanlivější materiál. U pracovních listů se nám nabízí vhodnost zvoleného papíru (tvrdost, barevnost, textura), formát pracovních listů i vhodné grafické zpracování, které bude jednoduché při orientaci a umožní zapamatování si získaných informací. Pracovní listy určené pro samostatnou práci budou jiné než ty, které jsou využívány při prohlídce s muzejním pedagogem. Jestliže slouží pomůcka k samostatné práci, je vhodné nastínit, jakým způsobem se má během prohlídky využít, jestliže to není intuitivní. Na textových pomůčkách by měly být uvedeny údaje o instituci (logo, název, kontakt).⁹⁸

Didaktické materiální pomůcky by měly být vystavovány neustále evaluaci, díky které zaručíme funkčnost a aktuálnost. Při evaluaci je nutné se zaměřit na „*pedagogický záměr a cíl, kterého autor chtěl dosáhnout a zjistit, zda díky aktivitám a úkolům recipienti dospějí k zamýšleným znalostem a informacím, zda jsou přiměřené a zaujmou.*“⁹⁹ Didaktické pomůcky by měly navazovat na expozici a neměly by na sebe příliš upozorňovat a zastínit tak exponáty. Nezájem o využívání pomůcky dává muzejnímu pedagogovi najevo, že návštěvníka dostatečně nemotivuje, je nevhodně zvolená nebo návštěvník neví, jak s ní má pracovat. Samotný vzhled může být jednou z příčin (špatně zvolený materiál, vzhled či chaotické umístění v expozici). M. Křístková a N. Křístka uvádí důležitý faktor, který ovlivní funkčnost pomůcky - ekonomický aspekt, od kterého se odvíjí, zdali např. pracovní listy budou dostupné pro všechny návštěvníky, kteří o ně budou mít zájem, jestli vytvořené pomůcky budou z kvalitního materiálu. S ohledem na náklady přiměřené muzejním prostředkům.¹⁰⁰

⁹⁶ JAGOŠOVÁ, Lucie, JÚVA, Vladimír a MRÁZOVÁ KRAJÍČKOVÁ, Lenka. *Muzejní pedagogika: metodologické a didaktické aspekty muzejní edukace*. Brno: Paido, 2010. s. 256-257. ISBN 978-80-7315-207-9.

⁹⁷ Tamtéž, s. 256-257.

⁹⁸ Tamtéž, s. 256-257.

⁹⁹ Tamtéž, s. 257.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 258.

2.4.3 Reflexe, sebereflexe a evaluace

Abychom zjistili, zdali je námi zvolená pomůcka funkční, zdali jsme dosáhli stanoveného cíle a abychom neustále udržovali kvalitu zvolených a vytvářených prostředků, je potřebné provést evaluaci. Získat zpětnou vazbu od návštěvníků, proto je požádáme o vyplnění např. krátkého dotazníku (nebo provedeme evaluaci jinou metodou), dále také požádáme další zainteresované osoby (pedagogy, spolupracovníky atd.) o kritický pohled na výkon. Pedagog si musí uvědomit, že pouze poukázání na nedostatek může přispět k jeho zlepšení.¹⁰¹

Pod často užívaným termínem **evaluace** „*se skrývá systematicky připravené, plánovité, relativně objektivní hodnocení s předem stanovenými cíli a kritérii.*“¹⁰² Pro termín evaluace se někdy využívá synonymní výraz hodnocení.¹⁰³ Nezaměňujme termín s reflexí, přestože se nám může význam zdát stejný, není tomu tak. **Reflexe** „*je neplánované a nahodilé hodnocení každodenní praxe, subjektivní s nejasnými hodnotícími kritérii, prováděné bez dlouhodobější přípravy.*“¹⁰⁴ **Sebereflexe** je častý proces před vytvářením nového edukačního programu. Není to tak náročný proces jako autoevaluace. Pedagog se snaží přijít na slabá místa v již realizovaných edukačních programech a tomu věnovat větší pozornost. Po první realizaci nového programu si sám lektor podá otázky: „*jak vyřešil slabá místa, co žáky zaujalo, kde ztráceli pozornost atd.*“ a snaží se zjištěné nedostatky odstranit novým řešením, které po realizaci znovu zhodnotí.¹⁰⁵

Tématem muzejní evaluace se zabývají spíše zahraniční autoři, kteří uvádí své články v monografiích a sbornících. Tyto články shrnula velmi přehledně Lucie Jagošová v příspěvku *Evaluace v muzejní edukaci – teoretická východiska.*¹⁰⁶ Autoři článků se věnují evaluaci v kontextu procesu učení v muzeu i v rámci výstavní muzejní didaktiky. V Česku čerpá

¹⁰¹ MAŽÁROVÁ, Monika. *Lektorské dovednosti v muzeu* [online]. Brno: Moravské zemské muzeum, 2018, s. 26 [cit. 2021-04-17]. ISBN 978-80-7028-515-2.

¹⁰² RÝDL, Karel. *Sebehodnocení školy :jak hodnotit kvalitu školy*. Vyd. 1. Praha: Agentura Strom, 1998, s. 7. ISBN 80-86106-04-7.

¹⁰³ PRŮCHA, Jan a Centrum pro další vzdělávání učitelů. *Pedagogická evaluace: hodnocení vzdělávacích programů, procesů a výsledků*. Brno: Masarykova univerzita, 1996. s. 11. ISBN 80-210-1333-8.

¹⁰⁴ RÝDL, Karel. *Sebehodnocení školy :jak hodnotit kvalitu školy*. Vyd. 1. Praha: Agentura Strom, 1998, s. 7. ISBN 80-86106-04-7.

¹⁰⁵ MAŽÁROVÁ, Monika. *Lektorské dovednosti v muzeu* [online]. Brno: Moravské zemské muzeum, 2018, s. 27 [cit. 2021-04-17]. ISBN 978-80-7028-515-2.

¹⁰⁶ JAGOŠOVÁ, Lucie. *Evaluace v muzejní edukaci – teoretická východiska*. *Museologica Brunensia* [online]. 2013, 2.(2.), 15-21 [cit. 2021-01-02]. ISSN 2464-5362. Dostupné z: https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/131375/2_MuseologicaBrunensia_2-2013-1_6.pdf?sequence=1

muzejní pedagogika převážně z propracované **pedagogické evaluace**. Ta je v Pedagogickém slovníku definována jako „*zjišťování, porovnávání a vysvětlování dat charakterizujících stav, kvalitu, fungování, efektivitu škol, částí nebo celku vzdělávání. Má důležitou roli pro korekce a inovace vzdělávacího systému, pro strategie plánování jeho rozvoje, priorit aj.*“¹⁰⁷ Z definice nám vyplývá, že pedagogická evaluace je velmi komplexní termín.

Přestože se čeští autoři muzejní evaluaci tolik nevěnují, v zahraničních titulech se objevuje řada základních orientací pojetí evaluace. Roger S. Miles rozděluje evaluaci na *formativní* a *sumativní*. Formativní se provádí při přípravě a realizaci projektu. Zjištěné informace slouží ke zkvalitnění výsledného produktu. Sumativní se uskuteční po realizaci projektu, slouží k zhodnocení efektivitu projektu.¹⁰⁸ K. Rýdl dělí evaluaci na *interní* a *externí*. Externí evaluace se orientuje na celkové fungování instituce. Naopak interní je zaměřena na vnitřní fungování a efektivitu způsobů, metod práce, pracovníků a jednotlivých činností.¹⁰⁹ Muzejní evaluace v sobě zahrnuje muzejnědidaktickou práci a další individuální a týmové činnosti, na kterých se muzejní pedagog podílí. Evaluaci přináší návštěvníci muzea i muzejní pracovníci. Není to však příliš rozšířený proces ve spektru odborných činností muzejního pedagoga.¹¹⁰

Jestliže má být evaluace úspěšná, je nutné si vyjasnit její funkci, tedy k čemu má sloužit. Dále se bere v potaz osoba, která evaluaci plánuje, realizátor, zadavatel, adresát a uživatel.¹¹¹ Evaluace má nejen v muzejním prostředí mnoho podob (hodnotící, popisná, individuální, skupinová; verbální; klasifikační; normativní; kontextová), lze ji provádět prostřednictvím celé řady metod.¹¹² Příkladem může být pozorování edukačních programů a vzájemná hospitalizace muzejních pedagogů; ankety, dotazníky a rozhovory určené pracovníkům, návštěvníkům, široké veřejnosti v okolí instituce; didaktické testy orientované na vědomosti a dovednosti;

¹⁰⁷ PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2013. s. 190. ISBN 978-80-262-0403-9.

¹⁰⁸ HEIN, George E. *Evaluating teaching and learning in museums*. In HOOPER-GREENHILL, Eilean. *Museum, Media, Message*. London, New York: Routledge, 1995. s. 200–201. ISBN 0-415-11672-4.

¹⁰⁹ RÝDL, Karel. *Sebehodnocení školy :jak hodnotit kvalitu školy*. Vyd. 1. Praha: Agentura Strom, 1998, s. 7. ISBN 80-86106-04-7.

¹¹⁰ JAGOŠOVÁ, Lucie. *Evaluace v muzejní edukaci – teoretická východiska*. *Museologica Brunensia* [online]. 2013, 2.(2.), 21 [cit. 2021-01-02]. ISSN 2464-5362. Dostupné z: https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/131375/2_MuseologicaBrunensia_2-2013-1_6.pdf?sequence=1

¹¹¹ RÝDL, Karel. *Sebehodnocení školy :jak hodnotit kvalitu školy*. Vyd. 1. Praha: Agentura Strom, 1998, s. 17. ISBN 80-86106-04-7.

¹¹² FULKOVÁ, Marie et al. *Možnosti realizace vzdělávacího programu v galerii a muzeu ve spolupráci se školou. Metodika III, Metodika realizace vzdělávacího galerijního/muzejního programu (pro gymnaziální vzdělávání)*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2013, s. 13.

analýza dokumentů zaměřená na muzejní instituci (např. státní dokumenty); situační metody analyzující modelovou situaci z reálného života; brainstorming; diskuse atd.¹¹³

Stejně jako evaluace, tak i reflexe má mnoho podob: verbální (mluvenou, písemnou), uměleckou (výtvarnou, hudební, dramatickou, literární), individuální i skupinovou. Základní metodou je reflektivní dialog mezi minimálně dvěma osobami s vhodně zvolenými reflektivními otázkami. Otázky mohou být položeny v různých fázích programu a „*měly by postihnout základní problémy vzdělávacího obsahu programu, měly by žákům pomoci formulovat co, jakým způsobem a v jakých souvislostech se naučili.*“ Kvalitní reflexe vyžaduje i bezpečnou atmosféru, při které se nebude bát kdokoliv dobrovolně vyjádřit svůj názor.¹¹⁴

¹¹³ JAGOŠOVÁ, Lucie. *Evaluace v muzejní edukaci – teoretická východiska*. Museologica Brunensia [online]. 2013, 2.(2.), 18 [cit. 2021-01-02]. ISSN 2464-5362. Dostupné z: https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/131375/2_MuseologicaBrunensia_2-2013-1_6.pdf?sequence=1

¹¹⁴ FULKOVÁ, Marie et al. *Možnosti realizace vzdělávacího programu v galerii a muzeu ve spolupráci se školou. Metodika III, Metodika realizace vzdělávacího galerijního/muzejního programu (pro gymnaziální vzdělávání)*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2013, s. 13.

2.5 Publikace zabývající se zprostředkováním historických památek dětem

V této kapitole bych ráda poukázala na publikace, jejichž hlavním tématem jsou památky – hrady a zámky, cestování – mapy a atlasy. Výběr těchto publikací je ovlivněn svým vkusem, samozřejmě se na trhu nachází řada knih pro děti a mládež s tímto tématem. Zahraničních publikací se dotknu jen okrajově. Je to velmi široký okruh, ve kterém nemám dostatečný přehled pro prezentaci v diplomové práci.

Jednou z hlavních autorek, kterou bych zmínila, je *Eva Chupíková*. Tato mladá výtvarnice vydala knihy *Slovník aneb Praha má styl*, *Slovník aneb Paříž má šarm*, *Moje hrady a zámky*, *Můj prázdninový deník*. Chupíková vystudovala filozofii a anglistiku na Filozofické fakultě v Olomouci. Přesto se věnuje knižní ilustraci, autorským knihám a digitální grafice.¹¹⁵ Kniha *Slovník* se snaží dětem přiblížit české památky či představit základní prvky jednotlivých stavebních slohů. K těmto knihám vytvořila text i ilustrace. Stejně tak jako výtvarnice a spisovatelka Renáta Fučíková či Petr Sís. Tito autoři však nepracují s tématem cestování, proto zde jejich knihy nezařazuji, přestože jsou výtvarně i textově podnětné a kvalitní. Knihy *Slovník aneb Praha má styl* a *Slovník aneb Paříž má šarm* jsou určeny pro kreativní čtenáře, jelikož obě knihy nabízí řadu tvůrčích úloh od vystřihování, vybarvování až po skládání nejrůznějších tvarů. V pařížském *Slovníku*¹¹⁶ jsou představeny důležité památky vybraných uměleckých slohů (Eiffelova věž, Louvre, Centre Pompidou, bazilika Sacré-Cœur). Dále jsou uvedeny zajímavé osobnosti, tradiční jídla a aktivity typické pro pobyt v Paříži. Kniha představuje Paříž zajímavým a hravým způsobem. To můžeme říct také o knize *Slovník, aneb Praha má styl*.¹¹⁷ I zde autorka využívá stejných principů. Kniha je zaměřena na představení výrazných slohů, které ovlivnily tvář Prahy. Děti mají prostor dotvářet architektonické prvky, sochy i užité umění nacházející se v Praze. Co na knize oceňuji, je časová osa, která je na vnitřní obálce knihy a prezentuje styly a slohy. Kniha *Moje hrady a zámky*¹¹⁸ byla v roce 2015 navržena na Zlatou stuhu.¹¹⁹ Jak už ze samotného názvu vyplývá, knihou provází čtyři děti, které navštíví čtyři památky České republiky, a to hrad Karlštejn, renesanční zámek v Telči, barokní hospital Kuks a klášterní chrám v Kladrubech. Autorka

¹¹⁵ *Slovník aneb Paříž má šarm*. Albatros media [online]. Albatrosmedia.cz: Albatros Media, 2020 [cit. 2020-12-28]. Dostupné z: <https://www.albatrosmedia.cz/tituly/43388676/slohovnik-aneb-pariz-ma-sarm/>

¹¹⁶ CHUPÍKOVÁ, Eva. *Slovník, aneb Paříž má šarm*. Praha: Albatros, 2018. ISBN 978-80-00-05047-8.

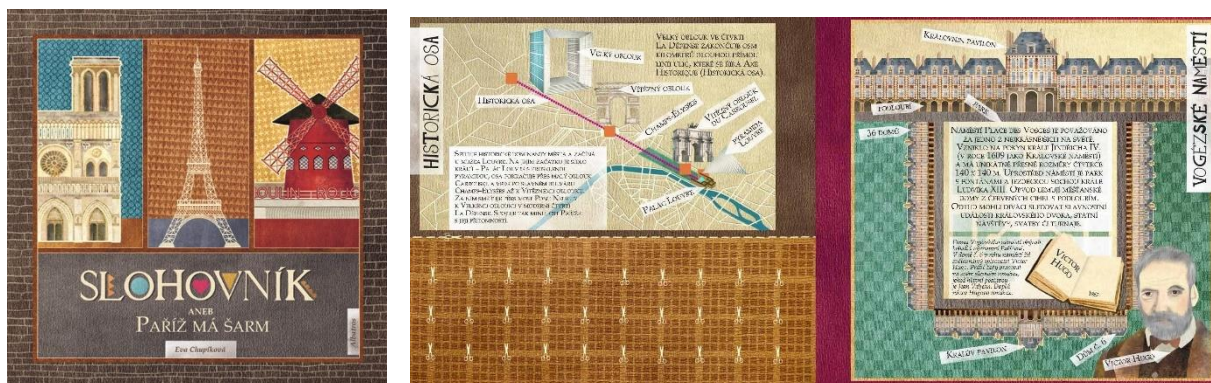
¹¹⁷ CHUPÍKOVÁ, Eva. *Slovník, aneb Praha má styl*. V Praze: Albatros, 2017. ISBN 978-80-00-04682-2.

¹¹⁸ CHUPÍKOVÁ, Eva. *Moje hrady a zámky: [čtyři děti, čtyři výlety, čtyři významné české památky]*. Praha: Mladá fronta, 2014. ISBN 978-80-204-3294-0.

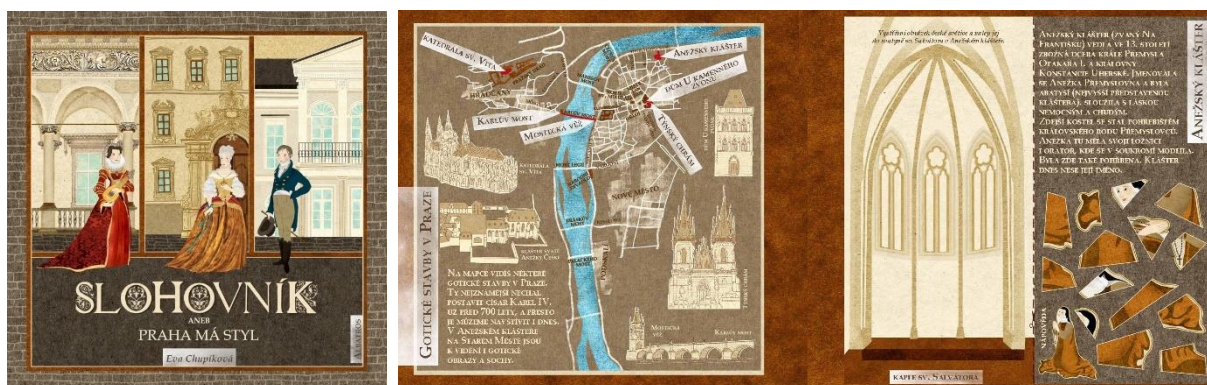
¹¹⁹ Ocenění udělované autorům za nejlepší knihy pro děti a mládež vydaných v českém jazyce.

o této knize píše: „*Kniha je podnětným společníkem, průvodcem i inspirací a také osobním deníkem.*“¹²⁰ Tato myšlenka je zprostředkována pomocí vystřihovánek, mapek, modelů, prostoru pro zápisky, vstupenky a fotky.

S ilustracemi Evy Chupíkové je spojen i projekt *První průvodce památkami pro děti*,¹²¹ jehož cílem „*je poskytnout podněty k pozorování a k hledání souvislostí. Průvodce nabízí, co by se dětský návštěvník o objektu mohl dozvědět a také jak si tyto abstraktní informace představit a formou hry zpracovat.*“¹²² Průvodce je vytvořen pro hrady, zámky, města, kláštery, kostely, parky i zahrady v České republice. Jsou to vždy útlé sešitky, které nabízí malému návštěvníkovi poznat vybranou památku prostřednictvím plánek, map, bludišť, hádanek, omalovánek. Díky těmto aktivitám si dítě vytvoří osobitou vazbu k památce. Je to tedy takový naučný suvenýr.

Obr. 4. Slohovník aneb Paříž má šarm

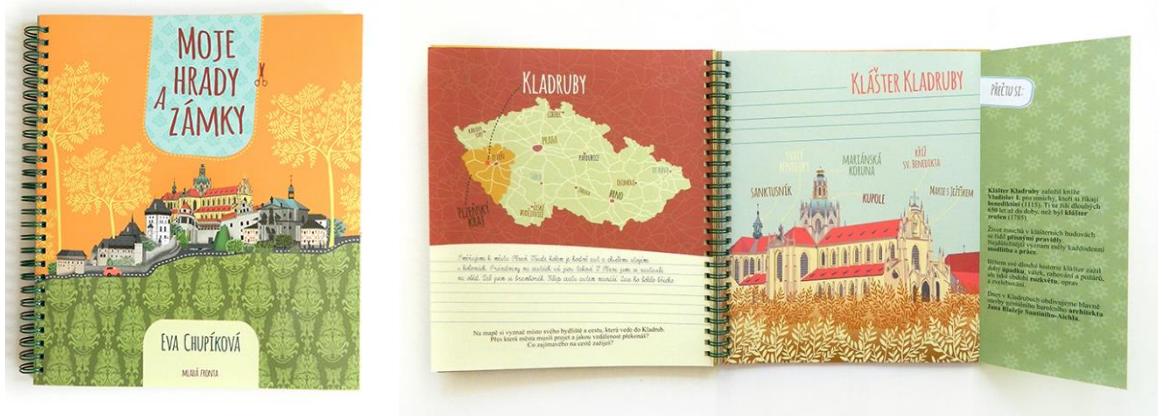

Obr. 5. Slohovník aneb Praha má styl

¹²⁰ Moje hrady a zámky. EVA CHUPÍKOVÁ - ILLUSTRATIONS [online]. [cit. 2020-12-03]. Dostupné z: <http://www.evachupikova.cz/moje-hrady-a-zaacutemky.html>

¹²¹ První průvodce památkami [online]. Památky pro děti, 2020 [cit. 2020-12-03]. Dostupné z: <https://www.pamatkyprodeti.cz/>

¹²² O průvodcích. První průvodce památkami pro děti [online]. Památky pro děti, 2020 [cit. 2020-12-03]. Dostupné z: <https://www.pamatkyprodeti.cz/o-pruvodcich/>

Obr. 6. Moje hrady a zámky, Eva Chupíková

Obr. 7. S pastelkami po hradu Karlštejn, Eva Chupíková

Stejně jako Eva Chupíková, tak i *Lucie Seifertová*, autorka celé řady populárně naučných knih nejen o české historii, ztvárnila knihu *Tajemné hrady a zámky království českého*. Její neznámějším dílem jsou *Dějiny udatného českého národa*, za něž získala ocenění Magnesia litera i Zlatou stuhu. Všechny její knihy mají formu leporela kombinované s prvky pop-up, vytvářející třetí rozměr. Není tomu jinak ani u knihy *Tajemné hrady a zámky království českého*,¹²³ v níž se čtenář dozvídá historii a zajímavé informace například o hradu Konopiště, Český Šternberk či Karlštejn. Kniha je bohatě ilustrovaná a tyto ilustrace doplňují krátké historické informace rozmístěné po stránce. Dále jsou v jejích knihách ilustrace postav doplněny o komiksově bubliny, ve kterých jsou humornou formou doplněny některé další

¹²³ SEIFERTOVÁ, Lucie. *Tajemné hrady a zámky království českého*. Petr Prchal, 2015. ISBN 978-80-87003-08-4.

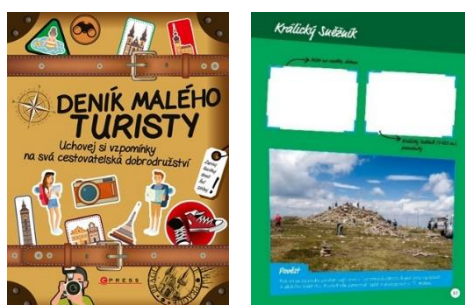
informace. Autorka tu ale nepracuje s žádnými podnětnými úkoly pro tvořivost. Kniha je typickým příkladem populárně naučné literatury pro děti a mládež.

V současné době můžeme v knihkupectvích narazit na rodinný cestovatelský deník *Naše výlety*¹²⁴ od Moniky Kopřivové. Tento deník velikosti A4 s pevnými deskami je určen pro rodiny, aby si do něj zapisovali poznámky ze společných výletů. Kniha působí spíše dojmem alba, do něhož si může cestovatel vše uložit a pečlivě sepsat. Kniha nabízí vesele zpracované mapky vodstva, hradů a zámků, pohoří, velkých měst atd., které inspirují k budoucím cestám. Jednotlivé strany tvoří kostra otázek např. *co zajímavého jste viděli, kdo se výletu účastnil, kolik kilometrů jste ušli nebo jeli, doplňte zážitky z výletu* a také prostor pro nalepení vstupenek, pohledů a fotek.

Obr. 8. *Naše výlety*, Monika Kopřivová

Turistických deníků je na trhu celá řada, jsou různých kvalit a provedení. Zmínit můžeme např. *Deník malého turisty*¹²⁵, který obsahuje typy na historické i přírodní památky doplněné o pověsti a zajímavosti. Cestovatel v deníku najde také rady, jak se vyznat a procestovat noční oblohu a jaká souhvězdí na ní může najít. Na stránkách je místo na turistická razítka, fotky, vstupenky, různé úlovky z cest a výletů.

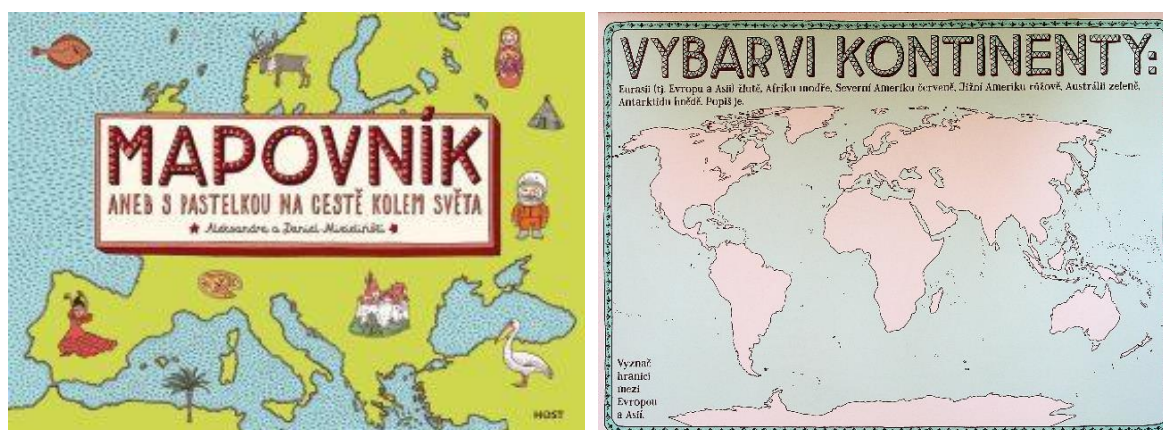

Obr. 9. *Deník malého turisty*, Petra Havelková

¹²⁴ KOPŘIVOVÁ, Monika. *Naše výlety*. Černošice: Monika Kopřivová, 2019. ISBN 978-80-907240-6-8.

¹²⁵ HAVELKOVÁ, Petra. *Deník malého turisty*. Brno: CPress, 2019. ISBN 978-80-264-2542-7.

Samostatnou kapitolou související s cestováním jsou atlasy a mapy. Tento druh knih je v současné době velmi oblíbeným žánrem. Atlasy a mapy se specializují na různá témata např. atlas jídla, vlajek, cestovatelů atd. Jako příklad uvedu *Mapovník, aneb s pastelkou na cestě kolem světa*¹²⁶ z nakladatelství HOST. Interaktivní atlas je formátu A3 s pevnými listy určenými k vlastní tvorbě map, vlajek, návrhů kimona atd., k poznávání světa prostřednictvím her a kreativních aktivit. Dalším podařeným atlasem je *Mapa světa - Velká bludišťárna*. Představuje základní realie některých států prostřednictvím bludišť, ta jsou různých náročností. Kolem světa se může vydat i čtenář knihy *Mapy* z nakladatelství HOST. V ilustrovaném atlasu je každá dvojstrana věnována jednomu státu, který je představen prostřednictvím kreseb fauny, flóry, vodstva, hor, měst, jídla, zvyků atd.

Obr. 10. *Mapovník aneb s pastelkou na cestě kolem světa*

Jestliže se zde bavíme o cestování, nelze nezmínit sérii knih spisovatele a výtvarníka Miroslava Šaška vycházející v nakladatelství Baobab *To je Paříž, To je Londýn, To je Izrael, To je Texas* atd. S Miroslavem Šaškem můžeme navštívit nejrůznější města a státy celého světa. Na tyto knihy navazuje i další díl *To je Praha*¹²⁷. Dnes díky nadaci získali současní evropští ilustrátoři možnost pokračovat v této sérii představování evropských měst. Kniha *To je Praha* byla v roce 2016 nominována na Zlatou stuhu za výtvarnou část, představuje historická zákoutí a okouzující místa staré Prahy.

Zajímavé a hravé ilustrace jsou tvořeny formou koláže doplněné kresbou. Kresby oplývají jednoduchostí, jemností a tvůrčí propracovaností. Čtenáře nutí pátrat očima po celých stránkách knihy a pozorovat všechny detaily. Způsobem zpracování a použitými technikami se odlišují

¹²⁶ MIZIELIŇSKÁ, Aleksandra a Daniel MIZIELIŇSKI. *Mapovník, aneb, S pastelkou na cestě kolem světa*. [Brno]: Host, 2018. ISBN 978-80-7577-634-1.

¹²⁷ KUKOVIČOVÁ, Michaela a Olga ČERNÁ. *To je Praha*. Praha: Baobab, 2015. ISBN 978-80-7515-004-2.

od původních verzí Miroslava Šaška, který využíval převážně malby a kresby. Knihy každého čtenáře zároveň pobaví i poučí. V Edinburghu máme možnost seznámit se s pravým dudákem a jeho oblečením, v Londýně poznáme všechny zajímavé památky od Big Benu až po Stonehenge. O největším státě Ameriky, Texasu, se dozvíme, z kolika okresů se stát skládá i za jakými přírodními krásami se do této země můžeme vydat.

3 Praktická část

3.1 Didaktická pomůcka ... a jak to bylo s hradem Bouzov?

Praktická část diplomové práce prezentuje didaktickou pomůcku, jejímž cílem je zprostředkovat kulturní památku, konkrétně hrad Bouzov. Pomůcka je určena pro děti od 9 do 14 let a jejich rodiče, kteří navštíví hrad a mají chuť se zajímat o témata spojená s touto památkou. Pomůcka není jen obyčejný průvodce hradem, poskytuje i kreativní úkoly a zajímavé otázky reflektující důležité události a informace z historie památky.

Práce je vytvořena v rámci mého studia oboru Galerijní a muzejní pedagogika, a proto jsem se snažila nad prací přemýšlet i didakticky. Jednotlivé úlohy se snaží rozvíjet klíčové kompetence (kompetence k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské, pracovní), které jsou dle RVP ZV definovány jako „*souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot, které budou moci žáci využít nejen ve škole, ale především v mimoškolním prostředí a v běžném osobním životě.*“¹²⁸ se začleněním průřezových témat ZV, a to především z oblasti osobní a sociální výchovy, výchovy demokratického občana, multikulturní a environmentální výchovy.¹²⁹

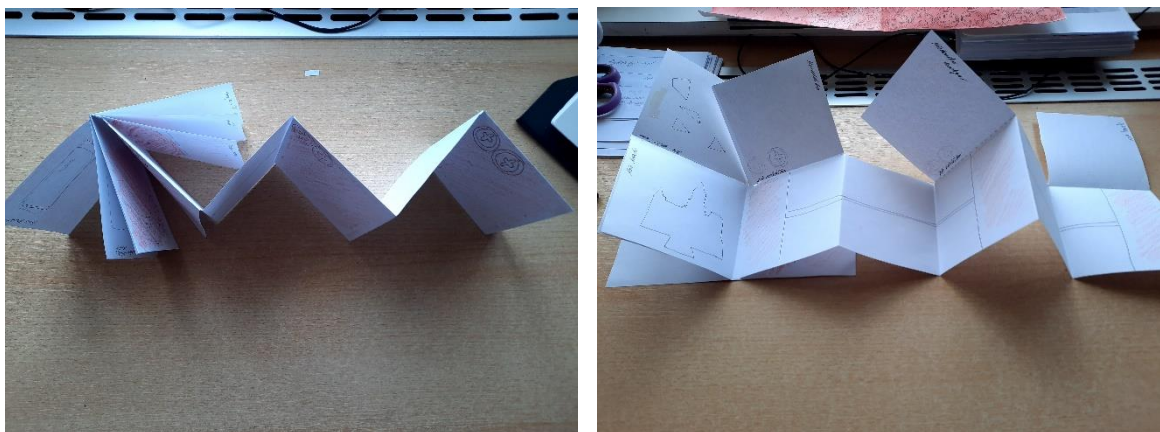
Cesta k vytvoření pomůcky byla dlouhá, odvíjela se ale od mé záliby, kterou mám v knihách pro děti a mládež. Můj zájem poutají populárně naučné tituly nejen o umění, ale i o historii či cestování. Některé inspirační zdroje uvádím v kapitole 2., kde jsem vybrala díla z mé knihovny, které ovlivnily vytváření pomůcky. Důležitá byla i skutečnost, že pro hrad Bouzov je vytvořena již jedna didaktická pomůcka zprostředkující tento hrad, a to od výtvarnice a spisovatelky Evy Chupíkové. Průvodcem osmistránkové brožurky je Rozhlednička, *kteřá má dobrý výhled a přehled o všem zajímavém a důležitém.*¹³⁰ Provádí čtenáře kapitolami o historii hradu, o Řádu německých rytířů, o rekonstrukci hradu, po stopách gotiky v interiérech památky, dívá se do obývací jídelny pro hosty, lovecké síně, rytířského sálu a kaple. Dítě si do knížečky zaznamená i základní informace o svém výletu a během četby má možnost si některé obrázky vybarvit.

¹²⁸ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2017, s. 10-13 [cit. 2021-05-14]. Dostupné z WWW:<http://www.nuv.cz/file/433_1_1/>.

¹²⁹ Tamtéž, s.126-138.

¹³⁰ CHUPÍKOVÁ, Eva. *S pastelkami po hradu Bouzov*. Olomouc: Hranostaj, 2013, s. 2. První průvodce památkami pro děti. ISBN 978-80-87627-25-9.

Dále jsem během návštěvy hradu absolvovala nejen prohlídku, ale zavítala jsem také do hradního obchůdku se suvenýry, abych měla přehled o reklamních předmětech a o jejich kvalitě. Všechny tyto důležité aspekty ovlivnily formu a obsah mé práce.

Obr. 11. maketa didaktické pomůcky

3.2 Realizace didaktické pomůcky

Hrad Bouzov je jeden z nejnavštěvovanějších hradů v České republice, na němž se odehrála řada zajímavých a důležitých událostí. Po pečlivém prostudování historie jsem se snažila vybrat informace, které jsou užitečné a vytvoří základní představu o tom, co se v minulosti na hradě odehrálo. Vždy jsem si položila otázku, zdali to dítě, jako uživatele příručky zaujme a zdali je pro něj informace potřebná. Také jsem počítala s tím, že čtenář se nemusel účastnit prohlídky a ani samotný hrad navštívit, proto by měly být informace obsáhlejší. Po sepsání prošel text korekcí provedenou Magdalénou Lněničkovou.

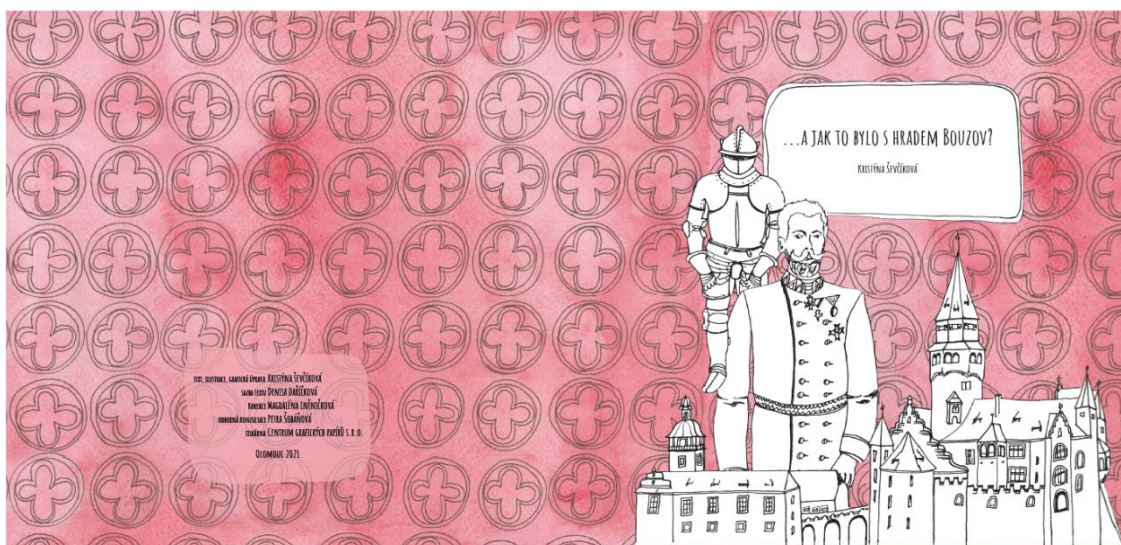
Obsah pomůcky doplňují perokresby. Obrázky hradu a interiérů jsem čerpala převážně z knih o hradě Bouzov, z vlastních fotografií pořízených během návštěvy a z fotografií dostupných na internetu. Obrázky jsem překreslovala tak, aby byly informačně hodnotné, nesnažila jsem se o větší stylizaci. Kresby jsem následně naskenovala na domácí tiskárně. Během tvorby jsem byla bohužel omezena nařízeními, které doba přinesla. Nemohla jsem využít tiskárnu a kvalitní skenování, jelikož byly tyto služby po celou dobu uzavřené. Skeny jsem převážně neupravovala, pouze jsem obrázky ořezávala a prováděla bodovou korekci v programu Photoshop. Formát knihy jsem zvolila 20x20cm. Následně jsem začala text i obrázky kompletovat a vytvářet samotnou pomůcku v programu InDesign. Po vytvoření mi Denisa

Daříčková upravila sazbu textu a na závěr mi pomohla s předtiskovou úpravou. Písmo pro hlavní text jsem zvolila font Tw Cen MT, pro označení nadpisů a pro listy s tvořivými úlohami byl zvolen font Amatic SC. Vazbu jsem zvolila měkkou lepenou. Pomůcku i další doplňující materiály o hradě Bouzov jsem nechala vytvořit v tiskárně Grafické papíry s.r.o.

Pomůcka obsahu 22 stran, na nichž představuji historii hradu od založení až po současnost, se zaměřením na Řád německých rytířů a světce hradu, doplněno o tvořivé úlohy, podnětné otázky a pověsti o hradu. Kniha je složena z 6 stran spojených klasickou lepenou knižní vazbou, doprostřed je vloženo leporelo s 5 stranami doplněnými o listy určenými k odstrižení a k následné práci s nimi. Formu leporela jsem zvolila z důvodu použití časové osy, díky níž jsou informace řazeny chronologicky. Klasická knižní vazba obsahuje zbylé informace o hradu a o světcích.

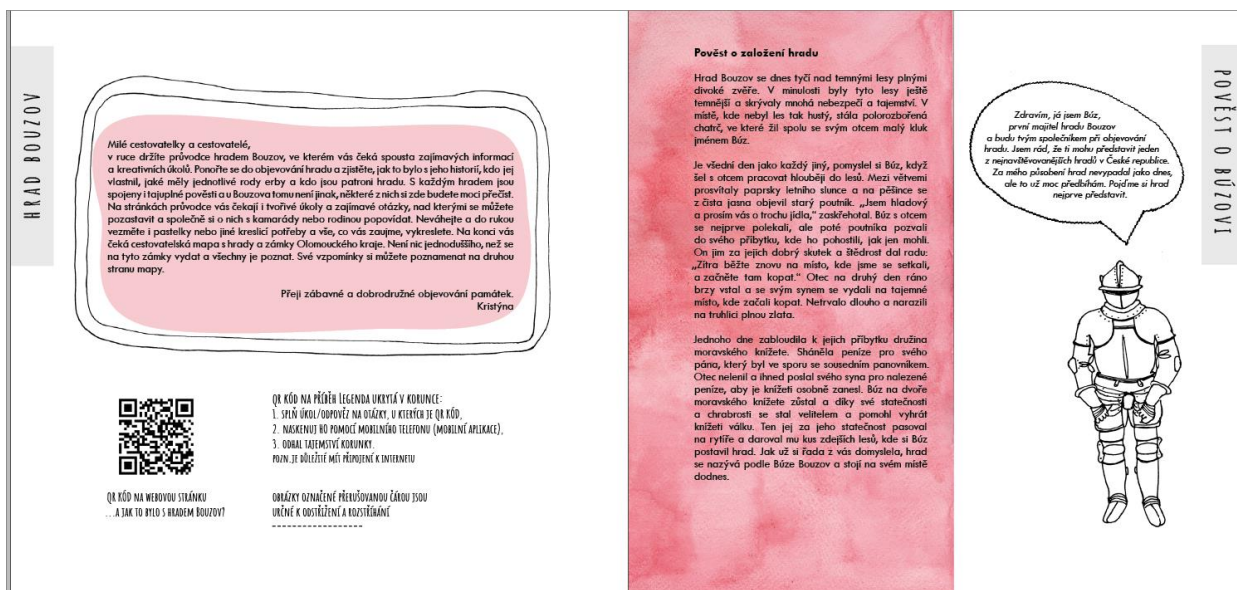
3.3 Popis didaktické pomůcky

Titulní strana je vytvořena prostřednictvím koláže. Podklad celé strany jsem zvolila opakující se motiv z gotické kružby nacházející se na jednom z oken v rytířském sále. Tento motiv kruhu a oblých tvarů jsem se snažila dodržovat v celé práci. Dále je zde mimo obraz samotného hradu i postava Búze, prvního majitele hradu, a Evžena Rakouského, velmistra Řádu německých rytířů. Název knihy *... a jak to bylo s hradem Bouzov?* by měl ve čtenáři vzbudit zvědavost a chuť se do knížky podívat.

Obr. 12. desky *... a jak to bylo s hradem Bouzov?*

Celá pomůcka je laděna do červenobílé barvy, jednotlivé části se střídají tak, aby připomínaly hradní okenice, které jsou na hradě vidět už z dálky. Červená barva je dle mého názoru pro hrad typická. Na úvodní straně jsou vloženy informace, jak s celou pomůckou pracovat. Průvodcem je první majitel hradu, Bůz, o němž je na první straně pověst O založení hradu. Pověst je jednou ze čtyř, které jsem převzala z knihy *Průvodce po tajemstvích hradů: historie a pověsti moravských hradů*¹³¹ a převyprávěla. Každá nová kapitola je viditelně označena šedým pruhem na boční straně s názvem kapitoly.

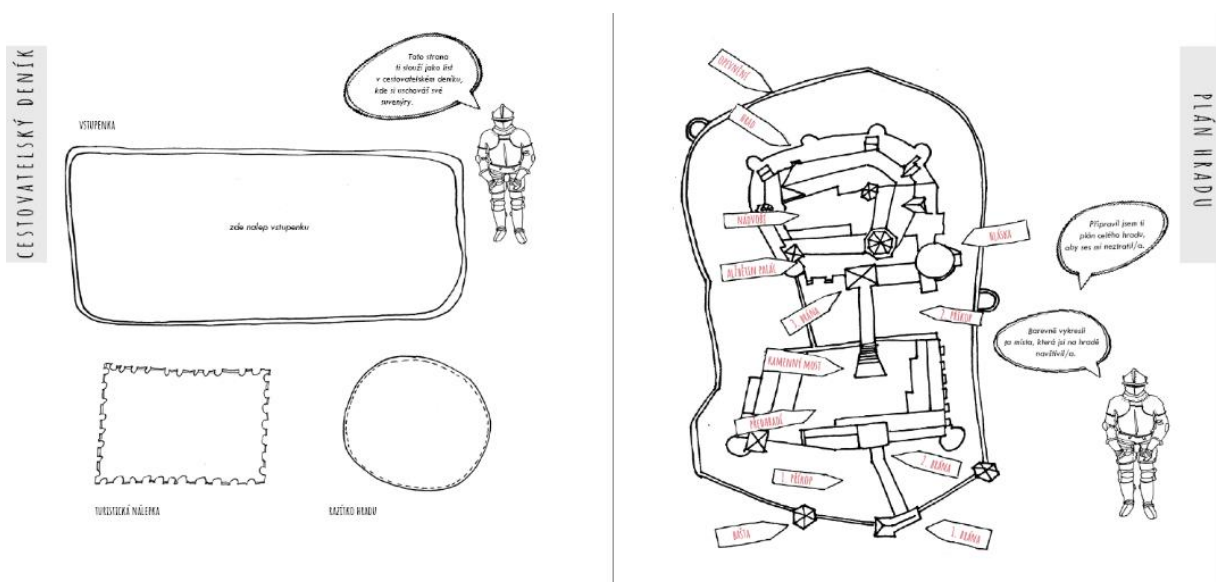

Obr. 13. úvodní strana a pověst o Bouzově

Na začátku a na konci je list z cestovatelského deníku. Cestování, zaznamenání si pocitů a prožitků z cest k výletům na památky patří, proto jsem vložila také místo pro nalepení vstupenky, razítka či možnost zhodnotit celý výlet (poslední strana).

¹³¹ ŠINDLÁŘOVÁ, Irena a VALUŠKOVÁ, Milena. *Průvodce po tajemstvích hradů: historie a pověsti moravských hradů*. Olomouc: Fontána, 2004. ISBN 80-7336-185-X.

Na dalších dvou stranách se nachází schématický plán hradu z ptáčích perspektiv a přední pohled na hrad s popisem některých částí hradu. Popisky jsem připojila k nejdůležitějším místům a částem hradu. První úkol, kterým rytíř Búz pověřuje čtenáře, je sestavit obraz hradu. V celé pomůcce je mnoho pohledů na hrad, vždy jsem se ale snažila, aby se obrázek neopakoval a byl z jiného pohledu. Hrad Bouzov je tak členitou stavbou, že když se podíváte na hrad z různých stran, je vždy jiný.

Obr. 14. cestovatelský deník

Každá zadní strana určená k vystřížení je zdobena opakujícím se motivem prvku z kružby, jak je tomu na titulní straně. Ostatní strany jsou pouze červené, a to z toho důvodu, aby motivy nerušily při prohlížení.

Historie hradu je rozprostřena na vloženém leporelu. Tuto formu jsem zvolila z důvodu využití časové osy a jejímu grafickému znázornění posloupnosti údajů doplněné o kresby. Obsahem didaktické pomůcky jsou i tvořivé úkoly a otázky k zamyšlení, které doplňují QR kódy odkazující na příběh *Legenda ukrytá v korunce*.

Pověst o erbů pánů z Bouzova

Na erbů můžeš vidět tři spojená černá nabarvená použitá (nástra) k použití kva, která se tam dostala díky ím bratrům. Ti káší dáváno sloužil moravskému knížeti. Jednoho dne jel se svým pánem na koních na projížku. Potkal je však čertovský učení a všichni koně omamovali. Bratři byli chytři a ihned si poradili. Spasnou krev odstranili použitím a koně se ihned postavili na nohy. Díky tomu nese rod pánů z Bouzova takovéto znaky na svém erbů.

Tvořivý úkol

Vytvoř si svůj erb. Jestli jsi navštívil hrad Bouzov a erbovní síd, kde jsou vystaveny erbů všech majitelů hradu. Jaké erbů se na hradě nachází? Jestli ne, nevíš, některé jsou tu nakresleny. Erb charakterizuje danou osobu či rod. Tvým úkolem je vymyslet také takový erb své rodiny. Projdi se svým danovcem a vyber předněš 3 více předmětů, o kterých si myslíš, že tvoří rodinu charakterizují. Nakresli si obrsy erbů a do něj všechny věci naskládej. Vše musí být promyšlené, nic není jen tak. Musíš vědět, proč jsi jednotlivé věci vybral a proč jsi je umístil na zvolené místo. Erb si poté vyfotografuj, vytiskni a doma pověš.

Otázky na zamýšlení

- Erb tvé vlastní rodiny se ti jistě podařil. Dokážeš vysvětlit, proč jsi použil právě tyto předměty? Jsou pro tebe nějak důležité? Čím?
- Kdybys měl vytvořit erb, který by vyjadřoval jen tebe, jaké předměty by se na něm nacházely?
- Chtěl bys, aby každý hned věděl, jaký jsi, když by se na erb podíval? Proč?
- Popiš svoje dobré i špatné vlastnosti. Dáváš je nejvo přede všem, nebo si vybíráš jen určité lidi? Kteří to jsou? Proč si myslíš, že to tak děláš?

HISTORIE HRADU

Hrad Bouzov najdeš nedaleko města Olomouce ve stejnojmenné vesnici. První zmínky o hradu se objevují už ve 14. století. Na svém počátku nevyprávěl tak, jak jsi známé dnes. Představ si ho můžeš asi zhruba takto:

podoba hradu ve 14. století

paní z Bouzova

Hrad změnil své majitele mnohokrát a každý měl svůj vlastní erb.

Sláva hradu rostla i slábla s jeho významnými i méně významnými majiteli, kteří měnili během století podobu stavby.

Nejrozsáhlejší přestavbu zažil hrad v letech 1895 až 1910 na popud arcivévodky Evžena Rakousko-Těšínského, tehdejšího velmistra Řádu německých rytířů v novogotickém stylu.

přestavba za Kateřiny z Porstovic a Mariegráci z Biskupic

Margarete z Biskupic

Evžen Rakousko-Těšínský

Tento styl byl ve své době velmi „trendy“. Inspiroval se už vzniklými historickými slohy, jako například renesancí, gotikou i barokem. Tím, co bylo ověřené a libilo se. I když si celý hrad nechal přestavět v novogotickém stylu tak, aby krása hradu připomínala starobylý styl mého Řádu, slávu a vznešenost rytířských ideálů.

přestavba za Evžena Rakousko-Těšínského

14. století **18. století** **19. století**

Na Bouzově jsou vystaveny erbů všech majitelů v tzv. erbovní místnosti.

Erb je znamení, které rytmuje osobu či rod a obě to.

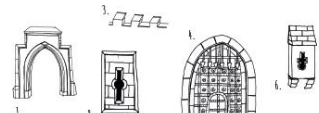

paní z Vládkyně

paní z Katičky

Erbů se začaly používat ve středověku. Rytíři si nejprve na své přilby a brnění umísťovali své znaky pro lepší orientaci v bitvě, aby každý věděl, kdo ke komu patří. Na těchto místech to nešlo moc vidět, a proto se znaky začaly umísťovat na štíty a vlásky. Erbů se skládaly z jednoduchých symbolů a výrazných barev, aby byly dobře rozlišitelné.

Abych toho docílil, zvolil jsem architektonické prvky typické pro vojenské pevnosti a hradů. Tvým úkolem je tyto prvky na hradě najít. Příklady máš uvedené zde ve pojivače. Odhadni, jak se nazývají a k jednotlivým obrázkům napiš název.

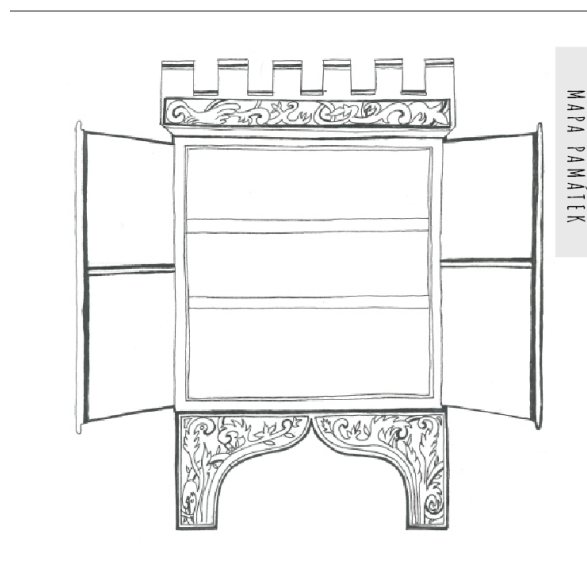

**QR KÓD K HISTORICKÉMU KOLEČKOVÉMU FORKÁ ČTENÁŘI OLMOUCKÉHO KRAJE
BRÁNA K PRÁVNÍM MOUČKÁM
PLÁNOVÁK
ČITATEL VE TVOŘIVÝM KAPKÁM**

PRŮBĚH V ČTENÍ V OLMOUCKÉM KRAJI V OLMOUCKÉ MĚSTSKÉ KNIHOVNĚ A V OLMOUCKÉM KRAJĚ V OLMOUCKÉM KRAJI

Obr. 15. historie hradu umístěna na leporelu

Na konci je obrázek gotické knihovny a kapsa, v níž je vložena Cestovatelská mapa Olomouckého kraje.

Obr. 16. závěrečná strana s knihovnou

Při psaní textu jsem vybrala zásadní události z historie hradu, ty jsem se snažila blíže rozvést pomocí tvořivých úloh a otázek. Text i celkový vzhled pomůcky jsem se snažila ztvárnit jinak než E. Chupíková. Mým záměrem bylo vybraná témata zařadit do širšího kontextu tak, aby čtenář nechápal téma pouze v kontextu s hradem, ale i se světem okolo něj. Otázky inspirované

tématem nabízí přemýšlet o věcech současných, přestože vychází z historických událostí. Tímto jsem chtěla poukázat na provázanost současnosti s minulostí.

3.4 Jak s pomůckou pracovat

Didaktická pomůcka s názvem ... *a jak to bylo s hradem Bouzov?* je určena pro děti a jejich rodiče k objevování dalších zajímavostí spojených s hradem a se snahou podpořit kreativitu, tvůrčí myšlení a přemýšlení nad věcmi okolo sebe. Úlohy jsou tvořeny tak, aby čerpaly z témat spojených s hradem, jsou ale zasazeny do současnosti. Mým záměrem je poukázat na spojitost a propojenost historie se současností i s jednotlivými tématy mezi sebou.

Při vytváření pomůcky jsem předpokládala, že rodiče i děti budou mít zájem o památku, o cestování a objevování nových míst, proto jsem informace o hradu propojila s listy z cestovatelského deníku, kde si malý návštěvníci mohou nalepit vstupenku z prohlídky, dát razítko a zapsat své dojmy z výletu.

Pomůcka je vytvořena kombinací knižního bloku a uprostřed je vlepené leporelo, na němž je uvedena historie hradu. U některých stran je připojena další strana, která vybízí k odstrižení. Tyto strany jsou označeny čárkovaně tam, kde se mají odstříhnout. Na těchto listech se často nachází vystřihovánky, které jsou taktéž označeny čárkovaně. Na každé straně je zadání, aby uživatel věděl, jak se stranou naložit. Tvořivé úkoly a otázky na zamyšlení jsou vždy vloženy v červeném pruhu knihy, tím se odlišují od ostatního textu a dalších úloh. Veškeré kresby jsou černobílé. Již v úvodním textu vybízím čtenáře k jejich vykreslení. S tímto záměrem jsem volila i druh papíru a jeho gramáž. Jak budou obrázky vykresleny je čistě na čtenáři, nechtěla jsem jej ovlivňovat doporučenou barevností. Během prohlídky by mělo dítě dávat pozor a prohlížet si věci okolo sebe, poté obrázky vykreslit podle vlastního uvážení.

Jak jsem již výše zmínila, v červených rámečcích jsou reflektující otázky k některým zásadním tématům spojených s hradem. Tyto otázky slouží k tomu, aby nad věcmi čtenář přemýšlel, může si o nich povídat s dalšími účastníky výletu, jako jsou jeho kamarádi nebo rodiče. Tyto jednotlivé okruhy otázek slouží místo celkové reflexe tématu na konci pomůcky.

Úkoly v červené části stránky jsou doplněny o QR kódy. K jejich přečtení je zapotřebí mobilní aplikace čtečka QR kódů a připojení k internetu. Po načtení se otevře stránka s příběhem.

Na zadní straně je mapa Olomouckého kraje doplněná o hrady a zámky. I tyto stavby jsou černobílé, a tudíž určené k vykreslení. Zadní strana nabádá mladé cestovatele k jejímu vyplnění. Každý může jednotlivá políčka vyplnit jakoukoliv technikou: nalepit fotografii, nakreslit, napsat či natisknout další informace.

3.5 Doplnující materiály k pomůcce

3.5.1 Legenda ukrytá v korunce

Během vytváření pomůcky jsem řešila otázku množství textu tak, aby jím uživatel nebyl přehlcn. Předpokládala jsem, že s menšími dětmi budou pomůcku užívat i jejich rodiče, proto velikost a množství textu je dostatečně vhodné. Velkou část textu tvoří zadání tvořivých úloh a doplňující otázky k tématům, abych čtenáře motivovala k jejich plnění, rozhodla jsem se tyto úlohy doplním o QR kódy. Po splnění úlohy může čtenář nahrát pomocí aplikace v mobilním telefonu QR kód, který jej odkáže na stránku s příběhem odehrávajícím se na hradě Bouzov. Mým záměrem bylo vytvořit zajímavý dobrodružný příběh, který bude motivovat k plnění úloh, jelikož každá kapitola je zakončena tak, aby měl čtenář zájem o další.

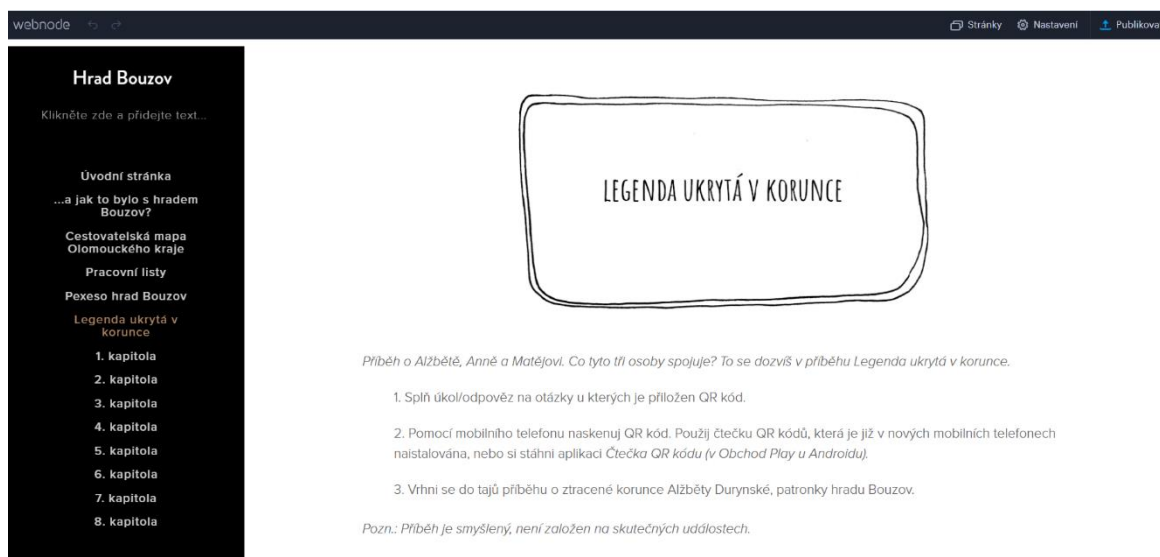
Web jsem vytvořila pomocí online nástroje webnode.cz. QR kódy byly poté jednoduše vygenerovány a vloženy k jednotlivým úlohám a otázkám.

Při psaní jsem se inspirovala dobrodružnými knihami a filmy pro mládež jako např. *Prašina* od Vojtěcha Matochy, klasických *Rychlých šípů* od Josefa Foglara či filmu *Maharal* režiséra Pavla Jandourka. Všechna tato díla spojují důležité prvky: mladí hrdinové, tajemství a záhady spojené s určitým místem. I já jsem tyto prvky do mého příběhu vložila.

Příběh je zasazen na hrad Bouzov a do jeho okolí. Hlavními hrdiny jsou Alžběta Durynská, patronka hradu Bouzov, Anna a Matěj, kteří se postupně potkají v 8 kapitolách. Jednotlivé kapitoly jsou podle hrdinů pojmenovány a jsou tak vyprávěny z různých perspektiv. Tento způsob vyprávění mi umožnil motivovat čtenáře ke splnění úkolu a následně k přečtení další kapitoly. Příběh je smyšlený, zároveň jsem ale použila fakt, že Alžběta Durynská je patronkou hradu a během 2. světové války byl hrad Bouzov sídlem nacistických jednotek SS. Příběh Anny se odehrává na počátku 2. poloviny 20. let. Postava Matěje je zasazena do současnosti. V jedné z kapitol vystupuje i kněz, strýc Anny, který ji seznámí s příběhem Alžběty. Postavu kněze jsem využila z toho důvodu, že v historii byli kněží na hradech významnými osobami, avšak

v 2. polovině 20. století nebylo z politických důvodů vhodné tuto postavu využít. Kněze jsem se snažila vykreslit jako postaršího moudrého muže unaveného životem.

Celý příběh končí rozuzlením, jak spolu tři hlavní postavy souvisí. Anna najde ztracenou korunku Alžběty Durynské. Stane se tak její ochranitelkou. Po smrti Anny nastoupí na post ochránce Matěj, její vnuk.

Obr. 17. web s příběhem *Legenda ukrytá v korunce*

3.5.2 Mapa památek Olomouckého kraje

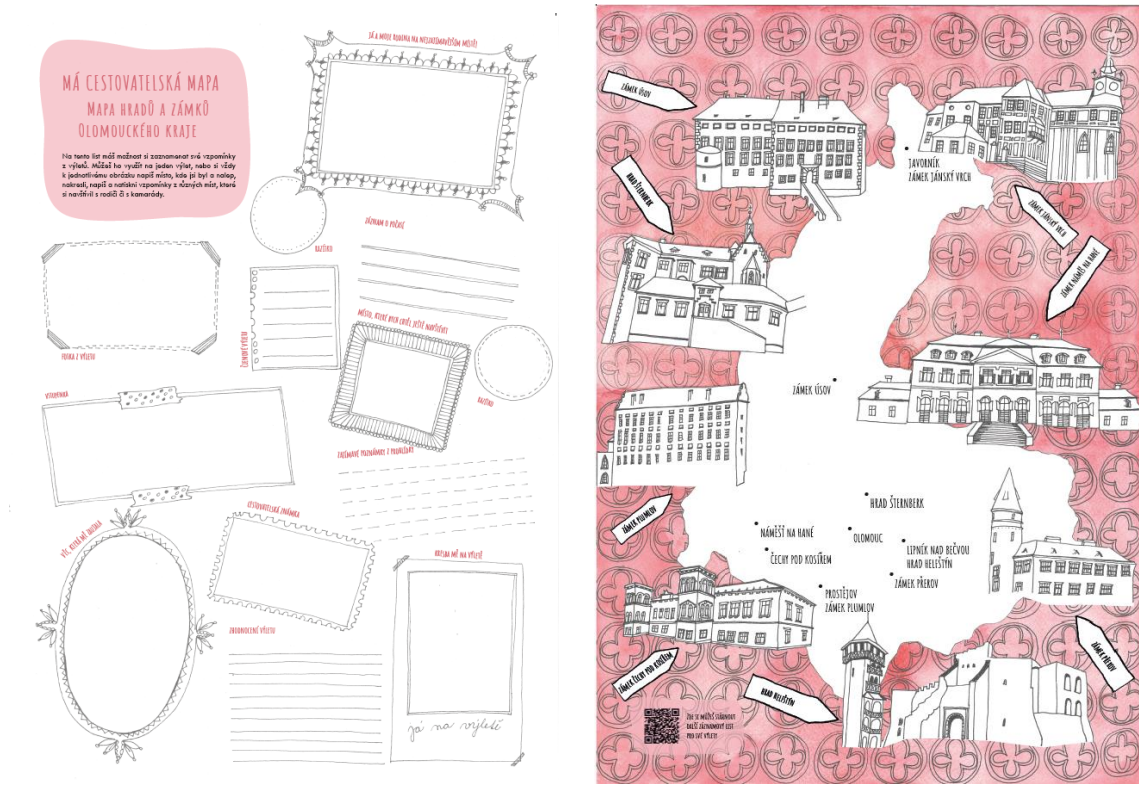
Na konci pomůcky je místo na Cestovatelskou mapu. Stejně jako obsah pomůcky, tak i samotný hrad se snažím řadit do širšího kontextu, konkrétně zde do kontextu hradů a zámků Olomouckého kraje (hrad Helfštýn, zámek Přerov, hrad v Olomouci, zámek Plumlov, zámek Náměšť na Hané, zámek Čechy pod Kosířem, hrad Šternberk, zámek Velké Losiny, zámek Jánský Vrch, hrad Bouzov, zámek Tovačov, zámek Konice, zámek Sobotín, zámek Dřevohostice či zámek Bludov).

Mapa velikosti A3 je složená v pomyslné gotické knihovně, obsahuje již zmíněnou mapu Olomouckého kraje s doplněnými památkami. Druhá strana slouží jako určitá forma cestovatelského deníku, na kterém je prostor pro vlastní zaznamenání si zážitků z různých výletů, nebo jen jednoho výletu. Toho se snažím docílit pomocí návodných otázek a popisků např.

- prostor pro razítko z výletu a cestovatelskou samolepku,

- fotku a kresbu z výletu,
- místo pro nalepení vstupenky,
- informace o počasí,
- členové výletu,
- jaké místo bych si přál/a navštívit,
- jak se mi na výletě líbilo,
- nejzajímavější věc a proč mě zaujala,
- obrázek mě a mojí rodiny na nejzajímavějším místě.

Další záznamový arch je možné stáhnout na webu díky QR kódu, který je vložen na mapě ve spodní části.

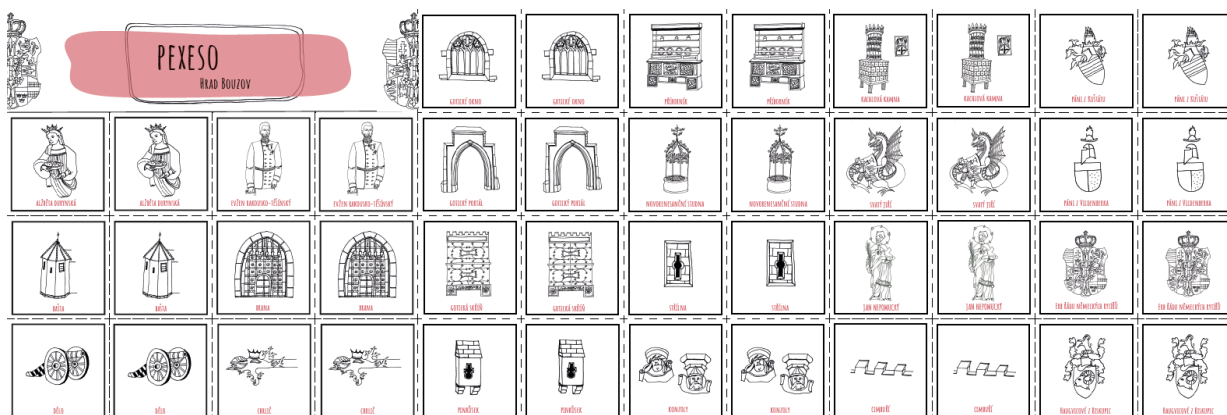

Obr. 18. Má cestovatelská mapa Olomouckého kraje

3.5.3 Pexeso

Dalším doprovodným materiálem je pexeso. Hrad Bouzov nabízí svým návštěvníkům celkem dvě pexeso s fotografiemi hradu a interiérů. Já zvolila pexeso jako určitou formu opakování si

informací z pomůcky. Na dvaceti dvojicích jsou znázorněny charakteristické předměty (architektonické prvky hradu, erby rodů, nábytek) a osoby (Evžen Rakouský, Alžběta Durynská) spojené s hradem Bouzov. Tyto kresby se zároveň objevují v pomůcce.

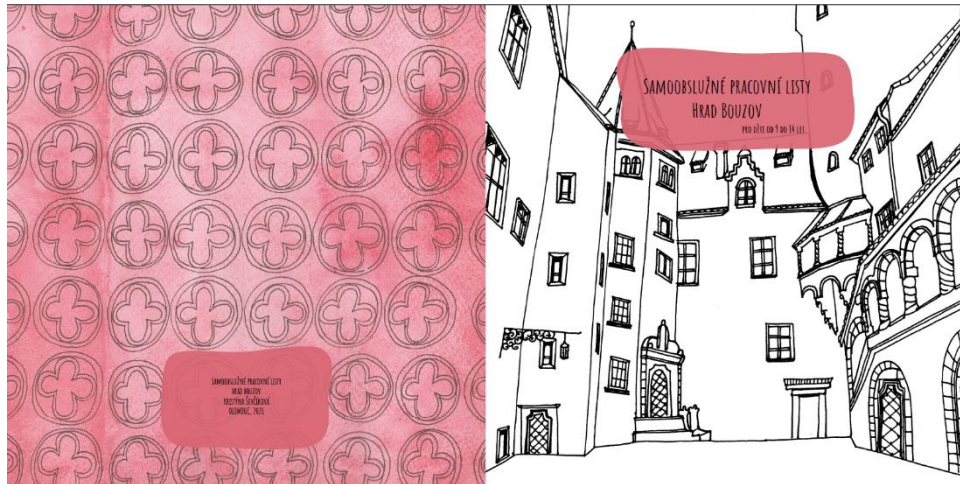
Obr. 19. pexeso hradu Bouzov

3.5.4 Pracovní listy

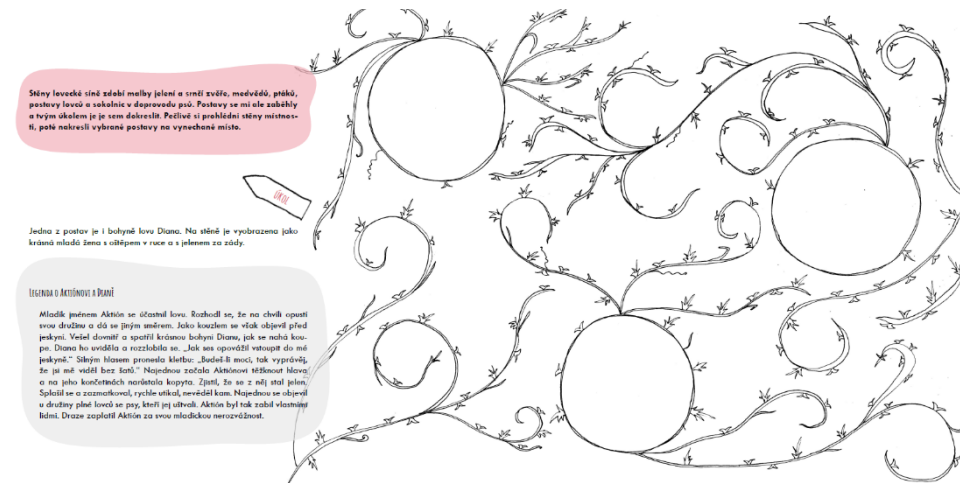
Pracovní listy vznikly v rámci předmětu Pracovní listy v muzejní edukaci. Již na začátku, když jsem kontaktovala paní kastelánku ohledně konzultace diplomové práce, se zmínila, že mají nefunkční pracovní listy k prohlídce s Ohnivcem pro děti od 3 do 6 let. To mi dalo impuls k tomu, abych ji požádala o obsah prohlídky, na niž bych pracovní listy vytvořila. Komunikace s paní kastelánkou byla v průběhu celého roku náročná a obsah mi nebyl poskytnut, proto jsem vytvořila samoobslužné listy pro děti od 9 do 14 let, stejně jako je pomůcka o hradě Bouzov a některými aktivitami ji rozšiřuje. Navazuje na ni i celkovým vzhledem (velikost 20x20 cm, font textu, ilustrace) a jejich tvorba probíhala stejným způsobem. Listy jsem společně s dalším doprovodným materiálem nechala zhotovit v tiskárně Grafické papíry s.r.o.

Pracovní listy se skládají ze tří samostatných dvojlistů. Každý dvojlist pojednává o jiné místnosti, kterou návštěvník prochází během prohlídky, a to jídelna pro hosty, lovecká síň a rytířský sál. Listy pojednávají o hradě jak v období středověku, tak v období slávy Řádu německých rytířů a informace jsou na jednotlivých listech propojeny. Průvodce listů je, stejně

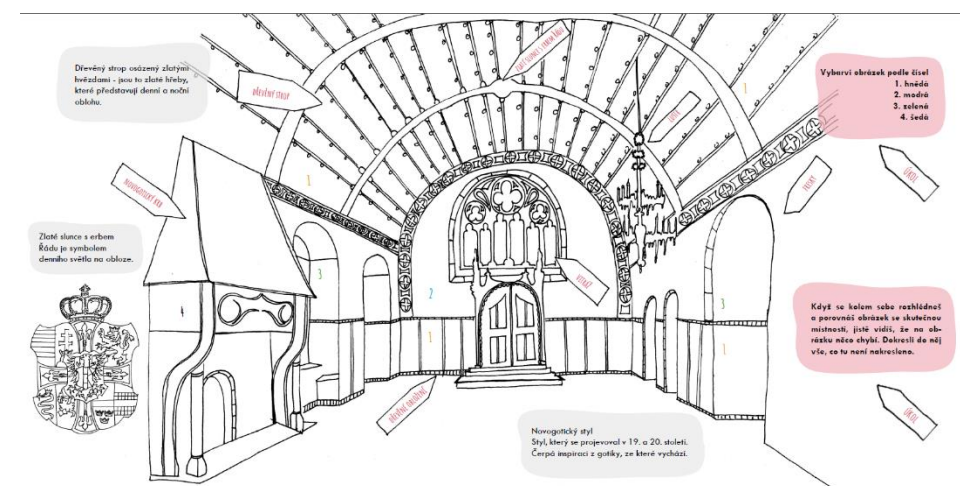
jako v pomůcce, první majitel hradu, rytíř Búz. Pracovní listy tvoří perokresby doplněné textem, tvořivými nápady, úlohami a legendami spojenými s danou místností.

Obr. 20. samoobslužné pracovní listy pro hrad Bouzov – titulní strana

Obr. 21. samoobslužné pracovní listy pro hrad Bouzov – lovecká síň

Obr. 22. samoobslužné pracovní listy pro hrad Bouzov – rytířský sál

3.5.5 Web k didaktické pomůcce ... a jak to bylo s hradem Bouzov?

Web byl vytvořen prvotně za účelem vložit na něj jednotlivé kapitoly příběhu *Legenda ukrytá v korunce*. Po naskenování QR kódu pomocí mobilního telefonu se čtenářům objeví jednotlivé kapitoly příběhu vložené na tomto webu. Pro vytvoření jsem využila online nástroj webnode.cz. Zároveň jsem tento prostor využila k představení celé pomůcky i s doplňujícími materiály a umožnila uživatelům stáhnout si některé materiály a vytisknout, např. arch pro záznam výletů.

3.6 Zpětná vazba od uživatelů pomůcky

Současná situace bohužel neumožnila získat zpětnou vazbu přímo u návštěvníků hradu, proto jsem se rozhodla využít Google Formulář, který jsem rozeslala dětem a rodičům, ze kterých se po vyplnění zpětné vazby mohou stát alespoň budoucí návštěvníci hradu. Formulář obsahoval celkem 11 otázek, 9 povinných a 2 nepovinné. Otázky jsem doplnila obrázky průvodce a odkazem na web ... a jak to bylo s hradem Bouzov a konkrétně na příběh *Legenda ukrytá v korunce*.

Nevýhodou této formy byla zhoršená kvalita vložených obrázků, které dle mého zhoršily pohodlné přečtení průvodce, z toho důvodu jsem nevolila podrobnější otázky odvíjející se od obsahu, ale ptala jsem se na celkový dojem. Zároveň jsem si uvědomovala, že pročtení celého průvodce a příběhu zabere poměrně dost času.

Formulář vyplnilo celkem 28 respondentů, z toho 18 dětí zhruba ve věku od 10 do 14 let a 10 dospělých/rodičů. Z celkového počtu odpovědělo 20 respondentů, že je bavilo/by je bavilo odpovídat a plnit úkoly uvedené v průvodci. Úkoly a otázky jsou doplněny QR kódy s odkazem na web, na něm je vložen příběh s dětským hrdinou. Celkem 23 respondentů QR kódy motivovaly k plnění úkolů, zbylých 5 odpovědělo, že je tento způsob nemotivoval. Na doplňující otázku: Co se vám líbilo/nelíbilo na příběhu? odpověděli někteří respondenti následovně:

- *Moc se mi líbí, že jsou legendy propojeny s moderní dobou formou QR kódů. Skvělé jsou úkoly pro děti, díky kterým je příběh upoutá. (dospělý/rodič)*
- *líbila se mi nepředpovídatelnost příběhu (student),*
- *Provázanost několika příběhů. (student)*

- *Nejvíce mě zaujala spojitost mezi postavami v časové lince. A i když je příběh pravděpodobně smyšlený, udržel mě v pozornosti a zvědavosti jak to s korunkou bylo/je. (dospělý/rodič)*
- *Zaujala mě část o Alžbětě a vojákově, který si vzal její korunku, a s tím spjatou její duši (student)*
- *Líbilo se mi napětí v příběhu, které bylo podpořeno střídavým čtením zdánlivě nesouvisejících příběhů. Malé negativum jsem viděla v tom, že se mi na konci nepodařilo pochopit vztah Anny a Matěje. V 7. kapitole bylo uvedeno, že do Matějovy třídy vstoupila nová spolužačka, to ve mně vzbudilo pocit, že jde o Annu, ale v 8. kapitole bylo uvedeno, že je Matěj Annin vnuk. Vyvolalo to ve mně tedy zmatek. (dospělý/rodič)*
- *atd.*

Zajímalo mě, která část nejvíce oslovila respondenty. Nejvyšší počet hlasů získal průvodce ... a jak to bylo s hradem Bouzov (9 hlasů), ostatní části příběh *Legenda ukrytá v korunce*, Cestovatelská mapa Olomouckého hraje a pexeso získalo stejný počet hlasů (každý po 7 hlasech). Respondent mohl zakliknout více odpovědí. U dospělých/rodičů převažoval ve výběru průvodce a cestovatelská mapa, která je může inspirovat k dalším výletům. Dětem/studentům se líbil naopak spíše příběh *Legenda ukrytá v korunce* a pexeso. Svou odpověď zdůvodnili následovně:

- *Protože mi hrad Bouzov přijde dost zajímavý a také jsou v průvodci zajímavosti, o kterých jsem neměla tušení :) (student)*
- *Každý si může zaznamenat svoje cestovatelské zkušenosti a namotivovat se k návštěvě dalších. (student)*
- *Zajímavé informace, krásné zpracování a úžasná myšlenka. (dospělý/rodič)*
- *Je to velmi dobře přehledné, plné zajímavostí a krásných ilustrací. (dospělý/rodič)*
- *Myšlenka motivovat děti příběhem k tomu, aby plnili úkol? Vždyť to je super, asi to začnu praktiovat i v jiných situacích. A co se týče mapy, tak je pěkně ilustrovaná a není čistě zaujatá jen k průvodci ohledně hradu Bouzov. (dospělý/rodič)*
- *Využila bych ji pro své děti (dospělý/rodič)*
- *Hezký, zábavný a napínavý průvodce jako celek.*
- *Vizuálně pěkně zpracované (student)*
- *atd.*

Na otázku, zdali by si takového průvodce společně s cestovatelskou mapou a pexesem pořídili, odpověděla většina ano. 27 respondentů by si pořídila či půjčila průvodce ... *a jak to bylo s hradem Bouzov* společně s doplňujícími materiály vytvořenými k pomůcce. Někteří využili možnost doplnit své odpovědi na konci dotazníku. Tyto odpovědi se týkaly celé práce a byly vždy pozitivní např.:

- *Myslím, že průvodce je velmi zajímavý a taky pěkně graficky spravovaný. (student)*
- *Průvodce je velice dobře propracovaný, moc se mi líbí jeho zábavná a lákavá forma. Pro děti to musí být paráda. (rodič/dospělý)*
- *Vůbec žádné nemám. Zdá se mi to jako skvělý nápad a doufám, že i ostatní památky budou mít něco podobného. (dospělý/rodič)*
- *Velmi se mi líbí tyto aktivity, využíváme je a vždy oceňuji, pokud je památkové objekty nabízí. (rodič/dospělý)*
- *atd.*

Součástí dotazníku byla také otázka, zdali respondent rád navštěvuje památky a zdali by takového průvodce jako je ... *a jak to bylo s hradem Bouzov?* vítal i u jiných památek. 24 respondentů odpovědělo, že památky navštěvuje rádo a zároveň 6 z nich doplnilo svou odpověď, že vítá, když instituce nabízí i průvodce pro děti a jiné vhodné prostředky představující hrad.

4 Závěr

Cílem diplomové práce bylo vytvořit didaktickou pomůcku zaměřenou na zprostředkování hradu Bouzov, která se svým obsahem zaměří na předání historických a kulturních informací prostřednictvím textu, tvořivých úkolů a podnětných otázek.

Teoretická část je složena z části didaktické pojednávající o hmotných didaktických pomůčkách s ohledem na muzejní edukaci a se zaměřením převážně na edukaci na hradech a zámcích. Tyto informace jsou doplněny o konkrétní příklady z praxe, které využívají vybrané hrady a zámky Olomouckého kraje. Informace jsem čerpala nejen z webových stránek jednotlivých památek, ale také od kastelánek a kastelánů hradů a zámků, které jsem oslovila, zdali by nepopsali, jaké pomůcky využívají a za jakým účelem. Druhá část teoretické práce představuje krátký přehled významných hradů a zámků Olomouckého kraje se zaměřením na představení historického vývoje hradu Bouzov.

Praktická část vychází z poznatků teoretické části. Jejím cíle bylo vytvořit didaktickou pomůcku zprostředkující hrad Bouzov. Po důkladném prostudování již vzniklých materiálů pojednávajících o hradě, dále materiálů vzniklých pro jiné kulturní památky, populárně naučných knih pro děti a mládež se zaměřením na umění a cestování jsem navrhla a poté vytvořila didaktickou pomůcku pojednávající o hradě Bouzov pod názvem ... *a jak to bylo s hradem Bouzov?*. Pomůcka má formu knížečky určenou pro děti od 9 do 14 let a pro jejich rodiče, kteří hrad navštíví. K pomůcce jsem navrhla a taktéž zrealizovala doplňující materiál. K otázkám a úkolům jsou připojeny QR kódy s odkazem na kapitoly pojednávající o smyšleném příběhu patronky hradu, Alžběty Durynské. Na konci průvodce je v knihovně uložena Cestovatelská mapa Olomouckého kraje sloužící k zaznamenání si zážitků z výletů. Dále je součástí i pexeso s motivy hradu Bouzov vycházející z knížečky a samoobslužné pracovní listy určené pro návštěvníky stálých prohlídek.

Z důvodu nepříznivé situace jsem bohužel nemohla získat osobně zpětnou vazbu od uživatelů. Snažila jsem se alespoň formou online dotazníku zajistit odpovědi na pár otázek týkajících se pomůcky. Na dotazník odpovědělo celkem 28 respondentů – dětí i dospělý/rodiče, jejich komentáře byly ve většině případů velmi pozitivní. Pomůcku společně s doplňujícím materiálem ohodnotili velmi kladně.

5 Seznam použité literatury

1. BENEŠ, Josef. *Muzeologický slovník*. Praha: Národní muzeum v Praze, 1978.
2. BURIÁNKOVÁ, Michaela, KOMÁRKOVÁ, Anna, ŠEBEK, František a Asociace muzeí a galerií České republiky. *Úvod do muzejní praxe: učební texty základního kurzu Školy muzejní propedeutiky* Asociace muzeí a galerií České republiky. Praha: Asociace muzeí a galerií České republiky, 2010. ISBN 978-80-86611-40-2.
3. FULKOVÁ, Marie et al. *Možnosti realizace vzdělávacího programu v galerii a muzeu ve spolupráci se školou*. Metodika III, Metodika realizace vzdělávacího galerijního/muzeijního programu (pro gymnaziální vzdělávání). Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2013, s. 12.
4. HAVELKOVÁ, Petra. *Deník malého turistu*. Brno: CPress, 2019. ISBN 978-80-264-2542-7.
5. HAVLŮJOVÁ, Hana, Petr HUDEC a Martina INDROVÁ. *Památky nás baví*. Praha: Národní památkový ústav, 2015. ISBN 978-80-905631-6-2.
6. HEIN, George E. Evaluating teaching and learning in museums. In HOOPER GREENHILL, Eilean. *Museum, Media, Message*. London, New York: Routledge, 1995, s. 200–201. ISBN 0-415-11672-4.
7. HORÁČEK, Radek. *Galerijní animace a zprostředkování umění: poslání, možnosti a podoby seznamování veřejnosti se soudobým výtvarným uměním prostřednictvím aktivizujících programů na výstavách*. Brno]: CERM, 1998. ISBN 80-7204-084-7.
8. HUDEC, Petr. *Pomůcky pro realizaci edukačních aktivit v památkách zahradního umění*. Praha: NPÚ, generální ředitelství, 2016. ISBN 978-807480-067-2.
9. HUDEC, Petr a Lenka KŘESADLOVÁ. *Způsoby prezentace památek zahradního umění*. NPÚ. Praha, 2015. ISBN 978-80-7480-028-3.
10. CHUPÍKOVÁ, Eva. *Slohovník, aneb, Paříž má šarm*. Praha: Albatros, 2018. ISBN 978-80-00-05047-8.
11. CHUPÍKOVÁ, Eva. *Slohovník, aneb, Praha má styl*. V Praze: Albatros, 2017. ISBN 978-80-00-04682-2.
12. CHUPÍKOVÁ, Eva. *Moje hrady a zámky: [čtyři děti, čtyři výlety, čtyři významné české památky]*. Praha: Mladá fronta, 2014. ISBN 978-80-204-3294-0.
13. CHUPÍKOVÁ, Eva. *S pastelkami po hradu Karlštejn*. Olomouc: Hranostaj, 2012. První průvodce památkami pro děti. ISBN 978-80-87627-13-6.

14. JAGOŠOVÁ, Lucie, Vladimír JŮVA a Lenka MRÁZOVÁ. *Muzejní pedagogika: metodologické a didaktické aspekty muzejní edukace*. Brno: Paido, 2010. Kultura a edukace. ISBN 978-80-7315-207-9.
15. JŮVA, Vladimír. *Dětské muzeum: edukační fenomén pro 21. století*. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-731-5090-5.
16. KALLÁB, Karel, JIST, Adam a SEKYRKA, Tomáš. *Pověsti hradů moravských a slezských*. Praha: Melantrich, 1996. s. 26. ISBN 80-7023-235-8.
17. KALHOUS, Zdeněk. *Školní didaktika*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-717-8253-X.
18. KOMENSKÝ, J. A. *Didaktika Velká*. Praha : Dědictví Komenského, 1905.
19. KUKOVIČOVÁ, Michaela a Olga ČERNÁ. *To je Praha*. Praha: Baobab, 2015. ISBN 978-80-7515-004-2.
20. KUTHAN, Jiří a MUCHKA, Ivan. *Aristokratická sídla v českých zemích: 1780-1914*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2014. ISBN 978-80-7422-332-7.
21. KYRIACOU, Chris, DVOŘÁK, Dominik a KOLDINSKÝ, Milan. *Klíčové dovednosti učitele: cesty k lepšímu vyučování*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-434-2.
22. KURELOVÁ, Milena a Eva ŠTEFLÍČKOVÁ. *Pedagogika*. Ostrava: Ostravská univerzita, 1993. ISBN 80-704-2068-5.
23. MAŇÁK, Josef. *Nárys didaktiky*. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2003. ISBN 80-210-3123-9.
24. MAREK, Ivan. *Olomoucký kraj: harmonie kultury a přírody = The Olomouc Region : harmony of culture and nature = Region Olomouc : Harmonie der Kultur und Natur. Olomouc: m-ARK, 2006. ISBN 80-239-6944-7.*
25. MAŽÁROVÁ, Monika. *Lektorské dovednosti v muzeu*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2018. ISBN 978-80-7028-515-2.
26. MIZIELIŇSKA, Aleksandra a Daniel MIZIELIŇSKI. *Mapovník, aneb, S pastelkou na cestě kolem světa*. [Brno]: Host, 2018. ISBN 978-80-7577-634-1.
27. MENSCH, Peter van. In: *Muzeologické sešity X/86*. Brno: Moravské muzeum, 1986.
28. MRÁZOVÁ, Lenka. *Tvorba pracovních listů: metodický materiál*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2013. ISBN 978-80-7028-403-2.
29. RÁC, Robert. *Arcivévoda Evžen Habsburský (1863-1954): velmistr Řádu německých rytířů. Sovinec [i.e. Olomouc]: Esmedia, 2005. ISBN 80-903621-0-9.*
30. PRŮCHA, Jan. *Pedagogická evaluace: hodnocení vzdělávacích programů, procesů a výsledků*. Brno: Masarykova univerzita, 1996. ISBN 80-210-1333-8.

31. PRŮCHA, Jan, JANÍK, Tomáš a RABUŠICOVÁ, Milada. *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-546-2.
32. PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.
33. RÝDL, Karel. *Sebehodnocení školy: jak hodnotit kvalitu školy*. Praha: Agentura Strom, 1998. Škola 21. ISBN 80-861-0604-7.
34. ŠINDLÁŘOVÁ, Irena. *Průvodce po tajemstvích hradů: historie a pověsti moravských hradů*. Olomouc: Fontána, 2004. ISBN 80-733-6185-X.
35. ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Muzejní edukace*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. ISBN 978-80-244-3003-4.
36. ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Využití digitálních technologií v muzejní prezentaci a edukaci*. Brno: Moravské zemské muzeum, Metodické centrum muzejní pedagogiky, 2019. ISBN 978-80-7028-522-0.
37. ŠOBÁŇOVÁ, Petra a Jolana LAŽOVÁ. *Muzeum versus digitální éra*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. ISBN 978-80-244-5023-0.
38. VAŇKOVÁ, Lenka. *Bouzov*. Plzeň: Fraus, c2005. Památky (Fraus). ISBN 80-723-8381-7.
39. VOJKOVSKÝ, Rostislav. *Bouzov: hrad jižně od Mohelnice*. 3., dopl. a rozš. vyd. Dobrá: Beatris, 2009. Putujeme po hradech a zámcích. ISBN 978-80-86737-93-5.
40. WAIDACHER, Friedrich. *Průručka všeobecnej muzeológie*. Bratislava: Slovenské národné muzeum, 1999. ISBN 80-8060-015-5.
41. ŽENOŽIČKA, Jiří a ŽŮREK, Zbyněk. *Bouzovsko: krajina & lidé*. Bouzov: Obec Bouzov, 2006. ISBN 80-260-3720-0.

6 Elektronické zdroje

1. Jánský Vrch [online]. www.npu.cz [cit. 2020-12-28]. Dostupné z: <https://www.zamek-janskyvrch.cz/cs/pro-deti>
2. Zámek Čechy pod Kosířem [online]. [cit. 2020-12-28]. Dostupné z: <https://www.zamekcechy.cz/edukacni-programy-19>
3. Zámek Náměšť na Hané [online]. Oficiální stránky Zámku Náměšť na Hané [cit. 2021-01-03]. Dostupné z: <http://www.zamek.namestnahane.cz/aktuality/fotogalerie/>
4. HUDEC, Petr a Lenka KŘESADLOVÁ. *Způsoby prezentace památek zahradního umění* [online]. Praha: Národní památkový ústav, 2015, s. 74 [cit. 2021-04-17]. ISBN 978-80-7480-028-3. Dostupné z: <https://www.npu.cz/publikace/met57-nczk-prezentace-zahradniho-umeni.pdf>
5. JAGOŠOVÁ, Lucie. *Evaluačce v muzejní edukaci – teoretická východiska*. Museologica Brunensia [online]. 2013, 2.(2.), 15-21 [cit. 2021-01-02]. ISSN 2464-5362. Dostupné z: https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/131375/2_MuseologicaBrunensia_2-2013-1_6.pdf?sequence=1
6. Lovecko-lesnické muzeum v Úsově [online]. [cit. 2020-12-28]. Dostupné z: <http://www.virtual-tours.cz/usov/tour.html>
7. MERTO VÁ, Soňa. *Muzejní kufřík: metodická příručka* [online]. s. 3 [cit. 2020-12-08]. Dostupné z: http://www.mcmp.cz/fileadmin/user_upload/vzdelavani/metodicke_texty/METODIKA_KUFRIK.pdf
8. Moje hrady a zámky. EVA CHUPÍKOVÁ - ILLUSTRATIONS [online]. [cit. 2020-12-03]. Dostupné z: <http://www.evachupikova.cz/moje-hrady-a-zaacutemky.html>
9. Muzeum Komenského v Přerově: *Hrad Helfštýn* [online]. Muzeum Komenského v Přerově, 2020 [cit. 2020-12-28]. Dostupné z: <http://www.helfstyn.cz/>
10. Muzeum Komenského v Přerově: *Zámek Přerov* [online]. Muzeum Komenského v Přerově, 2020 [cit. 2020-12-28]. Dostupné z: <http://www.prerovmuzeum.cz/zamek-prerov/stale-expozice>
11. Muzeum z pokoje. *Bez názvu.nedatováno* [online]. Bez názvu. Nedatováno, 2020 [cit. 2020-12-28]. Dostupné z: <https://www.nedatovano.cz/muzeum-z-pokoje>
12. První průvodce památkami pro děti [online]. Památky pro děti, 2020 [cit. 2020-12-28]. Dostupné z: <https://www.pamatkyprodeti.cz/o-nas/>

13. POLÁKOVÁ-UVÍROVÁ, Petra. *Novinka pro nevidomé. Mohou si "osahat" haptický model přerovského zámku* Zdroj: https://prerovsky.denik.cz/zpravy_region/novinka-pro-nevidome-mohou-si-osahat-hapticky-model-prerovskeho-zamku-20180116.html. Přerovský deník.cz [online]. [cit. 2021-04-17]. Dostupné z: https://prerovsky.denik.cz/zpravy_region/novinka-pro-nevidome-mohou-si-osahat-hapticky-model-prerovskeho-zamku-20180116.html
14. Bouzov [online]. www.npu.cz [cit. 2020-12-28]. Dostupné z: <https://www.hrad-bouzov.cz/cs/informace-pro-navstevniky/prohlidkove-okruhy>
15. První průvodce památkami [online]. Památky pro děti, 2020 [cit. 2020-12-03]. Dostupné z: <https://www.pamatkyprodeti.cz/>
16. Vlastivědné muzeum v Šumperku [online]. Vlastivědné muzeum v Šumperku, 2016 [cit. 2020-12-28]. Dostupné z: <http://muzeum-sumperk.cz/domains/muzeum-sumperk.cz/index.php/cs/expozice/lovecko-lesnicke-muzeum-na-zamku-usov>
17. Sen biskupa Karla. Muzeum umění Olomouc [online]. MUZEUM UMĚNÍ OLOMOUC, 2016 [cit. 2020-12-28]. Dostupné z: <https://www.muo.cz/rodice-s-detmi/sen-biskupa-karla--1859/>
18. ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Využití digitálních technologií v muzejní prezentaci a edukaci* [online]. Brno: Moravské zemské muzeum, Metodické centrum muzejní pedagogiky, 2019, s. 12-13 [cit. 2021-04-17]. ISBN 978-80-7028 522-0. Dostupné z: http://www.mcmp.cz/fileadmin/user_upload/vzdelavani/metodicke_texty/metodika_Sobanova.pdf
19. Šternberk: Oficiální webová prezentace státního hradu. www.npu.cz [online]. PORTA [cit. 2020-12-28]. Dostupné z: <https://www.hrad-sternberk.cz/cs>
20. Velké Losiny: Oficiální webová prezentace státního hradu. [Www.npu.cz](http://www.npu.cz) [online]. PORTA [cit. 2020-12-28]. Dostupné z: <https://www.zamek-velkelosiny.cz/cs>
21. Zámek Dřevohostice - renesanční zámek v podhůří Hostýnských vrchů. <https://www.kudyznudy.cz/aktivity/zamek-drevohostice> [online]. CzechTourism, 2021 [cit. 2021-5-8]. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/>
22. Zámek Čechy pod Kosířem [online]. [cit. 2020-12-28]. Dostupné z: <https://www.zamekcechy.cz/>
23. Zámek Jánský Vrch - největší sbírka dýmek v ČR. [Kudyznudy.cz](http://www.kudyznudy.cz) [online]. CzechTourism, 2021 [cit. 2021-5-8]. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/aktivity/na-zamek-jansky-vrch-za-nejvetsi-sbirkou-dymek-v-c>

24. Zámek Náměšť na Hané [online]. Zámku Náměšť na Hané: Galileo Corporation, 2020 [cit. 2020-12-28]. Dostupné z: <http://www.zamek.namestnahane.cz/>
25. Zámek Konice - stálá expozice zvyků a řemesel a největší česká sbírka seker. Kudyznudy.cz [online]. CzechTourism, 2021 [cit. 2021-5-8]. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/aktivity/stala-expozice-zvyku-a-remesel-konice>
26. Zámek Plumlov: Oficiální stránky zámku Plumlov [online]. Zámek Plumlov: Created by GPStudio, 2020 [cit. 2020-12-28]. Dostupné z: <https://www.plumlov-zamek.cz/zamecke-info/prohlidkove-trasy/prohlidkova-trasa-1>

7 Seznam obrázků

Obr. 1. vzhled hradu v první polovině 19. století, před rekonstrukcí

PLAČEK, Miroslav. *Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hrádků a tvrzí*. Praha: Libri, 2007. s. 118. ISBN 978-80-7277-338-1.

Obr. 2. arcivévoda Evžen Rakouský, velmistr Řádu německých rytířů

KUTHAN, Jiří a MUCHKA, Ivan. *Aristokratická sídla v českých zemích: 1780-1914*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2014. s. 439. ISBN 978-80-7422-332-7.

Obr. 3. Evžen na nádvoří hradu Bouzov v roce 1897

RÁČ, Robert. *Arcivévoda Evžen Habsburský (1863-1954): velmistr Řádu německých rytířů*. Sovinec [i.e. Olomouc]: Esmedia, 2005. s. 93. ISBN 80-903621-0-9.

Obr. 4. *Slohovník, aneb Praha má styl*, Eva Chupíková

Slohovník aneb Praha má styl. Albatros media [online]. Albatros Media, 2020 [cit. 2020-12-02]. Dostupné z: <https://www.albatrosmedia.cz/tituly/37848028/slohovnik-aneb-praha-ma-styl/>

Obr. 5. *Slohovník, aneb Paříž má šarm*, Eva Chupíková

Slohovník, aneb Paříž má šarm. Albatros media [online]. Albatros Media, 2020 [cit. 2020-12-02]. Dostupné z: <https://www.albatrosmedia.cz/tituly/43388676/slohovnik-aneb-pariz-ma-sarm/>

Obr. 6. *Moje hrady a zámky*, Eva Chupíková

Moje hrady a zámky, Mladá fronta, 2014. EVA CHUPÍKOVÁ - ILLUSTRATIONS [online]. [cit. 2020-12-02]. Dostupné z: <http://www.evachupikova.cz/moje-hrady-a-zaacutemky.html>

Obr. 7. *S pastelkami po hradu Karlštejn*

S pastelkami po hradu Karlštejn. Knižní klub [online]. Knižní klub, 2005 - 2020 [cit. 2020-12-02]. Dostupné z: <https://www.knizniklub.cz/knihy/130106-s-pastelkami-po-hradu-karlstejn.html>

Obr. 8. *Naše výlety*, Monika Kopřivová

Naše výlety - Kniha pro plánování a zaznamenávání rodinných výletů. Knižní klub [online]. Knižní klub, 2020 [cit. 2020-12-02]. Dostupné z: <https://www.knizniklub.cz/knihy/412557-nase-vylety-kniha-pro-planovani-a-zaznamenavani-rodinnych-vyletu.html>

Obr. 9. *Deník malého turisty*, Petra Havelková

Listování Deník malého turisty. Albatros media [online]. 2020: Albatros Media [cit. 2020-12-02]. Dostupné z: https://www.albatrosmedia.cz/tituly/53441289/denik-maleho-turisty/?gclid=Cj0KCQiAk53-BRD0ARIsAJuNhptNpmPubsSPwIw5uw65NGE8K9YoDeIGkiiscX1WIVfcbtTb7rkZqiwaA kf9EALw_wcB

Obr. 10. *Mapovník, aneb s pastelkami na cestě kolem světa*

Mapovník. Knihy Dobrovský [online]. DOBROVSKÝ, 2020 [cit. 2020-12-02]. Dostupné z: https://www.knihydobrovsky.cz/kniha/mapovnik-aneb-s-pastelkou-na-cestech-kolem-sveta-82246643?gclid=Cj0KCQiAk53-BRD0ARIsAJuNhpuDIXbN6tpppAOGHhyImEz37DjTkVpEL68m-bAx-15BOfyQacWoM9waAugbEALw_wcB

Mapovník aneb S pastelkou na cestě kolem světa. Knižní klub [online]. Knižní klub, 2020 [cit. 2020-12-02]. Dostupné z: <https://www.knizniklub.cz/knihy/334568-mapovnik-aneb-s-pastelkou-na-cestech-kolem-sveta.html>

Obr. 11. maketa didaktické pomůcky, *vlastní zdroj*

Obr. 12. desky ... a jak to bylo s hradem Bouzov?, *vlastní zdroj*

Obr. 13. úvodní strana a pověst o Bouzově, *vlastní zdroj*

Obr. 14. cestovatelský deník, *vlastní zdroj*

Obr. 15. historie hradu umístěna na leporelu, *vlastní zdroj*

Obr. 16. závěrečná strana s kapsou na mapu, *vlastní zdroj*

Obr. 17. web s příběhem *Legenda ukrytá v korunce*, *vlastní zdroj*

Obr. 18. *Má cestovatelská mapa Olomouckého kraje*, *vlastní zdroj*

Obr. 19. pexeso hradu Bouzov, *vlastní zdroj*

Obr. 20. samoobslužné pracovní listy pro hrad Bouzov – titulní strana, *vlastní zdroj*

Obr. 21. samoobslužné pracovní listy pro hrad Bouzov – lovecká síň, *vlastní zdroj*

Obr. 22. samoobslužné pracovní listy pro hrad Bouzov – rytířský sál, *vlastní zdroj*

8 Seznam příloh

Příloha č. 1 Didaktická pomůcka ... *a jak to bylo s hradem Bouzov?*

Příloha č. 2 Legenda ukrytá v korunce

Příloha č. 3 Dotazník k diplomové práci

9 Příloha č. 1 Didaktická pomůcka ... a jak to bylo s hradem Bouzov?

průvodce, cestovatelská mapa, pexeso, samoobslužné pracovní listy

... a jak to bylo s hradem Bouzov? - leporelo

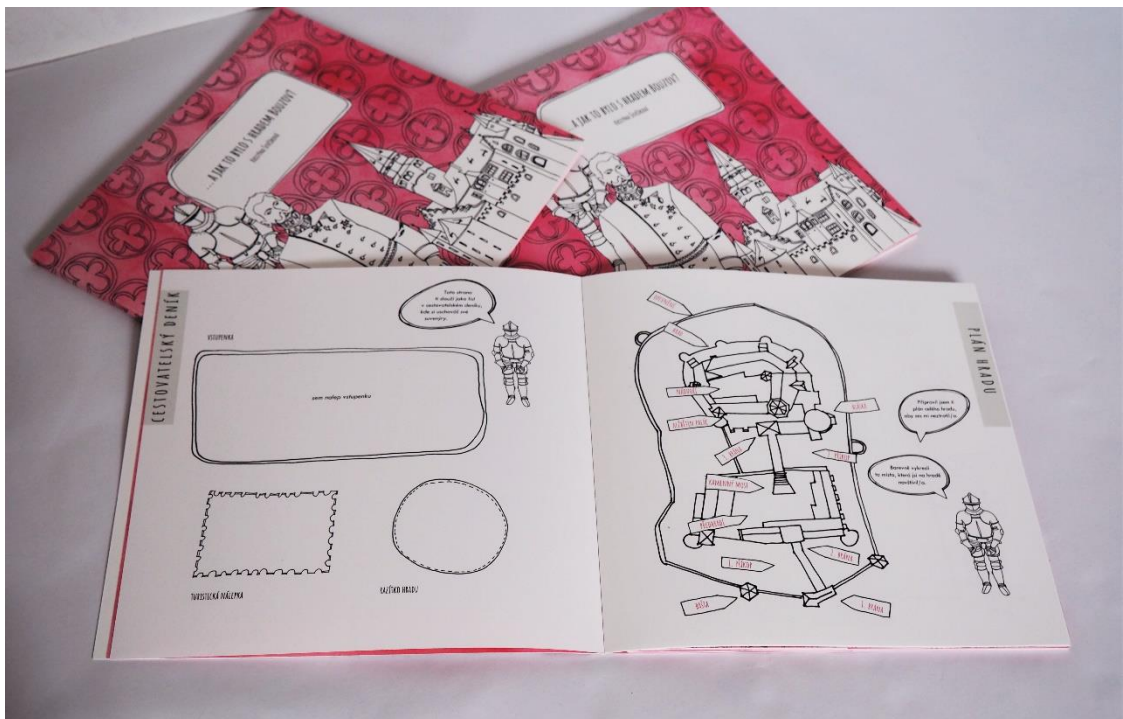
průvodce, cestovatelská mapa, pexeso, samoobslužné pracovní listy

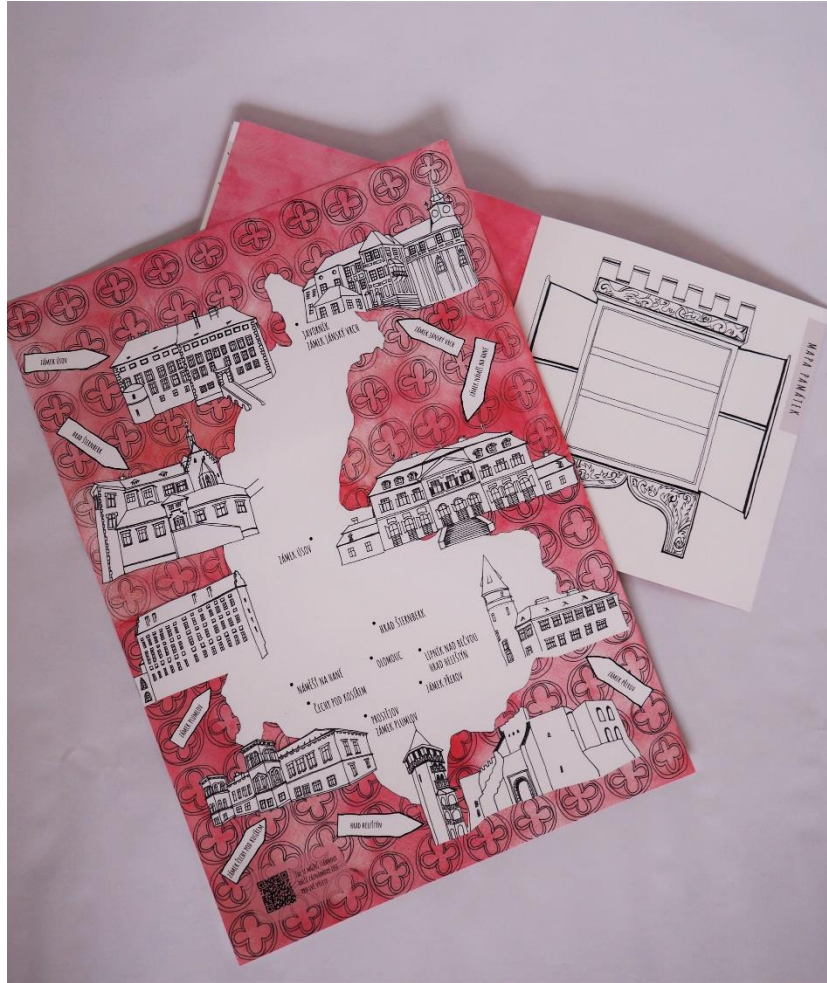
... a jak to bylo s hradem Bouzov? – úvod s QR kódem (odkaz na web)

... a jak to bylo s hradem Bouzov? – leporelo

... a jak to bylo s hradem Bouzov? – plán hradu a cestovatelský deník

Cestovatelská mapa Olomouckého kraje

pexeso

samoobslužné pracovní listy

... a jak to bylo s hradem Bouzov?

10 Příloha č. 2 Příběh *Legenda ukrytá v korunce*

Legenda ukrytá v korunce

1. kapitola Matěj

„Ahoj Maty, máš úkol do zítřejší matiky?“ Ukázala se textová bublina na displejem telefonu. Vzal jsem mobil do ruky a s jistotou odepsal: „Čau, jasny, byl lehkej. Dám ti ho ráno opsat.“ Okamžitě došla odpověď: „díík.“ Lehl jsem si do neustlané postele a ledabyly položil mobil na noční stolek. Spadnul. Trochu mě to naštvalo, sehnul jsem se z postele a položil ho zpátky. Konečně cítím po celém dni úlevu, proletěla Matějovi hlavou myšlenka. Ještě chvilku přemyslím nad strategií, kterou použiju hned zítra, ať rozdrtím Nika na plejku, poté se přetočím na bok, ať se mi lépe usíná. V tu chvíli zahlédnu na nočním stolku kromě svého nepořádku i nějaký zářivý předmět. Nevšimnul bych si ho, ale zrovna se venku rozzářil měsíc a oslnil svým jasem celý pokoj. V jeho světle jsem viděl tajemně nazlátlou barvu. Drobné kamínky s perličkami se třpytily. Potřeboval jsem zaostřit, až pak jsem zjistil, že je to drobná korunka. Taková, kterou vidíte třeba v hračkářství, přejí si ji malé holčičky na karneval. Nebo v televizi je nosí princezny, v historických dokumentech, když se účastní důležitých vládních obřadů. Tak přesně ta mi na stole ležela, nebyla z hračkárny. Byla opravdová. Kde se na mém nočním stolku vzala?

„Ahoj.“ Uslyšel jsem tenký, ale odhodlaný hlas. Strašně jsem se lekl, zároveň jsem automaticky odpověděl: „Čau.“ Můj hlas zněl rázně i ustrašeně zároveň. Tomu se nemůže ale nikdo divit. Ležel jsem ve své posteli, všude byla tma a z ničeho nic mě někdo pozdraví. Porozhlédl jsem se po pokoji. Měsíc stále svítil, díky tomu bylo možné vidět pokoj hezky osvětlený. Rozhlédl jsem se, nikde nikdo, jen rozházené špinavé oblečení a sešity do školy. Zapomněl jsem si uklidit, projelo mi hlavou. V pokoji nikdo nebyl, zřejmě jsem slyšel televizi, na kterou se rodiče dívali. Mívají ji puštěnou dost nahlas. Stále nechápu, kde se u mě vzala ta korunka. Podíval jsem se zpět na noční stolek, abych si ji lépe prohlédl. Nyní tam žádná korunka neležela, pouze hromada různých předmětů. Korunka mezi nimi nebyla. Věděl jsem jistě, že nespím. Určitě nejsem ve snu, ujistil se Matěj.

Měsíc zašel za mraky, v pokoji zavládla černočerná tma. Chtěl jsem se opřít o polštář, ale něco mě zastudilo na zádech. Cítím něco tvrdého a nepříjemného. Opřel jsem se o opěradlo nějaké lavice. Zazmatkoval jsem. „Kde to sakra sedím?!“ vyjekl Matěj. Byl jsem zmatený a začal jsem se celkem bát. „Seděl jsem doma na posteli, chystal se spát. Na stolku jsem uviděl korunku,

kteřá ale zase hned zmizela.“ Potichu jsem si rekapituloval, co se vlastně stalo, abych si udělal v nejasné situaci jasno. Jsem ponořený do vlastních myšlenek, tělem mi proudí adrenalin, zorničky mám vytřeštěné. Snažím se kolem sebe zahlédnout něco známého, ale nejde to. Okolo je jen tma. Vedle mě se ozve hlas: „Já si ji tam jen odložila, promiň.“

„Cože!?“

„Tu korunku. Na chvíli jsem ji u tebe odložila.“

2. kapitola Anna

Každé místo, profese, a dokonce i některé zájmové činnosti mají své patrony. Jsou to lidé, kteří byli za své skutky prohlášeni za svaté. Dnes se objevují na obrazech i sochách zdobící interiéry budov i venkovní prostředí. Anna četla úvodní odstavec v pokrčeném časopise, který jim každého čtvrt roku přistane ve schránce. Píše ho parta obecních nadšenců zajímavých se o historii obce. Článek měl nadpis *Alžběta Durynská, smutná patronka hradu Bouzov*. Přemýšlela, jestli má po tak lákavém úvodu číst dál. Na chvíli se zamyslela. Nakonec se rozhodla pokračovat. Asi po dvou minutách čtení se zarazila. Překvapil ji mnohem víc, než si myslela. Psalo se v něm o Alžbětě Durynské, mladé dívce a princezně, která svůj život obětovala pro chudé a nemocné. Jak to někdy v životě bývá, dobro je potrestáno. Alžbětu vyhnali z hradu, kde pobývala i se svými nejbližšími, o jídlo a pití musela prosit, aby nezemřela hladu. I tak žila po celou dobu s myšlenkou, že děkuje za svůj nelehký život. Zajímavější část textu měla ale teprve přijít. Hrad Bouzov si tuto světici vzal za svou patronku. Získal i korunku, která Alžbětě patřila. „Těmto předmětům a ostatkům mučedníka se říká relikvie.“ popisoval redaktor neznámý termín.

Hrad korunku vlastnil řadu staletí, byla ukryta na místě, o kterém věděl jen majitel hradu a kněz obce. Tajemství se vždy předávalo po generace, nikdy nebylo vyzrazeno. Někteří lidé věřili, že s korunkou se přenesl i samotný duch Alžběty Durynské. Dohlíží na ni, aby byla tam, kde má. Ukryta před zraky lidí, kteří nejsou hodni korunku spatřit. Anna četla dál, jelikož ji článek začínal zajímat. Korunka byla v bezpečí až do 20. století, kdy se hrad stal základnou pro nacistické jednotky. Ty ji během války odvezli na neznámé místo. Od té doby nejsou o tomto vzácném předmětu dochovány žádné zprávy, uváděl redaktor článku na konci stránky. Zajímavé na tom je, že duch Alžběty Durynské zůstal na hradě, neputoval společně s předmětem do neznáma. Krásná princezna bloudí hradními místnostmi dnem i nocí, teskní po své korunce. K věci se vyjadřoval i kastelán hradu: „Ano, je to tak. Nejen já, ale i někteří průvodci a návštěvníci viděli krásnou mladou dívku, jak se vznáší po chodbách hradu.“ Článek

pokračoval na další straně popisem předmětu z pohledu historika. Anna už nečetla dál, časopis ve spěchu odhodila a běžela za svým strýcem. Byl totiž místním bývalým knězem, ale doba, ve které nyní žil, mu tuto činnost nedovolovala.

3. kapitola Alžběta Durynská

Po smrti mě prohlásili za svatou díky skutkům, které jsem během krátkého života uskutečnila. Cítila jsem, že to bylo mé poselství starat se o chudé i nemocné. Proto jsem také tak činila. Když jsem v hladu a bídě umírala, jediné, co mi zbylo a co mi připomínalo mé blízké, byla má korunka, kterou jsem nosila jako malá. Pohřbili mě i s ní, když se pořádaly výpravy, ze kterých si přiváželi panovníci a rytíři různé části relikvií, neušetřili ani můj hrob. Nejdražší část mých pozůstatků společně s mou duší odvezl neznámý muž daleko od mého domova. Ocitla jsem se na chladném středověkém hradě.

Čas pomalu plynul, já si zvykla na chladnější prostředí i nové lidi, kteří zde pobývali a každý den již od brzkých hodin pracovali. Na panovnické rody, které se zde střídaly i přestavby, jakými hrad během staletí procházel. Vše se měnilo, jen já tu byla stále stejná. Lidé mě přehlíželi, jako bych byla neviditelná. Stýskalo se mi po mé zemi i po mých blízkých. Žádná část mého života nebyla jednoduchá, zažila jsem mnoho smutku i radosti, zklamání i potěšení. Ráda bych se s vámi podělila o vzpomínky na dobu nejtěžší, plnou strachu a beznaděje. Pamatuji si ji jako čas pláče, smutku, temnoty a zkaženosti. Lidé měli strach, jejich život byl nejistý a těžký. Začala válka.

Všichni, kdo na hradě do té doby pobývali, byli vyhnáni, nebo zavražděni. Nikdo nekladl odpor, protože viděl, co se děje. Každý si vážil svého života a bál se o své blízké. Kdo mohl, odstěhoval se i z vesnice. Rodinné domky zůstaly bez svých majitelů, muškáty na oknech zvadly. Vyměnili je vojáci a generálové, kteří hýřili každou noc. Stoly v jídelnách byly plné jídla a pití, ale ostatní lidé neměli ani na chleba. Chovali se jako zvířata nejen k lidem okolo, nýbrž i sami k sobě. Pohled na ně byl utrpením.

Já v těchto dobách nevycházela z místnosti, kde po celou dobu byla korunka schována. Hned po mém příjezdu nechal majitel hradu zbudovat v jedné z věží tajnou místnost. Nacházela se pod točitým schodištěm. Jeden ze schodů měl nenápadně uvolněnou cihlu, když na ni někdo stoupl a věděl, pod jakým úhlem ji nahnout, nadskočila o kousek dál dlaždice. Každý by si myslel, že je to vchod do tajné chodby, ale byla to falešná stopa. Teprve poté, co bys dlaždici nadzdvihl, by sis mohl všimnout uvolněného kamene pod ní. Po zatlačení na toto místo se

otvíraly malé, ale mohutné kamenné dveře. Dlouhá chodba pak vedla pod částí hradu až do místnosti, kde byla ukryta korunka společně se mnou.

Vím, že jsem v ten čas vycházet neměla. Já to přesto udělala. Hrad byl v ten večer klidný, celý spal. Nikoho jsem nepotkala. Prohlížela jsem si známé místnosti, kde jsem ráda sedávala u oken a dívala se na měsíc, vzpomínala na doby, kdy tu běhaly děti a smály se. Služebné uklízely ze stolů prázdné talíře, venku se ozývala zvířata a veselí lidé. Nyní byl smutný pohled na hrad i jeho obyvatele. Na pohovkách se válela bezvládná těla, chrápala a bylo jim jedno, v jakém stavu se ráno probudí. Když jsem scházela po schodech dolů, zpátky do tajné místnosti, narazila jsem na vojáka, postavou spíše drobnější, upravený s přísným výrazem. Polekala jsem se. Když mě spatřil, na jeho obličej se objevil drobný úsměv se smutným pohledem. Snažila jsem se na něj nedívat a rychle pokračovat dál. Dohonil mě. „Kdo jsi?“ zněla otázka. Já neodpověděla, jen rychle přidala do kroku. Nyní bych byla raději neviditelná, posteskla si Alžběta. Mladík mě doběhl a chytil za paži. V tu chvíli jsem se mu podívala do teskných očí a zahlédla střípky hrůz, kterými si prošel. Od té chvíle jsem se zjevovala každou noc ve stejný čas, na stejném místě. Povídali jsme si, jindy jen seděli a dívali se z okna na nebe plné hvězd. V hlavě se mi rojily pochybnosti, zdali mu mám o sobě něco říct, kdo jsem, co na hradě dělám. Vždy mě ale zachvátil strach z toho, co by se všechno mohlo stát.

4. kapitola Kněz

Anna přiběhla určená ke strýci. Nikdo nebyl doma, a tak se vydala na hřbitov. Byla v půlce cesty a už ho v dálce viděla. Krácel smutně a ustaraně, když ale zahlédl Annu, na obličej se mu objevil vřelý úsměv. „Aničko, rád tě vidím.“ Anna ledabyly odpověděla. Nejraději by všechny slušné zvyky přeskočila a vychrlila na něj jednu jedinou otázku, jestli strýc neví, jak je to s korunkou Alžběty Durynské.

Pomalým krokem se vydali domů, povídali si o rodičích, škole, babičce s dědou a co plánuje na prázdniny. Když tato běžná konverzační témata proběhla, Anna se konečně mohla zeptat. Strýc nebyl vůbec překvapený, všiml si článku v obecním časopise a byla jen otázka času, kdy se bude o téma někdo zajímat. Přišli domů. Strýc uvařil lipový čaj. Oba se posadili do křesla, upili trochu čaje, Anna už trochu mrzutě, protože stále nedostala odpověď. Čekala. Strýc po chvíli začal vyprávět.

„Jak se v článku píše, tajemství, kde je korunka ukryta, se dědí po generace. Ví to jen majitel hradu spolu s knězem, po jejich smrti se tajemství předává dál. Určitě bys chtěla vědět, jestli vím, kde se korunka nachází, že? To já bohužel nevím. Neví to vlastně nikdo. Můžu ti ale

povědět, co o tajemné korunce vím.“ Kněz si poposedl, upil horkého čaje. Zahleděl se chvíli z okna. Výhled na hrad ho zavedl myšlenkami bůhví kam, pak se podíval na Annu, pousmál se. S klidným hlasem začal vyprávět.

„Říká se, že korunku odnesl mladý voják pobývající na hradě během druhé světové války. Nacisté používali hrad jako svou základnu, pořádali bujaré večírky i strategické porady. Hrad v této době snad nikdy nespal. Do ranních hodin se z hradu šířil hlasitý hluk. Nejhorší událostí, která se během druhé světové války v okolí stala, bylo vypálení obce Javoříčko. V ten den jako byste se objevili v pekle plném nelítostných d'áblů. Od té události se hrad zklidnil, noci byly tiché. Vojáci a generálové se začali postupně z hradu vytrácet a stěhovat.“

„Ať se vrátím k mladému vojákovvi. Povídá se o jeho nesmírné lásce k ženě, která korunku na hradě střežila. Byla velmi nenápadná, ale její krása zářila všude okolo. Nevěděl, kdo to je a jak je možné, že na hradě plném generálů je i ona. Jak je možné, že ji nechali žít. Nikdo o ní zřejmě neví. On ano, byl jediný. Od té doby se scházeli na tajném místě, o kterém věděli jen oni. Mladá dívka střežící korunku se rozhodla podělit se se svým tajemstvím. Byl zaskočený, ale jeho lásku to nijak neovlivnilo, naopak. Nabídl Alžbětě, ať odjede s ním. Byl to poslední den, který na hradě trávil. Ona se smutkem odmítla. Zde bychom mohli očekávat konec příběhu, ale není tomu tak. Voják si uvědomil, co mu dívka vyprávěla. Když si korunku vezme s sebou, odveze si i ji. Její duši. V jediný den se nacisté stihli sbalit a zmizet jako kouř. Korunka z hradu zmizela také. Alžběta zůstala, nešťastná ze ztracené lásky i své korunky. Nikdy ji nenašla. Od té doby bloudí místnostmi hradu každý den, dlouze se dívá z okna. Vyhlíží muže s její korunkou.“

5. kapitola Matěj

Matěj byl opravdu vystrašený. Seděl na nepohodlné lavici, byla mu zima. Oblečené měl jen tričko na spaní a tepláky. Seděl v úplné tmě, vlhku. Cítil zvláštní zápach, netušil, k čemu by ho přirovnal. Neslyšel jediný zvuk, hlásek ani zašramocení. Oči si pomalu začaly zvykat na tmu a on viděl obrys malé místnosti. Byla kruhová, asi stejně tak velká, jako jeho pokoj. Nebylo tam žádné světlo, jen mezi některými škvírkami ve zdi prostupovaly paprsky světla. Díky tomu uviděl kamennou místnost s malou truhlou uprostřed. Tím, jak ji osvětloval jediný paprsek působila záhadně.

Matěj strávil hodnou chvíli snahou zorientovat se v místnosti. Nevšiml si drobné sedící postavy, jež ho pozoruje. Když ji zahlédl, polekal se. Zároveň se mu na chvíli i ulevilo. Nečekal, že by tam s ním někdo seděl a už vůbec ne dívka, která ho celou dobu pozoruje. Chvíli se na sebe dívali, protože ani jeden nevěděl, co říct. Dívka se nakonec odhodlala pozdravit jako první.

Matěje její hlas uklidnil, byl tichý a mírný. „Ahoj,“ odpověděl nebojácně, žaludek měl ale stažený strachem. Znovu zavládlo ticho.

Stále jsem nechápal, kde to jsem. Kdo je ten člověk vedle mě. Proč tu vlastně jsem. Okolo to páchlo zatuchlinou, byla mi zima. Neměl jsem ani boty. Chtěl jsem domů. Hned! Uvědomil jsem si, že se můžu zeptat té dívky, kde to trčím. Odhodlával jsem se určitě tak minutu, ale přišlo mi to jako hodina. „Kde to jsem?“ Vyhrkl jsem ze sebe. Musela si myslet, že se za chvíli rozbřečím, protože mi odpověděla snad tím nejvřelejším tónem, jakým mohla. „U mě doma.“ To jsem se toho teda dozvěděl, proletělo mi hlavou. „Kde je tvůj domov?“ Neodpověděla. Vstala, ladným krokem se vydala do chodby, kterou jsem před tím neviděl, protože byla za mnou. Přemýšlel jsem, jestli mám jít za ní. Nakonec jsem se vydal stejným směrem. Zem byla ledová, strašně mě studila. Ta zvláštní bytost na mě vůbec nečekala. Šla, já měl pocit, že ji spíš sleduji, než následuji.

Stála u malým, ale mohutných dveří, které byly z kamene. Otevřela je bez námahy, jako by tam ani nebyly. Pokračovala dál do místnosti. Vešel jsem za ní. Stále byla tma, ale zataženými okny prosvítalo měsíční světlo. Ozařovalo pokoje a já viděl, že jsem na nějakém hradě. Po chvílce pronesla: „bydlím na hradě Bouzov“. Ona šla pomalu přede mnou, já ji po celou dobu následoval. Prošli jsme snad celý hrad, až jsme skončili ve velké místnosti. Tu zdobila okna s barevnými vitrážemi, strop byl posázen zlatými hvězdami a visely z něj honosné lustry. Stěny pokrývalo dřevěné obložení s lavicemi. Popošel jsem kousek blíž. Posadil se na jednu z lavic. Ona šla dál. Zadívala se do krbu na plápolající oheň. Já ji neustále pozoroval svým vystrašeným pohledem. Jí to bylo zřejmě úplně jedno, nevšímala si mě. Byla ve svém světě, jako nějaký duch.

6. kapitola Anna

Když se Anna dozvěděla o příběhu Alžběty Durynské, zasáhlo ji to mnohem víc, než by čekala. Měla v sobě zvláštní pocit, jako by Alžbětu znala. Došla domů až za tmy. Rodiče už seděli u televize a dívali se na zprávy, byli totiž jedni z mála, kteří televizi doma měli. Anna pozdravila, chvíli s nimi seděla na gauči, ale nebavilo ji to. Maminka se snažila navázat rozhovor s dcerou ihned, co došla. Anna odpověděla vždy jen stroze až nepřítomně. Konverzace rychle skončila. „Jdu si lehnout.“ pronesla a odešla.

Rodiče měli o svou dceru obavy. Nedávno se přestěhovali na vesnici, kde zdědili po prarodičích dům. Anna byla na vesnici nová, přestože tu žili už rok, stále si nenašla žádné kamarády. Ani ve městě, kde předtím bydleli, jich moc neměla. Byla spíše samotářka, lidí se stranila, tak se

cítila lépe. Anna si lehla unavená do postele. Vzala knihu z nočního stolku a otevřela ji tam, kde byla záložka. Nevěděla ani co čte, projížděla řádky očima, ale nezajímalo ji to. Neustále myslela na příběh, který jí dnes vyprávěl strýc. Podívala se z okna na večerní oblohu. Na parapetu spatřila sedící dívčí postavu.

Anna ji radostně pozdravila, cítila se mnohem veseleji, když ji zahlídla. Dívka s klidem pozdrav oplatila. Stále seděla v okně, jako by to bylo to nejpřirozenější místo, kde se běžně sedává. Obě už byly na sebe zvyklé, co se Anna s rodiči přestěhovala do nového domku, trávilily společně skoro každý večer. Nemluvily spolu, ale vzájemná přítomnost je sblížovala natolik, že už měly pocit, jako by se znaly věčnost. „Chtěla bych se tě na něco zeptat,“ pronesla zadumaně Anna. „Poslouchám,“ odpověděla s klidným hlasem dívka. „No, začnu trochu ze široka,“ odkašlala si Anna. Vyprávěla jsem o článku v časopise i Legendu o korunce. Trochu jsem to samozřejmě zkrátila. Po mém vyprávění nastalo ticho. Uvědomila jsem si, že nepadla žádná otázka. Proto jsem chvíli přemýšlela, až jsem ze sebe vydolovala: „Jsi Alžběta Durynská?“ „Ano,“ odpověděla mi. Musím říct, že jsem nebyla tak překvapená, přestože bych měla být. Moje další otázka zněla: „Proč tu se mnou sedáváš každý večer?“ To bylo něco, co mě teď zajímalo úplně nejvíce. Vždy mi to přišlo záhadné, ale byla jsem ráda, že mám novou přítelkyni. Alžběta se na mě podívala se svým nepřítomným pohledem někam mimo mě, jako bych byla duch já a ne ona. Začala vyprávět.

„Před mnoha lety jsem se zamilovala do muže, který na hradě pobýval. Vím, že i on se zamiloval do mě, a proto mu musím jeho chování odpustit. V den, kdy jsme se viděli naposled, jsem mu vylíčila vše. Kdo jsem, co na hradě dělám. Řekla jsem mu i tajemství o své korunce a také, kde je schovaná. Ani mě nenapadlo, že se ten den vidíme naposledy. On jistě nevěděl, že když mi korunku odnese, tak já mohu zůstat na hradě i přes to, že ji zde nemám. Nevím, co stalo, ale ten den jsem viděla svou korunku i muže naposled. Od té chvíle jsem bloudila po hradě jako tělo bez duše a doufala v jeho návrat. Vždy mě to táhlo tady k tomuto domu, nevím proč. Každý večer tu sedávám už skoro sto let.“

Anna zbystrila, v paměti se jí vybavila vzpomínka, jak si hraje s babičkou. Ta jí na hlavu slavnostně nasazuje malou třpytivou korunku se slovy, že je to jejich rodinný poklad, který dědeček vykopal, když opravoval dům poté, co se sem nastěhovali. Jak splašená utíkala ven. Lezla po žebříku na půdu. Začala přehrabovat všechny krabice, které tu nedávno nanosili. Byly to věci po babičce a dědovi, rodiče je nechtěli vyházovat, že jsou to věci památeční. Těch krabic bylo tolik. Anna si rozsvítila malé světlo, které bylo zavěšené na trám, nestačilo to. Krabice byly plné oblečení, knih, nádobí a papírů. I kdyby v některé korunka byla, tak ji nemá šanci

dnes najít. Nevzdala to hned, pátrala, rozbalovala krabice, šmátrala, kde to šlo. Nemělo to cenu. Do krabic skoro neviděla.

Zklamaná se vracela zpět do pokoje. Chtěla udělat Alžbětě radost, vysvobodit ji z jejího smutku. To se jí bohužel nepovedlo. Cestou do pokoje procházela kolem ložnice rodičů. Dveře byly otevřené, v místnosti se povalovaly ještě nevybalené krabice. Pod postelí ležela stejná krabice, jako byly ty ostatní na půdě. Ihned k ní běžela. S nadšením zjistila, že si maminka nechala cenné věci po babičce doma. V krabici byly různé fotografie, staré hračky, nějaké šperky a mezi nimi o malá korunka.

7. kapitola Matěj

Seděli jsme v místnosti už nějakou dobu. Dívka se neustále dívala do ohně, byla ním úplně hypnotizována. Já se posadil trochu blíž, aby mi nebyla zima. Když si mě dívka konečně všimla, překvapeně se na mě podívala, pak začala vyprávět. „Určitě tě zajímá, proč tu jsi. Vidím ti to na očích.“ Usmála se. „Jsem Alžběta Durynská, patronka tohoto hradu. Dostala jsem se sem tak, že tehdejší majitel hradu vzal mou korunku, se kterou jsem byla pochována a dovezl ji sem na hrad. Má duše putovala s ní. Bylo tajemství, kde je korunka schovaná. Věděl to vždy jen majitel hradu a kněz. Před sto lety se ale korunka ztratila, proto se nemohlo tajemství šířit dál. Nyní se korunka našla a je zapotřebí rytíře, který by střežil toto tajemství. Ty jsi jedním ze vzdálených příbuzných posledního majitele hradu, proto tato funkce náleží tobě. Zvládneš ji, Matěji?“

Nepříjemný zvuk se rozléhal v jeho uších. Byl silnější a silnější, nepřestával. V hlavě přemítal, co mu Alžběta řekla. Zvuk neustával. Otevřel oči. Uviděl, jak se na nočním stolku snaží jeho mobil vzbudit i mrtvé. Je půl osmé. Úterý ráno. Posadil se na kraj postele, stále nechápal, kde je. Rozhlédl se okolo sebe, uviděl vše známé. Svůj neuklizený pokoj, batoh do školy, který jen čekal, až si do něj dá svačinu, telefon a bude utíkat do školy, jako každý den, protože nestíhá. Na chvíli se zamyslel. Zjistil, že se mu to jen zdálo a trochu mu to bylo líto. Rychle se oblékl, sešel dolů za rodiči, měl už nachystanou snídani i svačinu. Dlouho se nezdržel, musel utíkat do školy. Jde pozdě, jako každý den. V hlavě už slyšel rozmrzelý a káravý hlas paní učitelky. Když utíkal nepřezutý i v bundě do dveří, těsně se s ní minul. Rychle se posadil do lavice a začal si chystat věci. Učitelka nevcházela do třídy sama. Šla vedle ní mladá dívka. Stoupla si před třídu, nejprve ji představila, jako jejich novou spolužačku, a pak ji pobídla, ať si najde volné místo v lavici. „Když jsem se na ni podíval, zpotily se mi ruce. Ta dívka vypadala jako Alžběta.“

8. kapitola Alžběta

Každý den jsem sedávala na okně jednoho z domků v podhradí. Byl neobydlený, sem tam jsem zahlédla nějakého muže, jak se prochází po zahradě. Jinak se tam nikdo neobjevil řadu let. Když jsem si na okno sedla i dnes, stejně jako včera a předešlým, najednou vidím, jak v posteli někdo spí. Je to malá holka. Zase mě napadlo, jak se vše okolo mě mění, jen já zůstávám stejná. Dívku jsem pozorovala celou noc. Líbila se mi, rychle jsem si na ni zvykla. Když zahlédla jednoho večera ona mě, vypadala polekaně, div nezačala křičet. Usmála jsem se na ni, nenápadně zamávala. Ona mi po chvíli zamávala zpátky. Od té doby spolu trávíme večery. Nenapadlo by mě, že právě ona vysvobodí mou smutnou duši a najde korunku.

Dívka se jmenovala Anna. Jako malá jezdila do tohoto domu za babičkou, která jí korunku někdy půjčovala. Příběh mého talismanu je složitější, než se může zdát. Prarodiče Anny se během války z domku vystěhovali, nebylo bezpečné v něm zůstat. Místo nich domek obývali němečtí vojáci. Jedním z nich byl i ten, o kterém jsem se zmiňovala na začátku příběhu. Voják si korunku s sebou neodvezl, jak praví legenda. Před odjezdem ji zakopal na zahradě u Aniččina domku. Našel ji až její dědeček, když kopal základy na kůlnu. Ani netušil, jak cenná korunka je. Daroval ji své ženě. Babička předmět střežila a ochraňovala, stala se neúmyslně ochránkyní korunky. Půjčila ji na krátkou chvíli také Anně, když si hrály na princezny. Po smrti babičky se stala na mnoho let další strážkyní korunky ona. Díky své oddanosti i spolehlivosti byl předmět zase v bezpečí, aby se pak dostal pod ochranu dalších strážců. Následovníkem Anny se stal její vnuk Matěj.

11 Příloha č. 3 Dotazník k diplomové práci

1. Jsem:
 - a. dítě/student
 - b. dospělý/rodič
2. Věk:
 - a. méně než 9 let
 - b. 9 až 11 let
 - c. 12 až 14 let
 - d. víc jak 14 let
 - e. dospělý/rodič
3. Navštívuješ/jete rád/i památky?
 - a. ano
 - b. ne
4. Bavilo tě/vás popřípadě bavilo by tě/vás plnit úkoly a odpovídat na otázky uvedené v knížce?
 - a. ano
 - b. ne
 - c. jen na některé
5. Pořídil/a (půjčil/a) by sis/byste si někdy takového průvodce jako je ... *a jak to bylo s hradem Bouzov*?
 - a. pořídil/a (půjčil/a)
 - b. nepořídil/a (nepůjčil/a)
6. Motivovaly tě/vás QR kódy v průvodci s odkazem na jednotlivé kapitoly příběhu *Legenda ukryté v korunce* ke splnění úkolů/otázek?
 - a. ano
 - b. ne
7. Jestliže jsi/jste příběh *Legenda ukrytá v korunce* četl/a, co tě/vás na něm zaujalo nejvíce a co naopak ne?
8. Která část se ti/vám líbila nejvíc?
 - a. průvodce ... a jak to bylo s hradem Bouzov?
 - b. příběh *Legenda ukrytá v korunce*, který si přečteš pomocí QR kódů
 - c. Pexeso hrad Bouzov
 - d. Cestovatelská mapa Olomouckého kraje se záznamovým listem
9. Proč se ti/vám tato část líbí?

10. Jste rodič a navštěvujete se svými dětmi památky? Vítáte, když památkové objekty nabízí takového průvodce pro děti, nad kterým si můžete společně sednout, vyplňovat jej a tvořit?
11. Zde je možnost pro další komentář/připomínku/poznámku.

12 Anotace

Jméno a příjmení:	Bc. Kristýna Ševčíková
Katedra nebo ústav:	Katedra výtvarné výchovy
Vedoucí práce:	doc. Mgr. Petra Šobáňová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2021

Název práce:	Tvorba didaktického prostředku zaměřeného na zprostředkování národní kulturní památky hrad Bouzov
Název v angličtině:	Creation of a didactic tool focused on the mediation of national cultural monuments Bouzov Castle
Anotace práce:	Diplomová práce se věnuje vytvoření didaktické pomůcky určené ke zprostředkování hradu Bouzov. Teoretická část je zaměřena na didaktické prostředky využívané v muzejní edukaci, na historii hradu a zmiňuje také publikace věnující se tématu průvodců pro děti a cestování. V rámci praktické části je vyrobena didaktická pomůcka ... <i>a jak to bylo s hradem Bouzov?</i> , která obsahuje informace o hradě a jeho historii, na které navazují otázky a úkoly . Dále je vytvořen příběh pro děti <i>Legenda ukrytá v korunce</i> , cestovatelská mapa, pexeso a samoobslužné pracovní listy.
Klíčová slova:	Didaktický prostředek, hrad Bouzov, muzejní edukace, průvodce, zprostředkování obsahu dětskému návštěvníkovi.
Anotace v angličtině:	The diploma thesis is devoted to the creation of a didactic aid intended for the mediation of Bouzov Castle. The theoretical part is focused on didactic resources used in museum education, on the history of the castle and also mentions publications on the topic of guides for children and travel. Within the practical part, a didactic aid is made... <i>and how was it with Bouzov Castle?</i> , which contains information about the castle and its history, which are followed by questions and tasks. There is also a story for children. A legend hidden in a crown, a travel map, a memory game and self-service worksheets.
Klíčová slova v angličtině:	Didactic means, Bouzov castle, music education, guide, mediation of content to a child visitor.
Přílohy vázané v práci:	CD Příloha č. 1 Didaktická pomůcka ... <i>a jak to bylo s hradem Bouzov?</i> Příloha č. 2 Příběh <i>Legenda ukrytá v korunce</i> Příloha č. 3 Dotazník k diplomové práci
Rozsah práce:	68
Jazyk práce:	český

